

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DE ÖĞRENİM GÖREN YABANCI UYRUKLU VE TÜRK
ÖĞRENCİLERİN ZİHİN HARİTALARINDA GÜNEY AMERİKA KITASI:
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CAHİDE BAYINDIR

Tez Danışmanı

PROF. DR. OKAN YAŞAR

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA EĞİTİMİ BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE ÖĞRENİM GÖREN YABANCI UYRUKLU VE TÜRK
ÖĞRENCİLERİN ZİHİN HARİTALARINDA GÜNEY AMERİKA KITASI:
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cahide BAYINDIR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Okan YAŞAR

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Cahide BAYINDIR tarafından Prof. Dr. Okan YAŞAR yönetiminde hazırlanan ve **29/08/2022** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu ve Türk Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Okan YAŞAR

(Danışman)

Doç. Dr. Oya ERENOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Şevki BABACAN

İmza

.....

.....

.....

Tez No : 10286192

Tez Savunma Tarihi : 29/08/2022

.....
Doç. Dr. Yener PAZARCIK

Enstitü Müdürü

.././20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

29/08/2022

Cahide BAYINDIR

ÖN SÖZ

Her insanın belirli bir mekâna ait bilgileri o kişiye özgü var olan görüntülerdir. Bu görüntüler coğrafi yakınlık, ilgi ve sosyal çevre gibi birçok faktöre göre değişiklik göstermektedir. Haritalar ile belirli bir mekân hakkında bilgi edinsek bile algılarımızdaki farklılık nedeniyle o mekân hakkında aynı görüşlere sahip olmayabiliriz. Zihin haritaları, kişilerin mekân hakkında sadece ne bildiklerini değil, aynı zamanda hislerini ve görüşlerini yansıtan yorumların bileşimidir.

Ülkemiz; uluslararası arenada ve önemi gün geçtikçe artan Güney Amerika ülkeleri ile siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel ilişkilerini güçlendirmek amacıyla son yıllarda yakın ve karşılıklı çıkara dayanan ilişkileri süratle geliştirmektedir. Türkiye ve Güney Amerika ülkelerinin sıcak ilişkilerde olduğu bu dönemde yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin bu ülkelere karşı algılarını etkileyen faktörleri belirlemek önem taşımaktadır.

Araştırmanın her aşamasında kıymetli bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren, çalışma sürecinde desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. Okan YAŞAR'a teşekkürü borç bilirim.

Araştırmanın uygulama aşamasında destekleri ve yardımlarıyla daima yanımda olan kıymetli arkadaşım Öğretim Görevlisi Onur GÜRBÜZ'e, dil anlatım eksiklerimde yardımcı olan Halil SELALMAZ'a, İngilizce çeviride yardımcı olan Burcu Asena YILDIRIM hocalarıma, ayrıca ankete katılım gösteren tüm öğrencilere teşekkür ederim. Hayatım boyunca her konuda maddi ve manevi desteklerini eksik etmeyen, araştırma sürecinde karşılaştığım tüm zorlukları aşmamda beni cesaretlendiren aileme sonsuz teşekkürler. Yetişmemde emeği geçen Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı öğretim elemanlarına teşekkür ederim.

Cahide BAYINDIR

Çanakkale, Ağustos 2022

ÖZET

TÜRKİYE'DE ÖĞRENİM GÖREN YABANCI UYUKLU VE TÜRK ÖĞRENCİLERİN ZİHİN HARİTALARINDA GÜNEY AMERİKA KITASI: ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Cahide BAYINDIR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Okan YAŞAR

29/08/2022, 96

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de öğrenim gören yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarındaki Güney Amerika kıtası algısını ve bu algı üzerinde etkili olan faktörleri belirlemek ve incelemektir.

Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinin farklı fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise random olarak seçilen 205 yabancı ve 50 Sosyal Bilimler Öğretmenliği programında öğrenim gören T.C. uyruklu öğrenciler oluşturmaktadır.

Veri toplama aracı olarak anket ve yarı yapılandırılmış Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi ve fiziki haritası kullanılmıştır. Öğrencilerin harita üzerinde doğru konumlandıkları her ülke için 1 puan verilerek toplam puanları belirlenmiştir. Anket ve dilsiz haritalardan elde edilen veriler SPSS 22 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde frekans, yüzde değerleri kullanılmış; Mann Withney U, Kuruskal Wallis ve ki Kare testleri uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda öğrencilerin Güney Amerika kıtası algısı puanlarının uyruk ve memleketlerinde oturdukları yerleşim yeri değişkenine göre anlamlı farklılaşma gösterirken, cinsiyet, yaş, fakülte ile duvar haritası ya da küre bulundurma değişkenleri

arasında anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir. Katılımcıların coğrafi gezi programları, belgesel seyretme ve atlas üzerinde Güney Amerika kıtasını inceleme değişkenlerine göre anlamlı farklılaşma görülmüştür.

Güney Amerika kıtası ile ilgili bilgilerin en çok internet aracılığı ile en az ise coğrafya aktüel dergilerden öğrendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Güney Amerika kıtası ile ilgili en sık belirtilen unsurlar arasında; Brezilya, Amazon Nehri ve futbol, en az belirtilen unsurlar arasında ise Latin Amerika yemekleri, tropikal iklim, Güney Yarım Küre ve Latin Amerika kadınları sayılabilir. Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan ülkeler en çok Brezilya, Arjantin, Şili ve Kolombiya iken en az isimlendirilen ve konumlandırılan ise Fransız Guyanası olmuştur. Doğru konumlandırılan fiziki unsurlar sırasıyla Atlantik Okyanusu, Amazon Nehri ve Pasifik Okyanusu olmuştur. Öğrencilerin dilsiz siyasi haritalarında en fazla yer alan başkent Lima'dır. Lima şehrini sırasıyla Bogota, Buenos Aires ve Santiago takip etmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin haritalarında Güney Amerika ülkelerinin doğru bilinme sıklığı ile bu ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyi, nüfus ve yüzölçümü büyüklüğü değişkenlerine göre anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

Elde edilen verilere bağlı olarak yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtası algı düzeylerinin çok düşük olduğu tespit edilmiştir.

Zihin haritası tekniğini başarılı bir şekilde uygulayabilmemiz için öğretmenlere bu konuda eğitimler verilmelidir. Böylece konuların öğretiminde zihin haritası tekniğini işlevsel bir şekilde kullanabilirler. Ayrıca web 2.0 araçları kapsamında zihin haritalarının oluşturulması öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Zihin Haritası, Güney Amerika Kıtası, Coğrafya Eğitimi

ABSTRACT

ON THE MIND MAPS OF FOREIGN AND TURKISH STUDENTS STUDYING IN TURKEY THE CONTINENT OF SOUTH AMERICA: THE EXAMPLE OF ÇANAKKALE ONSEKİZ MART UNIVERSITY

Cahide BAYINDIR

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Turkish and Social Sciences

Supervisor: Prof. Dr. Okan YAŞAR

29/08/2022, 96

The aim of this research is to determine the perception of the South American continent in the minds of foreign and Turkish students who study in Turkey and also identifying and examining the factors affecting their perceptions.

A descriptive survey model was used in this research. The cosmos of the research consists of students that study at different faculties of Çanakkale Onsekiz Mart University in the 2021-2022 academic year. The sample of the study includes randomly selected 205 foreign and 50 Turkish students studying in the Social Studies Teaching program.

A questionnaire and a semi-structured mute political and physical map of the South American continent were used as data collection tools. The total scores were determined by giving 1 point for each country that the students positioned correctly on the map. The data obtained from the questionnaire and mute maps were analysed using the SPSS 22 program. Frequency and percentage values were used in the analysis of the data; Mann Withney U, Kuruskal Wallis and Chi-Square tests were applied.

According to research findings, there was no difference in terms of gender, age, faculty and atlas, wall map or globe possession variables, while the students' South American continent perception scores differed according to their nationality and place of residence in their hometown.

A significant difference was observed according to the variables of the participants' geographical travel programs, watching documentaries and examining the South American continent on the atlas. It was concluded that participants in the research learned the information about the South American continent mostly via the internet and the least from the Geography Actual Journals. It was analysed that the most frequently specified elements about the South American continent were Brazil, Amazon River and football whereas the least mentioned elements can be counted as Latin food, tropical climate, Southern hemisphere, and Latin women.

When the correctly named and positioned countries were examined, the most well-known were Brazil, Argentina, Chile and Colombia whereas the least correctly named and positioned was French Guiana. Accurately placed physical elements were respectively; Atlantic Ocean, the Amazon River, and the Pacific Ocean. The most placed capital city on the students' mute map was Lima. Lima is followed by Bogota, Buenos Aires, and Santiago.

A significant differentiation was found between the frequency of knowing the South American countries correctly on the maps of the students in the research and the economic development level of these countries, population size, and the size of the land.

As a result of the obtained data, it is identified that in the mind maps of foreign and Turkish students, the perception levels of the South American continent are too low.

In order for us to be able to apply the mind map technique successfully, teachers should be trained on this matter. Thus, educators who know the basics of the approach can use the mind map technique in the teaching of the subjects in a functional way. Besides, forming mind maps within the scope of web 2.0 tools will ensure active participation of students in the lesson.

Keywords: Mind Maps, South America Continent, Geography Educatio

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	xii
TABLolar DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Araştırma Soruları.....	4
1.5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	5
1.6. Varsayımlar.....	5
1.7. Tanımlar.....	6
1.8. İlgili Araştırmalar.....	7
1.8.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	7
1.8.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Zihin Haritası.....	12
2.1.1. Zihin Haritası Kavramı.....	12
2.1.2. Zihin Haritası Tekniğinin Tarihçesi.....	14

2.1.3. Zihin Haritası Tekniğinin Önemi.....	16
2.1.4. Zihin Haritasının Avantaj ve Dezavantajları.....	17
2.1.5. Zihin Haritası Nasıl Yapılır? Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	19
2.1.6. Zihin Haritalarının İşlevleri.....	23
2.1.7. Zihin Haritaları İle Öğrenmenin ve Öğretmenin Faydaları.....	23
2.1.8. Zihin Haritasının Sınırlılıkları.....	24
2.1.9. Zihin Haritalarının Kullanım Alanları.....	24
2.1.10. Zihin Haritasının Değerlendirilmesi.....	27
2.2. Coğrafya Eğitiminde Zihin Haritalarının Kullanılmasının Önemi.....	28
2.2.1. Ortaöğretim Coğrafya Programlarında Zihin/Taslak Harita Oluşturma Becerileri.....	29
2.3. Güney Amerika Kıtası Yerleşme Tarihine Genel Bir Bakış.....	31
2.4. Güney Amerika Kıtası Fiziki Coğrafyası.....	32
2.5. Güney Amerika Kıtası Beşeri Coğrafyası.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ/MATERYAL YÖNTEM

3.1. Çalışmanın Modeli.....	39
3.2. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi.....	39
3.3. Veri Toplama Araçları.....	39
3.4. Verilerin Toplanması.....	40
3.5. Verilerin Analizi.....	40

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri.....	43
4.2. Zihin Haritaları Verilerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi.....	46
4.2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Cinsiyet Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular.....	47
4.2.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Uyruk Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular.....	48
4.2.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Yaş Grupları Değişkenine İlişkin Bulgular.....	49

4.2.4.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Memleketlerinde Oturdıkları Yerleşim Yeri Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular.....	50
4.2.5.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Öğrenim Gördükleri Fakülte Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular.....	51
4.3.	Zihin Haritaları Verilerinin Coğrafi İlgili ve Bilgi Değişkenlerine Göre İncelenmesi.....	52
4.3.1.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Duvar Haritası ya da Küre Bulundurma Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular.....	52
4.3.2.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Coğrafi Gezi Programlarını Seyretme Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular.....	52
4.3.3.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Coğrafi Çevre İle İlgili Belgeleri Seyretme Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular.....	53
4.3.4.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası ile İlgili Ne Tür Belgeseller İzlediklerine İlişkin Bulgular.....	54
4.3.5.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Ülkeleri ile İlgili Bilgi Alma Yollarına İlişkin Bulgular.....	55
4.3.6.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası ile İlgili Akıllarına İlk Gelen Unsurlara İlişkin Bulgular.....	57
4.3.7.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Atlas Üzerinde Güney Amerika Kıtasını İnceleme Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular.....	59
4.3.8.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Atlas Üzerinde Güney Amerika Kıtasının Çeşitli Haritalarını İncelerken Dikkatlerini Çeken Unsurlara İlişkin Bulgular.....	60
4.3.9.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Herhangi Bir Coğrafya Dergisini (National Geography, Atlas vb.) Hangi Sıklıkla Takip Ettiklerine İlişkin Bulgular.....	61
4.4.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Yer İsimlerine İlişkin İncelemeler.....	63
4.4.1.	Araştırmaya Katılan Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Ülkelerine İlişkin Bulgular.....	63
4.4.2.	Araştırmaya Katılan T.C. Uyruklu Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Ülkelerine İlişkin Bulgular.....	65
4.4.3.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Fiziki Coğrafya Unsurlarına İlişkin Bulgular.....	66
4.4.4.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Ülkelerinin Önemli Şehirleri ve Başkentlerine İlişkin Bulgular.....	68

4.5.	Zihin Haritaları Verilerinin Güney Amerika Ülkelerinin Ekonomi, Yüzölçüm ve Nüfus İlişkine İlişkisine Yönelik İncelemeler.....	70
4.5.1.	Zihin Haritaları Verilerinin Güney Amerika Ülkeleri Ekonomik Gelişmişlik Seviyesi İle İlişkisine Yönelik Bulgular.....	70
4.5.2.	Zihin Haritaları Verilerinin Güney Amerika Ülkeleri Yüzölçümü ile İlişkisine Yönelik Bulgular.....	73
4.5.3.	Zihin Haritaları Verilerinin Güney Amerika Ülkeleri Nüfusları ile İlişkisine Yönelik Bulgular.....	75
4.6.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Algılama Düzeylerinin İncelenmesi.....	78
4.6.1.	Katılımcıların Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtasının Algılama Düzeylerine Yönelik Bulgular (Dilsiz Siyasi Harita).....	78
4.6.2.	Katılımcıların Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtasının Algılama Düzeylerine Yönelik Bulgular (Dilsiz Fiziki Harita).....	80
BEŞİNCİ BÖLÜM		
SONUÇ ve ÖNERİLER		83
5.1.	Tartışma.....	83
5.2.	Sonuç.....	86
5.3.	Öneriler.....	88
KAYNAKÇA		89
EKLER		I
EK 1. ANKET FORMU		I
EK 2. ETİK KURUL ONAYI		VI
EK 3. ANKET İZİNİ		VII

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
T.C.	Türkiye Cumhuriyet
K	Katılımcı

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Zihin Haritası Değerlendirme Ölçeği.....	27
Tablo 2	Zihin Haritası Analizinde Kullanılan Kategoriler (Dilsiz Siyasi Harita).....	41
Tablo 3	Zihin Haritası Analizinde Kullanılan Kategoriler (Dilsiz Fiziki Harita).....	42
Tablo 4	Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Kıtalara ve Ükelere Göre Sayısal Dağılımı.....	44
Tablo 5	Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Birimlere Göre Dağılımı.....	45
Tablo 6	Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	45
Tablo 7	Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımı.....	46
Tablo 8	Ölçme Araçlarından Elde Edilen Puanların Normalliğini Denetlemek İçin Yapılan Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Testi Sonuçları.....	47
Tablo 9	Öğrencilerin Zihin Haritalarındaki Güney Amerika Kıtası Algısına İlişkin Toplam Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U- Testi Sonuçları.....	47
Tablo 10	Öğrencilerin Zihin Haritasındaki Güney Amerika Kıtası Algısına İlişkin Toplam Puanlarının Uyrak Değişkenine Göre Kuruskal Wallis H- Testi Sonuçları.....	48
Tablo 11	Öğrencilerin Zihin Haritasındaki Güney Amerika Kıtası Algısına İlişkin Toplam Puanlarının Yaş Grupları Değişkenine Göre Kuruskal Wallis H- Testi Sonuçları.....	49
Tablo 12	Öğrencilerin Zihin Haritasındaki Güney Amerika Kıtası Algısına İlişkin Toplam Puanlarının Yerleşim Yeri Değişkenine Göre Kuruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	50

Tablo 13	Öğrencilerin Zihin Haritasındaki Güney Amerika Kıtası Algısına İlişkin Toplam Puanlarının Öğrenim Gördükleri Fakülte Değişkenine Göre Kuruskal Wallis H- Testi Sonuçları.....	51
Tablo 14	Öğrencilerin Zihin Haritasındaki Güney Amerika Kıtası Algısına İlişkin Toplam Puanlarının Duvar Haritası veya Küre Bulundurma Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	52
Tablo 15	Öğrencilerin Zihin Haritasındaki Güney Amerika Kıtası Algısına İlişkin Toplam Puanlarının Coğrafi Gezi Programları Seyretme Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	53
Tablo 16	Öğrencilerin Zihin Haritasındaki Güney Amerika Kıtası Algısına İlişkin Toplam Puanlarının Coğrafi Çevre Belgeseli Seyretme Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	53
Tablo 17	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası İle İlgili Ne Tür Belgeseller İzlediklerine İlişkin Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri.....	54
Tablo 18a	Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısına İlişkin Bilgi Edinme Yolları Değişkenine Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri.....	55
Tablo 18b	T.C. Uyruklu Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısına İlişkin Bilgi Edinme Yolları Değişkenine Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri.....	56
Tablo 19a	Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası İle İlgili Akıllarına Gelen En Yaygın Unsurlar Frenkans (f) ve Yüzde (%) Değerleri.....	57
Tablo 19b	T.C. Uyruklu Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası İle İlgili Akıllarına Gelen En Yaygın Unsurlar Frenkans (f) ve Yüzde (%) Değerleri.....	58
Tablo 20	Öğrencilerin Zihin Haritasındaki Güney Amerika Kıtası Algısına İlişkin Puanlarının Atlas İnceleme Değişkenine Göre Farklılığı İçin Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	60
Tablo 21	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Atlas Üzerinde Güney Amerika Kıtasının Çeşitli Haritalarını İncelerken Dikkatlerini Çeken Unsurlara İlişkin Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri.....	61

Tablo 22a	Araştırmaya Katılan Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Herhangi Bir Coğrafya Dergisini (National Geography, Atlas Vb.) Hangi Sıklıkla Takip Ettiklerine İlişkin Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri.....	62
Tablo 22b	Araştırmaya Katılan T.C. Uyruklu Öğrencilerin Herhangi Bir Coğrafya Dergisini (National Geography, Atlas Vb.) Hangi Sıklıkla Takip Ettiklerine İlişkin Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri.....	62
Tablo 23a	Araştırmaya Katılan Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Dilsiz Siyasi Haritası Üzerinde Yerini Doğru Bildikleri Ülke Frekansları (f) ve Yüzde (%) Değerlerine İlişkin Bulgular.....	64
Tablo 23b	Araştırmaya Katılan T.C. Uyruklu Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Dilsiz Siyasi Haritası Üzerinde Yerini Doğru Bildikleri Ülke Frekansları (f) ve Yüzde (%) Değerlerine İlişkin Bulgular.....	65
Tablo 24	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Dilsiz Fiziki Haritasında Gösterdikleri Fiziki Coğrafya Adları, Gösterilme Sıklıkları Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerlerine İlişkin Bulgular.....	67
Tablo 25a	Araştırmaya Katılan Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Dilsiz Siyasi Haritasında Gösterdikleri Önemli Şehirler ve Başkentleri Gösterme Sıklıkları Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerlerine İlişkin Bulgular.....	68
Tablo 25b	Araştırmaya Katılan T.C. Uyruklu Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Dilsiz Siyasi Haritasında Gösterdikleri Önemli Şehirler ve Başkentleri Gösterme Sıklıkları Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerlerine İlişkin Bulgular.....	69
Tablo 26	Güney Amerika Siyasi Haritasında Öğrencilerin Yerlerini Doğru Bildikleri Ülke Frekansları (Gruplandırılmış).....	72
Tablo 27	Güney Amerika Ülkelerinin Haritada Gösterilme Sıklıkları ile Bu Ülkelerin Gelişmişlik Düzeyi Arasındaki İlişkiyi Gösteren Ki Kare (X^2) Analizi.....	72
Tablo 28	Güney Amerika Ülkelerinin Haritada Gösterilme Sıklıkları ile Bu Ülkelerin Yüzölçümleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Ki Kare (X^2) Analizi.....	74
Tablo 29	Güney Amerika Ülkelerinin Haritada Gösterilme Sıklıkları ile Bu Ülkelerin Nüfus Büyüklüğü Arasındaki İlişkiyi Gösteren Ki Kare (X^2)	76

	Analizi.....	
Tablo 30	Katılımcıların Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Algılama Düzeyleri (Dilsiz Siyasi Harita).....	78
Tablo 31	Katılımcıların Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Algılama Düzeyleri (Dilsiz Fiziki Harita).....	81

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Zihin Haritasının Oluşumuna Ait Zihin Haritası Örneği.....	12
Şekil 2	Zihin Haritalama Yapısı.....	13
Şekil 3	Zihin Haritası Yapısı.....	20
Şekil 4	Zihin Haritası Oluşturma Sürecinde Dallandırma.....	20
Şekil 5	Türkiye’de Görülen Beşerî Faktörlü Doğal Afetler Konusunda Oluşturulan Zihin Haritası.....	22
Şekil 6	Zihin Haritasının Kullanım Alanlarına İlişkin Bir Zihin Haritası....	26
Şekil 7	Dış Görsel ile Görsel Zihinsel Görüntü Arasındaki İlişki.....	28
Şekil 8	Taslak Harita Çiziminde, Temel Haritaların Bilişsel Haritalarla Nasıl Etkileşime Girdiğine İlişkin İki Farklı Model.....	30
Şekil 9	Güney Amerika Kıtası Fiziki Haritası.....	35
Şekil 10	Güney Amerika Kıtası Siyasi Haritası.....	38
Şekil 11	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı.....	43
Şekil 12	Ekonomik Gelir Düzeylerine Göre Güney Amerika Kıtası Ülkeleri.....	71
Şekil 13	Yüzölçümlerine Göre Güney Amerika Kıtası Ülkeleri.....	75
Şekil 14	Nüfus Büyüklüklerine Göre Güney Amerika Kıtası Ülkeleri.....	77
Şekil 15	K102 Dilsiz Siyasi Haritası.....	79
Şekil 16	K37 Dilsiz Siyasi Haritası.....	79
Şekil 17	K223 Dilsiz Siyasi Haritası.....	80
Şekil 18	K156 Dilsiz Siyasi Haritası.....	80
Şekil 19	K68 Dilsiz Fiziki Haritası.....	81
Şekil 20	K17 Dilsiz Fiziki Haritası.....	81
Şekil 21	K 223 Dilsiz Fiziki Haritası.....	82

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Yaşadığımız çevreyi ve dünyayı algılama biçimimiz birbirimizden farklıdır. Çevrenin bireyler tarafından nasıl algılandığı yaş, eğitim seviyesi ve yaşadıkları mekândaki uyaranlar gibi birçok etmene bağlı olarak değişmektedir (Tunçel, 2002). İnsanların çevre ile ilgili oluşan algıları ve düşünceleri davranışlarını nasıl etkilediğinin incelenmesi davranışsal coğrafya alanına girmektedir. 1970'lerin başında davranışsal coğrafya alanında, bireylerin mekânsal algısını ölçme yolu olarak zihin haritalarına başvurulmuştur (Özgüç ve Tümertekin, 2000).

Bilişsel haritalar (cognitive maps) ya da zihin haritaları (mental maps) bireylerin mekânsal çevre hakkında oluşan bilgi ve düşüncelerinin zihinsel temsil biçimidir. Coğrafyacılar, bireylerin çevre hakkında kendine özgü oluşturdukları zihin haritalarını ortaya çıkarmak isterler. Bu bağlamda haritalar, coğrafi bilgiyi sınıflandırarak ortaya çıkaran bilişsel bir şema görevi görmektedir. İnsanların maruz kaldıkları uyarıcılara bağlı olarak zamanla yapılandıkları bu şema, zihin haritası olarak nitelendirilmiştir (Özdemir, 2017). Bu haritalarda, bireyler belirli bir mekân üzerindeki doğal ve beşerî unsurları düzleme aktarırken standart kurallar yerine kendilerine özgü tasvirleri oluştururlar.

Zihin haritası kavramının bilişsel psikoloji alanındaki çalışmalarla birlikte ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. 1948 yılında zihin haritası ya da bilişsel harita kavramları ilk kez psikolog Tolman tarafından dile getirilmiştir. Luch 1960 yılında basılan "The Image of the City" adlı çalışmasıyla çevresel imgeleri ortaya çıkarmak için zihin haritalarını kullanan ilk araştırmacı olmuştur. Mekânsal algı ve davranışsal coğrafya konularında çalışmalar ise 1960'lı ve 1970'li yıllarda ilk örneklerini vermiştir (Tunçel, 2002).

Zihin haritası tekniğinin temeli Dr. Roger Sperry ve arkadaşlarının 1970'li yıllarda beynin işleyişine dair yaptığı çalışmalara dayanır. Tony Buzan, Sperry ve arkadaşlarının çalışmalarına dayalı olarak zihin haritası tekniğini geliştirmiştir. Buzan'ın tekniği, beynin sağ ve sol yarımkürelerinin işleyişini bütünleştirmeyi hedef alan bir tekniktir (Derelioğlu, 2005). Ülkemizde zihin haritalarının kavramsal yönüne ilk olarak Tümertekin (1978) tarafından değinilmiştir. Ardından Tolun (1980) "Davranışlara Yönelik Coğrafya: Aglo-Saksonların 'Behavioral Geography'si ve Sosyo-Ekonomik Deneyimleri" makalesini yayınlamıştır.

Türkiye’de zihin haritaları ve taslak haritaları ele alarak yapılan ilk deneysel çalışma ise Tunçel (2002)’e aittir.

Bir mekânın haritası ile o mekânın bireylerin zihin haritasındaki görünümü arasında temel farklar vardır. Haritaların anlaşılabilmesi ve okunabilmesi için kartograflar, standart kurallar kullanırlar. Ancak kişisel zihin haritalarında mekâna ait doğal ve beşeri faktörler düzleme aktarılırken kişiye özgü yorumlar kullanılmaktadır (Aksoy ve Koç, 2012: 108). Bu yönüyle zihin haritaları, kişinin zihninde bildiği dünyanın algısını ve herhangi bir yer hakkında bilgisini ortaya çıkarmaya imkân sağlar.

Coğrafya eğitimcileri, öğrencilerin coğrafi yer bilgisini değerlendirmek amacıyla zihin haritası tekniğini oldukça fazla kullanmaktadır. Bu sayede öğrencilerin dünyaya ilişkin coğrafi bilgi düzeyleri ölçülür ve öğrencilere göre değişen dünya algısının sebeplerinin belirlenmesi sağlanır. Zihin haritaları, kişilerin bölgeler ve ülkeler hakkında sahip olduğu pek çok bilgiyi ortaya çıkarmaktadır. Bu bilgiler, taslak harita ya da dilsiz harita üzerinde kâğıda aktarılabilir. Böylece kişilerin zihninde var olan algının dışa vurumu ile etkili bir şekilde değerlendirme yapılabilir.

Güçlü bir zihin haritasına sahip olan bireyler hem kendileri hem de ülkemiz için önemli bir rol üstlenebilirler. Çünkü her şey belirli bir mekân üzerinde gerçekleşmekte ve o mekânı daha iyi tanıyan, bilgi sahibi olan kişiler daha iyi kontrol etmektedir. Bunu sağlamanın yolu ise okullarımızda zihin haritası etkinliklerini yaygınlaştırmaktır (Taş, 2003: 1).

1.1. Problem Durumu

İnsanların belli bir mekâna ait sahip olduğu bilgileri ortaya çıkarmada en uygun yol haritalardır. Haritalar, coğrafi bilgileri sınıflandırarak bilişsel bir şema oluşturmaktadır. İnsanların deneyimler sonucu yapılandıkları bu bilişsel şema zihin haritası olarak adlandırılmaktadır (Özdemir, 2014).

Her birey sahip olduğu coğrafi bilgileri kullanarak yeryüzündeki doğal ve beşerî unsurları boş bir kâğıda aktarabilir. Fakat coğrafi unsurlar yaş, ilgi ve yaşanılan mekâna bağlı olarak bireyden bireye farklılık göstermektedir. Bu açıdan zihin haritaları, aynı bölge ya da mekân unsurlarının bireyden bireye nasıl farklılaştığını ortaya çıkarmayı sağlayan önemli bir tekniktir (Aksoy ve Koç, 2012: 114). Bireylerdeki bu farklılaşmayı ortaya çıkarma açısından

zihin haritaları aktivitelerinde dilsiz haritalar önemli bir yer tutar. Dilsiz harita etkinlikleri, öğrencilerin zihin haritalarındaki eksiklerin ve hataların belirlenmesinde aynı zamanda zihin haritalarının kuvvetlenmesinde öğretmenlere önemli ipuçları verir (Kızılcıoğlu ve Ünlü, 2008: 47-48).

Zihin haritaları; bireylerin zihninde yaşadığı dünyanın algısı, kavrayışı ve mekânsal şeklini yansıtmaktadır. Zihin haritaları araştırmalarında, Güney Amerika kıtasıyla ilgili çok az sayıda araştırma bulunmaktadır. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi örneğinde gerçekleştirilen çalışmada; 36 farklı ülkeden gelerek öğrenim gören 205 yabancı ve 50 Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) uyruklu öğrencinin araştırmaya katılması ile zihin haritası verilerinde kapsamın genişlemesi ve maksimum çeşitliliğe ulaşılması amaçlanmıştır. Güney Amerika kıtasıyla ilgili zihin haritalarını bazı demografik, ekonomik, siyasi ve coğrafi değişkenleri esas alarak değerlendirme ihtiyacı duyulmuştur. Bu bağlamda araştırmanın konuyla ilgili alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın problem cümlesini “Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde öğrenim gören yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarındaki Güney Amerika kıtası algısı düzeyi nedir?” sorusu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nde öğrenim gören yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarındaki Güney Amerika kıtası algısını tespit etmek; aynı zamanda öğrencilerin zihin haritalarındaki Güney Amerika kıtası algılarını etkileyen unsurları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu araştırmanın; yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihinlerindeki özelde Güney Amerika kıtası genelde dünya algısının belirlenmesi yanı sıra literatürdeki boşluğa katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Teknoloji alanındaki gelişmelerle birlikte artan haberleşme olanakları, internet ve medya aracılığıyla adeta küresel bir köye dönüşen dünyanın; öğrenciler için doğru tanınması ve öğrenilmesi zorunlu bir hal almaktadır. Coğrafya eğitiminin önemli amaçlarından biri de bireylerin bilinçli bir dünya algısına ve ülke bilgisine sahip olmasıdır. Bu noktada öğrencilerin zihnindeki dünya algısını ortaya çıkarmak ve bu algının oluşumundaki etkenleri belirlemek oldukça önemlidir.

Güney Amerika kıtası doğal kaynakları ve büyüyen küresel gücü ile son yıllarda dünya ekonomisinde önemli fırsatlar barındırmaktadır. Ülkemiz “bölgesel güç, küresel aktör” vizyonu ile daha önce uzak coğrafya olarak nitelendirilen Güney Amerika ülkeleriyle ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkilerini arttırmaktadır. Türkiye ve Güney Amerika kıtası ülkelerinin ilişkilerini geliştirmeye çalıştığı bu dönemde; yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin bu ülkelere karşı algılarının belirlenmesinde coğrafi, kültürel, tarihsel, politik ve medyatik faktörlerin bireylerin bu ülkelere bakış açısında ne derece farklılık yarattığını değerlendirmenin önemi giderek artmaktadır.

Bu çalışma; zihin haritaları yardımıyla bireylerin coğrafi bilgisini ve dünya algısındaki farklılıkları analiz ederek mekânsal öğrenme ve öğrenileni ortaya çıkarması açısından zihin haritalarının coğrafya eğitimindeki önemini vurgulamaktadır. Ayrıca araştırma, ÇOMÜ örneğinde Türkiye’de öğrenim gören yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtası algısını ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

Bu araştırma, yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtası algısındaki farklılıklar ve bu farklılıklara neden olan etmenlerin bilim dünyasıyla paylaşılması açısından önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın, Coğrafya Eğitimi çerçevesinde zihin haritaları konusunun ülkemizde fazla çalışılmamış olması, bu kapsamda Güney Amerika Kıtası özelinde bir çalışmanın bulunmaması ve bu alanda gelecekte yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülməsi bakımlarından önemlidir.

1.4. Araştırma Soruları

Araştırmada ÇOMÜ’de öğrenim gören yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili zihin haritalarındaki algı düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaca bağlı olarak şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika algısı puanları bazı demografik değişkenlere göre (cinsiyet, uyruk, yaş ve memleketlerinde oturdukları yerleşim yeri vb.) farklılaşmakta mıdır?

2. Araştırmaya katılan öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtasına yönelik algı puanları coğrafi ilgi değişkenlerine göre (duvar haritası, küre, atlas bulundurma, coğrafi belgesel izleme vb.) farklılaşmakta mıdır?

3. Araştırmaya katılan öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtasının hangi ülkeleri yer almaktadır?

4. Araştırmaya katılan öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtası ülkelerinin başkentleri ve şehirlerinden hangileri yer almaktadır?

5. Araştırmaya katılan öğrencilerin zihin haritalarında, Güney Amerika kıtasının hangi fiziki unsurları yer almaktadır?

6. Güney Amerika kıtası ülkelerinin, öğrencilerin zihin haritalarında yer alma sıklıkları ile bu ülkelerin;

- a. ekonomik gelişmişlik düzeyi,
- b. nüfus büyüklükleri,
- c. yüzölçümleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

1. Çalışmanın örneklemini 2021-2022 eğitim öğretim yılında Çanakkale Onsekiz Mart üniversitesinde öğrenim gören yabancı ve T.C. uyruklu öğrenciler ile sınırlı tutulmuştur.

2. Çalışma “zihin haritası” kavramı ve öğrencilerin Güney Amerika kıtası algıları ile sınırlıdır.

1.6. Varsayımlar

- Örneklem olarak alınan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi yabancı ve T.C. uyruklu öğrencileri, evreni temsil eder nitelikte olduğu;

- Araştırmada kullanılan veri toplama aracının, araştırma amacına uygun verileri toplaması bakımından uygun ve yeterli olduğu;

- Araştırmanın örneklemini oluşturan grubun, anket ve dilsiz haritalar üzerinde verdikleri cevapların gerçeği yansıtır nitelikte olduğu;

- Veri toplama aracı olarak kullanılan anket ve dilsiz haritaların hazırlanmasında faydalanılan uzman görüşlerinin etkili olduğu varsayılmaktadır.

1.7. Tanımlar

Zihin Haritası: Bireylerin zihnindeki bilgi, düşünce ve kavramları bir bütün halinde sunan görsel bir tekniktir. Bireylerin belirli bir konuda akıllarına gelen çok sayıda fikirlerin somutlaşmasını sağlar. Alan yazında, akıl haritası ya da düşünce haritası olarak da adlandırılabilmektedir (Balım, 2013; Yumuşak, 2013).

Zihin haritaları; insanların içsel mekânsal yansımalarını dışarı vuran bir yol ve sahip olduğu esneklik, açıklık ve potansiyel coğrafi anlayışın ortaya çıkmasını sağlayan önemli bir tekniktir. Bu haritalar insanların yerelden, küresel çevreye kadar coğrafi yeterliklerini değerlendirmeye imkân tanır. Zihin haritaları, insanların zihinlerindeki içsel/bilişsel haritaları kâğıda aktarmayı gerekli kılmaktadır. Böylece hem öğretmenler hem de öğrenciler mekânsal ve coğrafi yeteneklerini değerlendirme fırsatı bulurlar (Comenetz, 2005: 118).

Davranışsal coğrafya: Çevre algısıyla düşüncelerin birleşmesi sonucu ortaya çıkan davranışlar, davranışsal coğrafya alanına girmektedir. Belirli bir çevreye ait elde edilmiş bilgiler ve yapılandırılmış zihin haritaları kullanılarak coğrafi alanlar üzerindeki insan hareketlerinin araştırılması davranışsal coğrafya olarak tanımlanmaktadır. Çevre algısının düşünceler üzerindeki etkisiyle oluşan insan davranışları bu alanda incelenmektedir (Aliğağoğlu, 2007).

Davranışsal yaklaşım: Çevre ve kişilerde daha önceden oluşan mekânsal davranışların karar verme süreçlerindeki etkisini inceleyen bir yaklaşımdır. Kişilerdeki yapılandırılmış zihin haritaları ve kişisel algılarla ilişkisi bu yaklaşımda ele alınmaktadır. Coğrafi literatürde bulunan mekân algısı, bilgi ve zihin haritası kavramları davranışsal yaklaşımda sıklıkla kullanılan terminolojiler arasında yer almaktadır (Temurçin ve Keçeli, 2015).

Harita: Yeryüzünün tamamı veya bir bölümüne ait olay, olgu ve özelliklerin kuşbakışı görüntülerinin belli oranda küçültülüp simge, renk ve bazı özel işaretlerle bir düzlem üzerine aktarılmasıdır (Koç, 2008: 21).

Mekân: Mekân çoğu zaman belirli bir yer için kullanılan genel bir kavramdır. Mekân kavramının tek bir tanımı olmamakla beraber farklı bağlamlarda farklı tanımlamalarıyla kullanılabilmektedir. Bazen bir ülke bazen mahalle ya da restorantı belirtmek amacıyla kullanılabilmektedir (Temurçin ve Keçeli, 2015).

Mekân kavramının geçmişteki ilk anlamı uzantı, mesafe ve uzaklık şeklindeydi. Günümüzde ise kesin sınırlara sahip olan mekân anlayışı yaygın olarak kullanılmaktadır (Usta, 2020).

1.8. İlgili Araştırmalar

1.8.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Coğrafya Eğitiminde zihin haritası konusuyla ilgili yeterli düzeyde çalışma bulunmamaktadır. Zihin haritası tekniği ile ilgili yapılan bazı çalışmalar ve kısa özetleri aşağıda yer almaktadır.

Tunçel'in (2002), "*Türk öğrencilerin zihin haritasında islam ülkeleri*" adlı makalesinde; coğrafya bölümünde okuyan 400 öğrenciyle gerçekleştirdiği anket sonucunda öğrencilerin zihinlerinde yer alan İslam ülkeleri algısının ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Bu çalışma ülkemizde zihin haritaları alanında yapılan önemli çalışmalar arasında yer almaktadır. Bu çalışmaya göre öğrencilerin üniversite öncesi yaşadıkları ve eğitim gördükleri ortamlardaki uyarıcıların farklılık göstermesi, onların mekân algıları üzerindeki görüşlerinde değişik etkiler yaratmaktadır. Öğrencilerin ülkeler hakkındaki bilgileri daha çok yaşadıkları çevre ile ilgilidir ve bu bilgiler güncel olaylardan oldukça etkilenmektedir. Öğrenciler; taslak haritalarda ülkeleri göstermede güçlük çekmişler, Batı Trakya'daki Türk ve Müslümanlar hatırlanmamış, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ise umulandan az sayıdaki öğrenci tarafından hatırlanmıştır.

Taş'ın (2003), "*Zihinsel haritalama ve öğrencilerin zihni haritalarını geliştirme yolları*" adlı makalesinde; zihinsel haritalama ve öğrencilerin zihni haritalarını geliştirmek için yaptığı çalışmada coğrafya derslerinin sıkıcılıktan kurtarılmasına dönük aktiviteler hazırlanmıştır. Öğrencilerin var olan potansiyellerini en iyi şekilde ortaya çıkartmak, ezberci ve sıkıcı ders işleme anlayışını değiştirmek ve zihin haritalarından azami oranda faydalanmak bu çalışmanın amaçlarını oluşturmaktadır.

Aslan'ın (2006), "*İlköğretim okulu 4.sınıf öğrencilerin bilgilendirici metinleri anlama, özetleme ve hatırlatma becerileri üzerinde zihin haritalarının etkisi*" adlı yüksek lisans tezinde; öğrencilerin metinleri anlama, özetleme ve hatırlatma becerileri üzerinde zihin haritası tekniği kullanımının etkileri araştırılmıştır. Kontrol gruplu deneysel desen kullanılarak zihin haritalama tekniği ile geleneksel öğretim yöntemi arasında anlamlı bir

farklılığın olup olmadığı incelenmiştir. Ders, deney grubunda zihin haritalama tekniği kullanılarak işlenirken kontrol grubunda ise geleneksel yöntemler ile işlenmiştir. Sonuç olarak bilgilendirici metinleri, zihin haritası tekniği ile işleyen öğrencilerin geleneksel öğretim tekniği ile işleyen öğrencilere göre daha iyi anladıkları, hatırladıkları ve özetleme yaptıkları ortaya çıkmıştır.

Taş (2006), “*Coğrafya eğitiminde görselleştirmenin önemi: mekânsal algılamaya pedagojik bir bakış*” adlı makalesinde; coğrafya eğitiminde görselleştirmenin önemine dikkat çekmiş ve mekânsal algılamayı arttıracak en önemli araçların haritalar olduğunu vurgulamıştır. Bu çalışmada öğrencilerin dünyadaki her türlü mekânsal dizilişlerin yerlerini tespit edip, onları anlayıp, yorumlamaları ve sebep-sonuç ilişkilerini açıklayabilmelerine imkân veren örnek aktiviteler sunulmaktadır.

Kızılcıoğlu ve Ünlü'nün (2008), “*9.sınıfta dilsiz haritaların kullanımına yönelik aktivite önerileri*” adlı makalesinde; coğrafya öğretim programının 9. sınıfa ait harita becerisi gerektiren kazanımlara yönelik dilsiz haritalara ilişkin etkinlik örnekleri sunularak bireylerin zihin haritalarındaki eksikliklerin ve hataların belirlenmesi ve zihin haritalarının kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır.

Ülkeryıldız, vd. (2009), “*Öğrenci zihin haritalarında kente ilişkin deneyimle değişen çevre algısı*” adlı makalesinde; öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirdiği çalışmada kentsel yaşamdaki deneyimin zihin haritasındaki çevre algısına etkisini incelemiştir. Öğrencilerin görsel hafızalarında kullandıkları imaj öğeleri belirlenerek zihin haritasının oluşturulmasında kullanılan çizim stillerine bakılmıştır. Referans noktaları ve yolların en çok vurgulanan noktalar oldukları, çizilen taslak haritaların ise ardışık tarzda çizildikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca zaman ve doku kavramıyla çevresel algının geliştiği belirlenmiştir.

Aksoy ve Koç'un (2012), “*Türkiye’de öğrenim gören lisans öğrencilerinin zihin haritalarında Avrupa Birliği algısı*” adlı makalesinde; Türkiye’de öğrenim gören lisans öğrencilerinin zihin haritalarında Avrupa Birliği algısını ortaya çıkartmak için yaptıkları çalışma da önemli görülmektedir. Bu çalışma Ankara’da öğrenim gören Türk ve yabancı uyruklu 514 öğrenciye uygulanmıştır. Çıkan sonuçlara göre öğrencilerin zihin haritalarında Avrupa Birliği algısı cinsiyet, bağlı oldukları uyruk ve gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılığa sahiptir. Ayrıca öğrencilerin okumuş oldukları fakültelere göre de anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre Hukuk ve Tıp Fakültesinde okumakta olan

öğrencilerin Avrupa Birliği algısının daha yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkan önemli sonuçlar arasındadır.

Özdemir'in (2014), "*Öğretmen adaylarının Türkiye'nin yeryüzü şekilleri konusunda zihin haritalarını geliştirmeye yönelik deneysel bir çalışma*" adlı makalesinde; Sosyal Bilgiler öğretmeni adaylarının kendi çizdikleri taslak haritalar yardımıyla Türkiye'nin yeryüzü şekilleri hakkındaki bilgilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Ayrıca coğrafya derslerinde yer bilgisi etkinliklerinin ve harita çalışmalarının öğretmen adaylarının bu konudaki zihin haritasını nasıl etkilediği ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Deneysel desene dayalı yürütülen bu araştırma 40 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, öğretmen adaylarının harita çizim becerilerinin ve harita üzerindeki yer bilgilerinin zayıf olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber konuyla alakalı sınıf içi etkinliklerin öğretmen adaylarının bilgi ve beceri düzeylerini artırıcı olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Aksoy ve Karaçalı'nın (2015), "*7. sınıf öğrencilerinin zihin haritasında Türk Dünyası algısı*" adlı makalesinde; ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin zihin haritalarında Türk Dünyası algısını incelenmiş ve önemli sonuçlar bulunmuştur. Buna göre 7. sınıf öğrencilerinin zihin haritalarında Türk Dünyası algısı yaşadıkları illere göre farklılık göstermektedir. Ankara'da eğitim gören öğrencilerin Sinop ve Şanlıurfa'da eğitim gören öğrencilere göre Türk Dünyası algısı daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Ayrıca Türk Dünyası algısının kız öğrencilerde daha fazla olduğu, atlas kullanan öğrencilerin Türk Cumhuriyetlerini daha fazla tanıdıkları bu çalışmanın önemli sonuçları arasında yer almaktadır.

Akbaş ve Toros'un (2016), "*Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının coğrafi bilgi kaynakları ve zihin haritalarındaki dünya imajları*" adlı makalesinde; üniversite öğrencileri arasında sınıf öğretmenliği bölümü 3. sınıf öğrencilerinin coğrafya alanındaki bilgi kaynaklarını araştırdığı ve dünya coğrafyasına ait zihin haritalarındaki imajları incelediği çalışmada, öğretmen adaylarının zihin haritalarındaki dünya imajlarının eksik kaldığı ve coğrafi bilgilerinin geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Şeyihoğlu, Sever ve Özmen'in (2018), "*Yapılandırmacı yaklaşım temelli ilköğretim hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde zihin haritalama tekniğine ilişkin öğretmen görüşleri*" adlı makalesinde; öğretmen adaylarına yönelik yaptıkları çalışmada güncel dünya sorunlarının zihin haritalarına yansımalarını incelemişlerdir. Güncel dünya sorunlarına ait verilere bakıldığında küresel ısınma, savaş, doğal afetler ve yoksulluk gibi kavramların öne

çıktığı görülmüştür. Ayrıca öğretmen adayları çoğunlukla kendilerini güncel dünya sorunlarına yönelik olarak iyi düzeyde duyarlı gördüklerini belirtmişlerdir.

Köşker (2019)'in “*Öğretmen adaylarının zihin/ taslak haritalarına göre Türkiye'nin çevresindeki ülkeler*” adlı makalesinde; Sınıf Öğretmeni ve Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının Türkiye'nin çevresindeki ülkeleri kendi çizdikleri taslak haritalar üzerinde doğru konumlandırma ve saptama düzeylerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 1. ve 2. sınıflarında öğrenim gören ve 250 öğretmen adayından oluşmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular öğretmen adaylarının çizdikleri taslak haritalarda Türkiye'nin yakın çevresindeki ülkeleri saptama ve konumlandırma düzeylerinin yeterli olmadığını ortaya koymuştur.

1.8.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Chiodo'nun (1993), “*Mental Maps: preservice teachers' awareness of the world*” (Zihinsel haritalar: Öğretmen adaylarının dünya farkındalığı) adlı makalesinde; ABD eyaletlerinde yürütülen çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının zihinlerindeki dünya haritasının bilişsel durumunu belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma sonucuna göre öğretmen adaylarının zihin haritalarında var olan dünya üzerindeki yer bilgisinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Makale, öğretmen ve öğrencilerin zihinsel haritalarını iyileştirmenin yollarına ilişkin önerilerde bulunmaktadır.

Kong, vd'nin (1994), “*Mental maps of the world: the case Singapore students*” (Dünya'nın zihinsel haritaları: Singapurlu öğrenciler örneği) adlı makalesinde; zihin haritası tekniği kullanılarak Singapurlu öğrencilerin dünyayı nasıl gördüklerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırma 1985-1987 yılları arasında 52 ülkeden 3.863 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin kendi çizdikleri dünya haritaları ile zihinlerinde oluşan dünya algısı araştırılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin zihin haritalarında daha çok gelişmiş dünya ülkeleri yer almış ve Avrupa merkezli bir dünya anlayışı ya da zihin haritası tespit edilmiştir.

Brinkmann'nın (2007), “*Graphical knowledge display- mind mapping and concept mapping as efficient tools in mathematics education*” (Grafiksel bilgi gösterimi matematik eğitiminde etkili araçlar olarak zihin ve kavram haritaları) adlı makalesinde; zihin haritaları ve kavram haritalarının içeriği, nasıl yapıldığı, bu iki öğretim aracının matematik eğitimi için uygunluğu, avantajları, sınırlılıkları ve matematik eğitimindeki uygulamaları tartışılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, zihin haritalama ve kavram haritalamanın her ikisinin de öğretme ve öğrenme yöntemleri içindeki uygulamalarda yararlı oldukları ve matematik başarısını arttırmada etkili araçlar olduğu vurgulanmıştır. Özellikle matematik dersinde iyi olmayan öğrencilere, matematiksel kavramlar arasındaki ilişkilerin ve matematiksel bilgi yapılarının gösterilmesinde yardım eden bu eğitsel araçlardan, matematik derslerinde faydalanan öğretmenlerin, dersleri daha eğlenceli ve etkili kılabilecekleri ifade edilmiştir.

Buzan'nın (2008), "*Mind maps*" (Akıl haritaları) adlı kitabında; zihin haritalarının tanımı, açıklaması, hazırlanışında dikkat edilmesi gerekenler, avantajları ve kullanım alanları gibi konulara yer verilmiştir. Ayrıca geleneksel not alma tekniği ile zihin haritası tekniği karşılaştırmaları yapılmıştır. Zihin haritalarının avantajlarının öne çıktığı bu kitapta renkli kalemle yapılan zihin haritalarıyla daha kalıcı ve kolay hatırlanabilen çizimler oluşturulabildiği ifade edilmiştir.

İslami, Afrian ve Nurlian'nın (2017), "*The influence of the use of mind map on students analytical ability*" (Zihin haritası kullanımının öğrencilerin analitik becerisine etkisi) adlı makalesinde; Samudra Üniversitesinde öğrencilerinin coğrafya analizi düzeylerinde zihin haritaları kullanımının etkisi ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırma Samudra Üniversitesi 2016/2017 akademik yılında demografi derslerinde yürütülmüştür. Deney ve kontrol grupları oluşturularak deney desenli araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, zihin haritası tekniği kullanılan deney grubundaki öğrencileri konuyla alakalı öğrenme çıktılarının, zihin haritası tekniği kullanmayan kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yarmadi, Sugiyanto ve Wardhana'nın (2020), "*Utilization of mind mapping learning to increase the result of study geography students grade at sman 1 Gadingrejo*" (Sman I Gadingrejo'da coğrafya öğrencilerinin notlarını yükseltmek için zihin haritalama öğrenimini kullanmak) adlı makalesinde; lise kademesinde öğrenim gören öğrencilerin coğrafya konularını öğrenme düzeylerinde zihin haritası tekniğinin etkisi araştırılmıştır. Araştırmada kontrol ve deney grubu oluşturularak yarı deneysel desen yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, coğrafya öğreniminde zihin haritası tekniğini kullanan öğrencilerin öğrenme çıktıları, geleneksel öğrenme modeli kullanan öğrencilere göre daha olumlu sonuçlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

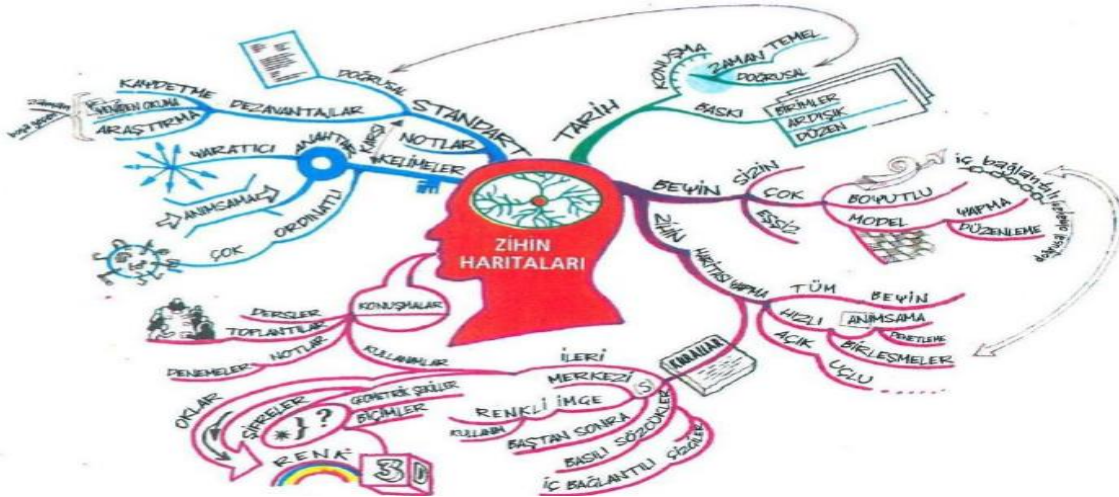
Bu bölümde zihin haritası kavramı ele alınacaktır. Aynı zamanda Güney Amerika kıtası fiziki ve beşerî coğrafyası hakkında bilgiler verilecektir.

2.1. Zihin Haritası

2.1.1. Zihin Haritası Kavramı

İngilizce “mindmap” ifadesine karşılık gelen zihin haritası kavramı, dilimize akıl haritası, beyin haritası, fikir haritası ve bellek haritası gibi kavramlarla geçiş yapmıştır (Aydın, 2009: 49). Bu kavram 1960’lı yılların sonuna doğru İngiliz matematikçi ve psikolog olan Tony Buzan tarafından ortaya atılmıştır. Özünde bir not tutma tekniği olan zihin haritası; problem çözme, stratejik planlama ve akademik çalışma gibi farklı alanlarda yaygın kullanıma sahiptir (Gelp, 2002).

Zihin haritası görsel bir araç olarak konu ve temaların düzenli bir sunumu şeklinde açıklanabilir (Tucker, Armstrong ve Massad, 2010). Zihin haritası yapısında hiyerarşik bir düzen olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca kategorilerin varlığı, bilgilerin organize bir şekilde zihnimizde saklanmasına ve kolayca bulunabilmesine yardımcı olmaktadır (Budd, 2004).

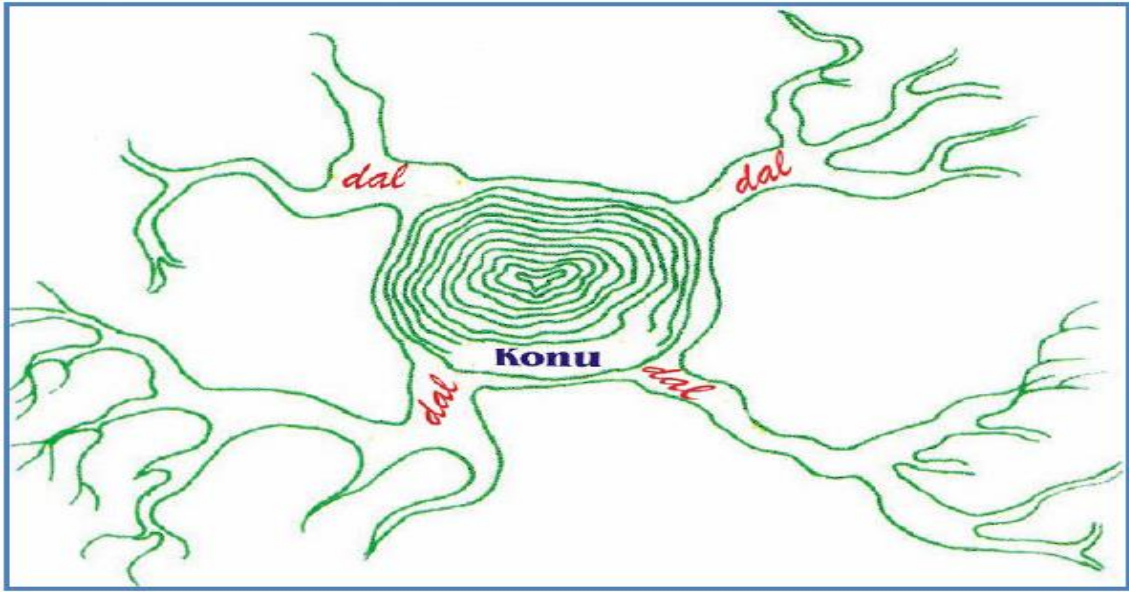

Şekil 1. Zihin haritasının oluşumuna ait zihin haritası örneği

(Buzan, 2008: 21)

Zihin haritaları ile öğrenme, öğretme, not alma ve bilgiyi organize etme amacıyla faydalanmak mümkündür. Wheeldon (2011) zihin haritası kullanımının kavramlar arasındaki ilişkiyi görsel hale getirdiğini böylece kişilerde çok önemli deneyim ve algılar oluşturduğunu belirtmiştir. Ayrıca Whelldon ve Faubert (2009), zihin haritalarını kullandıklarında araştırma katılımcılarından daha çok kişiselleşmiş veri toplayabildiklerini ifade etmişlerdir. Zihin haritası tekniğinin birçok farklı alanda kolaylıkla kullanılabilmesi üst düzey yararlar sağlamaktadır. Townsend'e (1997) göre bunun nedeni zihin haritası kullanımıyla beyinde bulunan iki yarım küre arasında bağlantıyı sağladığı ve bu yolla yarım kürelerin uyumlu çalıştığını belirtmektedir.

Buzan'a göre; zihin haritası tekniği ile pek çok konuda kişisel notlar alınabilir ve karmaşık bilgilerin düzeni kolayca sağlanabilir. Şekil 1'de zihin haritasının birçok farklı konuda avantajlar sağladığı ve tekniğin oluşturulması esnasında uyulması gereken kurallara dikkat çekerek hazırlanmış zihin haritasına örnek gösterilmiştir.

Şekil 2. Zihin haritalama yapısı

(Tağa, 2013: 27)

Şekil 2' deki zihin haritalama yapısına bakıldığında beyin hücrelerine olan benzerlik dikkat çekmektedir. Aynı zamanda bu şekil, doğadaki birçok varlığa da benzetilebilir. Özellikle zihin haritasının kâğıt üzerindeki şekli kuşbakışı ağaç görünümünü andırmaktadır. Ağacın gövdesi ana kavramları temsil ederken, dallar ise yan kavramları temsil etmektedir.

Bu durum, zihin haritasının doğal bir yapıya sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir (Tağa, 2013: 28).

Zihin haritası, kişilerin kendi tecrübeleri ile elde ettikleri mekânsal bilgileri, zihinlerinde oluşturdukları mekânsal ilişkileri kullanarak kâğıt üzerinde aktarmaları sonucu ortaya çıkan bir kazanımdır. Bu yönüyle zihin haritaları, kişilerin ilgileri ve deneyimleri sonucu zihinlerinde oluşan mekânsal bir şema olarak açıklanmaktadır. Özellikle coğrafyada kişilerde var olan mekânsal algının ölçülmesinde çok yaygın şekilde kullanılan bir tekniktir. Yaşantımızda farkında olmadan seçtiğimiz güvenli alanlar, yollar veya rekreasyon alanları zihin haritamızda önceden oluşan kodlara göre belirlenmektedir. Bilişsel haritalar olarak da ifade edilebilen zihin haritaları aslında günlük yaşam sonucu edindiğimiz bilgi ve tecrübelerin sonucu ortaya çıkan sosyo-mekânsal ilişkilere ait soyut resimler olarak da görülebilir (Temurçin ve Keçeli, 2015; Kurt, 2015).

2.1.2. Zihin Haritası Tekniği Tarihçesi

Bilgiyi koruma ve yeni bilgileri hafızada tutma kaygısı insanları beynin çalışma şekli ve öğrenmeyle ilgili araştırmalara yöneltmiştir. Beynin kapasitesi ve bilgiyi hafızada tutmayla ilgili ilk çalışmaları Yunanlı filozofların yaptığı bilinmektedir. Yunanlılardan sonra Romalılarda hafıza tutma tekniklerini denemeye devam ederek “Zihin odaları” kavramını kullanmışlardır (Kıdık, 2005: 23).

Zihin haritası tekniğinin yüzyıllar önce var olduğunun ipuçlarını, ilk insanların mağara duvarlarına çizdikleri resimlerden ve Mısır hiyerogliflerinden anlayabiliyoruz. Ayrıca Leonardo da Vinci, Michelangelo gibi büyük düşünürlerin çalışmaları incelendiğinde; kullandıkları diyagramlar, şekiller ve kodların zihin haritası tekniğini andırdığı görülecektir (Yılmaz, 2012: 8).

Bilişsel psikoloji çalışmalarının sonucunda ortaya çıktığı bilinen zihin haritası (mental maps) kavramı bilişsel harita (cognitive mapping) şeklinde alan yazına kazandırılması 1948 yılında Tolman tarafından gerçekleşmiştir (Tunçel, 2002). Bilişsel haritalama kavramı, sıklıkla yer öğrenme kavramıyla birlikte anılmaktadır. Bilişsel haritalama ile gerçekleştirilen deneylerde, deneklerin zihninde yer alan çevreyle ilgili mekânsal bir harita ortaya çıkarılmaktadır.

Zihin haritası tekniğinin temelini 1950’li yıllarda Dr. Speery ve arkadaşlarının beyin işleyişiyle ilgili çalışmaları oluşturmaktadır. Bu çalışmalar sonucunda serebral korteksin iki yarı küresinin farklı şekillerde işlev gördüğü anlaşılmıştır. Buzan, etkili öğrenme için beyin her iki yarı küresinin işleyişini bir bütün olarak ele almayı hedeflemiş ve 1960’lı yılların sonuna doğru Dr. Speery ve arkadaşlarının çalışmalarına dayalı olarak zihin haritası tekniğini geliştirmeyi başarmıştır (Derelioğlu, 2005: 2). Buzan’a göre zihin haritası, insan beyinde gerçekleşen öğrenme sonucu edinilen bilgilerin belirli bir düzen içinde saklanmasına ve yeni bilgilerin daha kolay öğrenilmesine yardımcı olan yaratıcı bir not alma metodudur (Akıncı, 2015).

Zihin haritalarına yönelik ilk fikir ve düşüncelerin içinde, Lynch (1960)’ın ABD kasabalarıyla ilgili çalışmasında yer almaktadır. Bu çalışmaya ek olarak, Lowenthal (1961)’in “Coğrafya, Deneyim ve Hayal gücü” adlı araştırmasıyla çevresel imajları incelenmesi, Dows ve Stea (1977)’nin “Zihinlerdeki Haritalar” çalışması örnek verilebilir. Bahsedilen bu çalışmalar, 1970’li yılların başında davranışsal coğrafya ve mekânsal biliş kavramının temelini oluşturmaktadır (Soini, 2001).

Davranışsal coğrafya ve mekânsal biliş konularına yönelik araştırmalara örnek verecek olursak; Fuller ve Chapman (1974) “Göç araştırmalarında zihinsel haritaların rolü” adlı çalışmasında göç ve kültür olgusunda zihin haritalarının etkisini incelenmiştir. Matthews (1980) “Çocuklar çevrelerini temsil eder: Coventry şehir merkezinin zihinsel haritaları” adlı çalışmasında 11 ila 18 yaş grubu arasındaki bireylerin mekân algısında yaş faktörünün etkisi araştırılmıştır. Chido (1993) “Zihinsel haritalar: Öğretmen adaylarının dünyaya ilişkin farkındalıkları” adlı çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafi okuryazarlıkları ve dünya haritası çizme konusunda bilişsel yeterliliklerini değerlendirmiştir. Chokor (2003) “Afrika’ya özel referansla dünyanın bilişsel haritalarında ülkelerin temsil modeli” adlı çalışmasında ise zihin haritalarının, çevresel imajları anlayabilmemiz ve ülkeler hakkında bilgi edinmek için ne gibi avanatajlar sağladığına dikkat çeken bir araştırmadır.

Ülkemizde mekânsal algıyı ölçmede zihin haritalarının ilk kez bir araç olarak kullanıldığı betimsel çalışma Tunçel (2002)’e aittir. Bu çalışma üniversite öğrencilerinin İslam ülkeleri algısını ortaya çıkarmaya yöneliktir. Ardından Aliağaoğlu (2007)’nin çalışmasında Balıkesir şehrinin öğrenciler tarafından nasıl algılandığını ve bu algının zamana bağlı değişimi incelenmiştir. Südaş ve Gökten (2012)’nin çalışmasında öğrencilerin zihin

haritalarındaki Avrupa imajları araştırılmıştır. Özdemir (2014)'in çalışmasında ise öğretmen adaylarının zihin haritalarındaki Türkiye'nin yeryüzü şekilleri ile ilgili bilgileri araştırılmıştır.

2.1.3. Zihin Haritası Tekniğinin Önemi

İnsanlar için öğrenmenin nasıl kalıcı hale geleceği, beynin daha etkili ve verimli nasıl kullanılacağı daima merak konusu olmuştur. Bu merakın sonucunda insan beyni üzerinde yapılan çalışmalar, beyindeki nöronlar ile öğrenme arasında bir bağ olduğunu ortaya çıkarmıştır. Zihin haritası da beyin ile öğrenme arasındaki bu güçlü bağ sonucunda keşfedilen bir tekniktir.

Zihin haritası tekniği ile belirli bir konunun semboller ve anahtar kelimelerle özetlenmesi, bireylerde öğrenmeyi anlamlı hale getirmektedir. Ayrıca beynin sağ ve sol yarım küresi aynı anda çalışarak, eski ve yeni öğrenilen bilgiler birbiriyle ilişkilendirilerek öğrenilen bilgi kalıcı hale getirilebilmektedir. Böylece öğrencilerin kendilerinin oluşturduğu zihin haritası ile konunun bir bütün olarak görülmesi ve eksik olan yönlerinin tespit edilmesi sağlanmaktadır.

Dorling ve Fairbairn (1997), zihin haritasının okullarda öğretilmesi gereken bir konu olduğu üzerinde durmaktadır. Onlara göre her öğrencinin zihnindeki mekânsal algı farklı ve değerlidir. Bu algının gelişmesi ve elde edilen bilgilerin istenen amaçlar doğrultusunda kullanılabilmesi için zihin haritası tekniğinin öğrenciler tarafından öğrenilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca zihin haritası tekniğini kullanmayı öğrenen öğrenciler, farklı yer ve çevreler hakkındaki bilgileri mekânsal bir yaklaşımla organize etme becerisine sahip olurlar (Taş, 2003).

Zihin haritası tekniğinin öğrenciler açısından sağladığı yararlar şu şekilde özetlenebilir (Buzan, 2002):

- 1) Yaratıcılık düzeyi gelişir.
- 2) Zaman tasarrufu sağlanır.
- 3) Problem çözme becerisi gelişir.
- 4) Motivasyon artar.
- 5) Düşünceler daha kolay şekilde ifade edilebilir.
- 6) Sınav performansı artar.
- 7) Hatırlama düzeyi ve gücü yükselir.
- 8) Çalışma performansı artar.

- 9) Kolay öğrenme gerçekleşir.
- 10) Öğrenilecek konu bir bütün olarak görülür.
- 11) İletişim becerilerinin artmasına yardımcı olur.

Zihin haritası tekniği ile öğrenciler öğrenme sürecine aktif bir şekilde katılım sağlamış olur. Böylece öğrencilerin kendi oluşturdukları zihin haritalarıyla öğrenme için içsel motivasyon artarak anlamlı ve kalıcı öğrenmeler gerçekleşir.

2.1.4. Zihin Haritasının Avantajları Ve Dezavantajları

Zihin haritası tekniğini kullanan bireyler birçok avantaja sahip olmaktadır. Ancak tekniğin yanlış uygulanması bazı dezavantajlara sebep olmaktadır. Zihin haritası tekniğinin avantaj ve dezavantajları aşağıda işlenmiştir.

“Zihin Haritasının Avantajları”

Zihin haritası tekniği ile bireyler belirli bir konuda kişisel görüşlerini dışa yansıtma fırsatı bulurlar. Bu sayede düşünme, çalışma ve problem çözme gibi faaliyetler daha eğlenceli ve kalıcı hale gelir. Zihin haritaları beynin sağ ve sol yarım küresini aynı anda aktif kıldığı için beynin bir bütün halde çalışmasını sağlamaktadır. Böylece zihnimizdeki bilgiler bir düzen içine girer ve bilgiyi öğrenme, hatırlama hızı artar. Zihin haritaları ile öğrencilerin kendilerine özgü kişisel notlar alması kolaylaşır. Bu şekilde öğrenilen bilgi o kişi için anlamlı hale gelir ve eski bilgi ile yeni bilgi arasında kolayca bağ kurulabilir (Gelb, 2002). Zihin haritalarının avantajlarına dair literatürde birçok görüş dikkat çekmektedir. Zihin haritalarının yararlarını şu şekilde özetleyebiliriz:

Zihin haritası tekniğini kullanmayı başarabilen kişilerde kavramların birbirleri arasındaki bağlantı yolları ve etkileşim şekilleri daha net bir şekilde görülmektedir (Saban, 2005). Bu durum yeni bilgilerin daha kolay öğrenilmesine, konu ve kavramlar arasındaki ilişkilerin daha güçlü oluşmasına ve konular üzerindeki öğrenme düzeyinin artmasına yardımcı olmaktadır. Klasik not tutma yöntemlerinin aksine bütün satır ve kelimelerin ulaşılabilir olduğu bir yöntemdir (Öztürk, 2005).

Bakış açısını genelleyen yaklaşımıyla birlikte zihin haritası tekniğinde ayrıntılar da büyük önem taşımaktadır (Townsend, 1997). Önemli konulardaki ayrıntılara bu yolla daha kolay ulaşılabilir. Ayrıntıların sınıflandırılması ve ilişkilendirilmesiyle karmaşık

yapıda görünen bilgiler daha kolay öğrenilerek uzun süre kalıcılığı sağlanmış olmaktadır (Açıkgöz, 2003).

Beyin fırtınasında gerçekleşen zihinsel süreçlere benzeyen bir süreç zihin haritası tekniğinde de gerçekleşmektedir (Telman, 1996). Bireyin zihinsel süreçlerinde oluşan sınıflandırma, kategorilendirme ve üretim aşamalarının gelişmesine katkı sağlayan bu teknik ile özellikle yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimi gözlenmektedir (MEB, 2004).

Zihin haritası oluşturulurken görsel şekillerin yanında grafiklerin kullanılması, görsel ve duyuşsal hatırlatıcıların daha kolay çalışmasına imkân vermektedir. Öğrencilerin kitaplara dayanarak çıkardıkları notlarda zihin haritaları ile düzenli ve planlı düşünceler ortaya çıkarak hatırlatıcılar etkili çalışabilmektedir. Beynin takip edebileceği şekilde hazırlanan zihin haritaları sayesinde detaylara ulaşmak kolaylaşmaktadır (Xavier, 2005).

Düşünceler ve konular arasında yeni bağlantılar oluşturarak yaratıcı düşüncenin gelişmesine katkı sağlayan zihin haritası tekniği ile aynı zamanda hafızanın gelişimine de katkı sağlanmaktadır. Zihin haritalarında görünen en etkili özellik anahtar kelimelerin belirlenen bir ana tema çevresinde şekillendirilmesidir. Çok ve karmaşık bilgiler yerine daha az, öz ve net kelimeler beyin tarafından daha kalıcı olarak öğrenilmekte ve daha kolay hatırlanmaktadır. Bakış açısı geliştiğinden bilgiler arasındaki ilişkiler daha net görülür. Oluşturulan zihin haritalarında renk ve şekil kullanımı önemli yer tutar. Bu durum hayal gücünün gelişmesinin yanında hafızanın da gelişmesine katkı sağlar. Beyinde bulunan sağ ve sol lobların ayrı ayrı kullanımının yerine aynı anda kullanımı gerçekleştiğinden hem öğrenme hem de hatırlama becerisi gelişmektedir (Buzan, 2009).

Coğrafya eğitiminde öğrencilerin dünyayı ne şekilde algıladıklarını ortaya çıkarmak oldukça önemlidir. Öğrenciler oluşturdukları zihin haritaları ile dünyada gördüğü, duyduğu ve anlamlandırdığı olayları kâğıda aktarabilir, bu sayede dünyadaki fiziki ve beşerî unsurları zihinlerinde ne şekilde anlamlandırdıkları ortaya çıkartılmış olur.

“Zihin Haritaları’nın Dezavantajları”

Zihin haritaları kişilere özel görsel tasarımlardır. Bu nedenle zihin haritasını oluşturan anahtar kelimeler, sembollerin doğru anlaşılması başka insanlar tarafından zorlaşabilmektedir. Zihin haritalarını oluşturan fikirler ana dallar ve alt dallarla düzenli bir şekilde bağlantı oluşturulmadığında karmaşık bir görüntüye sebep olabilir (Şeyihoğlu, vd., 2012: 71).

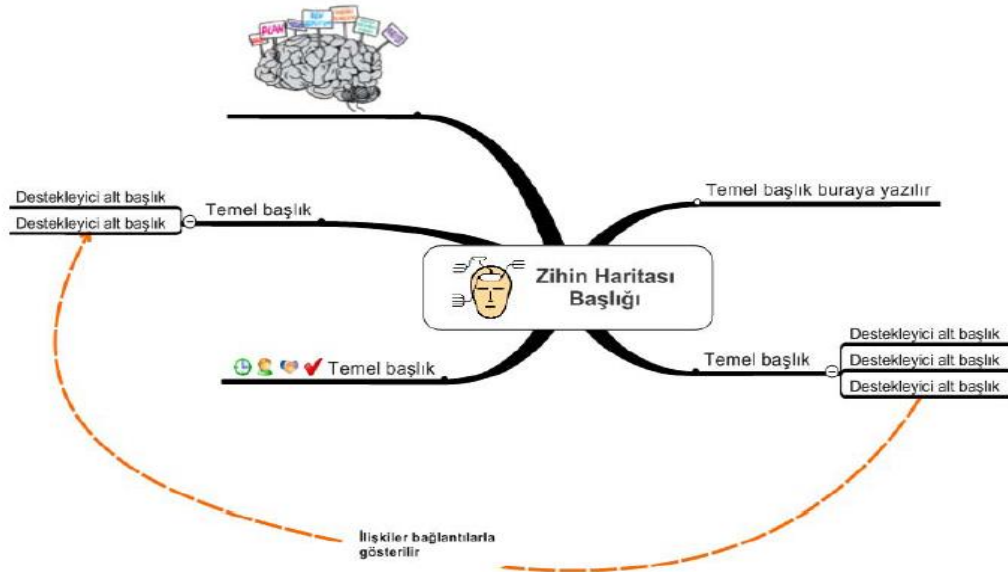
Dolayısıyla merkezinde duran düşünce ile alt dallar arasında bağlantı kurulmamış ve hiyerarşik bir yapı oluşturulmamış zihin haritası örneği bir başkası tarafından okunurken kişinin zihninde kalıcı bir şekilde yanlış kodlamalara sebep olabilir.

2.1.5. Zihin Haritası Nasıl Yapılır? Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Zihin haritası oluşturmak, zihnimizi belirli kalıplara sokarak özgürlüğünü kısıtlamaz. Aksine amaç zihnimizin daha özgür bir işleyişe sahip olmasıdır. Özgür zihin, karmaşadan kurtulmuş ve istediği işlevi hızlı ve kolay şekilde yerine getirebilendir (Buzan ve Buzan, 1994). Başlangıçta karmaşık bir yapıya sahip gibi görünse de zihin haritasında önemli nokta ana kavramın bulunmasıdır. Daha sonra yan kolların oluşmasıyla karmaşa yerini düzene bırakmaktadır. Ayrıca yan kolların oluşumunda şekil ve renk kullanımı, karmaşanın daha erken bitmesinde etkili olmaktadır (Aktaş, 2012). Kavramlar ve düşünceler arasındaki ilişkileri belirleyen zihin haritası tekniğinde hatırlatıcı olarak görsel kullanımı, zaman tasarrufu sağlaması açısından büyük fayda sağlamaktadır (Evrekli ve Balım, 2010).

Zihin haritası oluşturma sürecinde çizgisiz kâğıt ve renkli kalemler ana elemanlardır. Bunlara hayal gücü olan bir bireyin eklenmesiyle haritalama süreci başlar (Yılmaz, 2012; Buzan ve Keene, 1996). Başlık veya ilgili bir görsel, zihin haritasının merkezini oluşturabilir. Merkezde bulunan konudan ışımsal dallar temel başlıklara doğru ilerler. Temel başlıkların devamında ise alt başlıklar bulunur. Burada önemli nokta ise temel ve alt başlık dalları arasında oluşturulan ilişkiler açısından belirlenen bağlantı noktalarının gösterilmesidir. Alt dallara uzanan bağlantılar görsel ve renkli çizimlerle desteklenmesinin yanında farklı kodlamalarında yapılması, haritanın kalıcı olmasında etkin rol oynamaktadır. Bu çerçevede Şekil 3'te bir zihin haritası yapısı gösterilmektedir (Baktır, 2009).

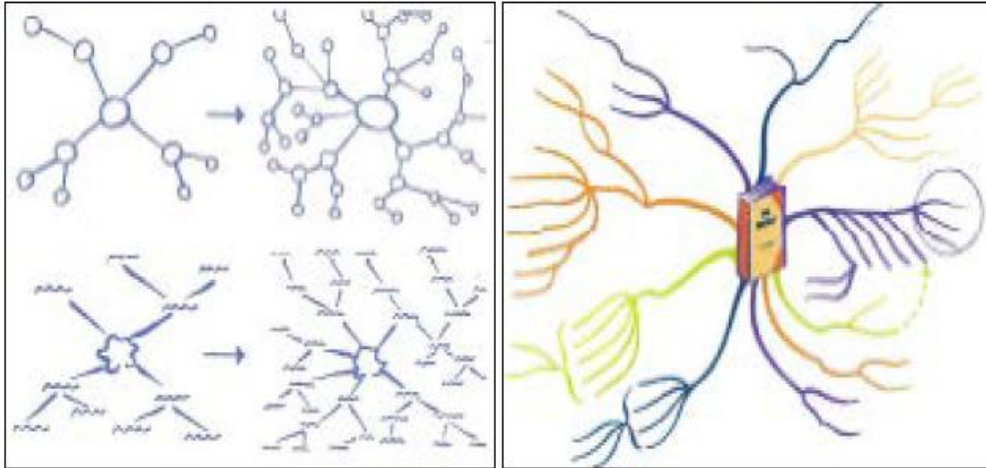

Şekil 3. Zihin haritası yapısı

(Baktır, 2009: 25)

Şekil 3'te ana başlık ve yan başlıkların nasıl bir düzen içinde olması gerektiği gösterilmiştir. Ana başlık ya da görsel kâğıdın merkezine alınarak ilgi çekici hale getirilmelidir. Merkezden çevreye doğru çıkan yan dallar ise bir hiyerarşik düzen içinde olmalıdır. Dallarnın kalınlığı önem derecesine ve hiyerarşiye göre farklı kalınlıkta olmalıdır (Buzan, 2009).

Yanlış dallandırma (a)

Doğru dallandırma (b)

Şekil 4. a ve b. Zihin haritası oluşturma sürecinde dallandırma

(Özmen, 2015: 16)

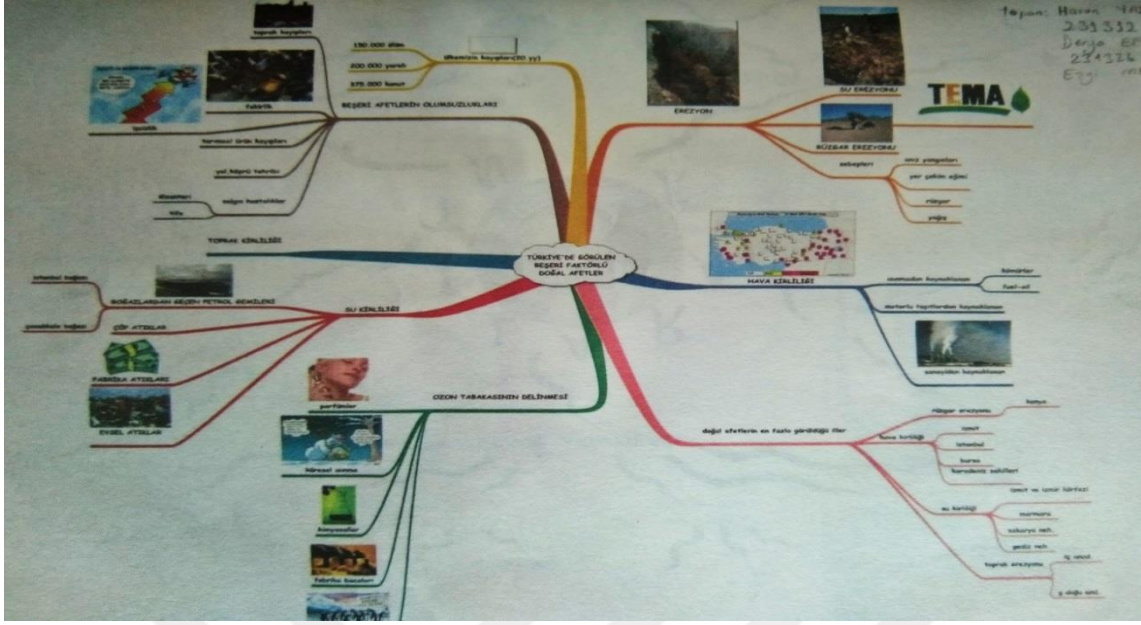
Şekil 4a'da zihin haritası oluşturulması esnasında yanlış dallandırma örneği verilmiştir. Zihin haritası yapılırken alt dalların oluşumunda yanlış dallandırma konunun anlaşılmasını engelleyerek karmaşık bir hal almasına sebep olabilir. Şekil 4b'de görüldüğü gibi zihin haritası oluştururken alt dallar, ana konunun etrafından yayılarak devam etmelidir. Anahtar kelimeler ise çizgilerin hemen üzerine yazılmalıdır.

Zihin haritası oluşturma sürecinde tekniğin genel kurallarına bağlı kalınır ancak bireyler kişisel görüş ve yorumları sürece dâhil ederek zihin haritası oluşturabilmektedir. Burada birey serbest çağrışımlarını esas alarak yaratıcı düşünme becerisiyle zihin haritasını oluşturmaya başlar. Öncelikle bazı alıştırmaların yapılması, zihin haritası oluşturulması sürecinde gereklidir. Yaratıcı düşünme becerisi bireylerde doğuştan kazanılan özellikler arasında yer almaz. Çeşitli deneme ve alıştırmalarla gelişen yaratıcı düşünme becerisiyle, zihin haritası tekniği renkli kalemlerle tutulan notların ötesine geçebilmektedir. Zihin haritasının güçlü özelliklerinin başında yaratıcı düşünme becerisine dayanması ve bu beceriyi de yanında geliştirmesi yatmaktadır (Yılmaz, 2012). Zihin haritası oluştururken dikkat edilmesi gerekenler hususlar şu şekilde özetlenebilir:

Zihin haritası oluşturulmaya başlarken sayfa yatay olarak kullanılır ve ortası merkez olarak kabul edilir. Zihin haritasına konu olan düşünce görsel veya simge sayfanın ortasına yerleştirilir. Kavramlar yazılırken farklı renkte kalem kullanılmasına dikkat edilmelidir. (Serrat, 2009; Özmen, 2015).

Anahtar kavramlar görsellerle birlikte desteklenmeli ve kelimeler arasında bağlantı kurulabilmelidir. Özellikle anahtar kelimelerin merkezle olan bağlantısına dikkat edilmeli, her anahtar kelimenin merkez bağlantısı dallar aracılığı ile çizilmelidir. Daha net ve anlaşılabilir bir zihin haritası için düşünceler ve kavramlar arasında hiyerarşik bağlantılar oluşturulmalıdır. Kavramlar arasındaki bağlantıları farklı boyutlarda ve farklı biçimlerdeki oklar ya da dallar yardımıyla ortaya çıkarmak gerekmektedir (Şeyihoğlu, vd., 2012).

Anahtar kelimeler veya kavramlar merkeze bağlandıkları dalların üzerine yazılırken kelime ve dal boyutunun dengeli olmasına dikkat edilir. Özellikle kelimelerin alt satırlara taşmamasına özen gösterilir. Böylece bir konuya dair anahtar kelimelerin diğer konularla karıştırılması engellenmiş olur. Ayrıca kelimelerin altlarının çizilmesi, artı işareti, üçgen, kare ve daire gibi matematiksel sembollerin kullanılması kelimeler arasındaki hiyerarşik yapının güçlenmesinde etkin rol oynar (Buzan ve Buzan, 1994).

Şekil 5. Türkiye’de görülen beşerî faktörlü doğal afetler konusunda oluşturulan zihin haritası (Şeyihoğlu, vd., 2012: 125)

Zihin haritaları bireysel olarak yapılabileceği gibi grup çalışması olarak da yapılabilmektedir. Öncelikle bir araya gelen grup üyeleri arasında beyin fırtınası tekniği ile düşünceler paylaşılır. Daha sonra ortaya çıkan düşüncelere ait zihin haritası oluşturulur (Michalko, 2001). Grup içerisinde yer alan tüm bireyler bu süreçte yaratıcılıklarını ortaya çıkarmaya çalışır. Grupla yapılan zihin haritası tekniğinde bütün olasılıkların haritaya çizilmesi büyük önem taşır (Buzan ve Buzan, 2011).

Grupla yapılan zihin haritası tekniğinin faydaları şu şekilde sıralanabilir (Buzan ve Buzan, 2011).

- Öğrenmeyi ve düşünmeyi keyifli hale getirir.
- Grupla yapılan çalışmada grubun yanında bireylere de vurgu yapılmaktadır.
- Grupla yapılan zihin haritasında katılımcıların katkıları grubun katkısı olarak değerlendirilir.
- Yaratıcı düşünme becerisi beyin fırtınasına oranla daha işlevsel hale gelir.
- Takım ruhu grup üyelerinin motivasyonunu artırır.
- İşe sahiplenme düzeyi artar.
- Ortak düşüncede buluşma ihtimali artar.
- Bireysel fikirlerin karşılaşması sonucu aynı zamanda kişisel gelişimde sağlanır.

2.1.6. Zihin Haritalarının İşlevleri

Bireylerin belirli bir mekâna yönelik davranış, tutum ve duygularının oluşmasında coğrafi bilgilerin önemi büyüktür. Bu davranış, tutum ve duyguları ortaya çıkarmak zihin haritasının önemli işlevleri arasındadır.

Zihin haritalarının işlevleri şu şekilde özetlenebilir (Tuan, 1975'ten akt. Özdemir, 2017):

1. Yol tarifinde veya farklı kişilere bir yerle ilgili izlenimler aktarılırken kolaylık sağlar.
2. Bilişsel davranışların tekrarını sağlayarak kalıcı yol göstericiler olarak davranır. Örnek olarak daha önce geçtiğimiz bir yoldan yeniden geçerken haritaya ihtiyaç duymayız.
3. Hatırlamak istediğimiz kişi, olay veya yerler hakkında zihin haritamız konumlandırma yapar. Bu durum daha kolay hatırlama imkânı sağlar.
4. Zihin haritalarımızda bilgi depolamamızın yanında bilgileri yapılandırma işlemi de gerçekleştiririz.
5. İngesel bir dünyada var olan zihin haritaları, özellikle tarih ve coğrafya öğretiminde sıklıkla kullanılmaktadır. Doğal ve beşeri çevreye ait unsurlar ve ilişkiler, yapılan savaşlar, göçler ve tarihi olayların açıklanmasında büyük kolaylık sağlamaktadır.

2.1.7. Zihin Haritaları İle Öğrenmenin Ve Öğretmenin Faydaları

İlgi çekici bir yapıya sahip olması nedeniyle derslerde zihin haritası kullanımıyla daha geniş bir katılım sağlanmaktadır. Bu durum dersleri daha eğlenceli hale getirmekte ve öğrenci başarısına olumlu olarak yansımaktadır. Klasik not alma yönteminde öğrenciler daha uzun ve sıkıcı bir şekilde duyup hatırlayabildikleri bütün kelimeleri ve kavramları not tutarlar. Ancak zihin haritası tekniği ile kavramlar arasındaki ilişkiler ortaya çıkarılarak öğrenme süreci kolaylaşır. Konuyla ilgili ana unsurların göz önünde olması, uzun notları ve karmaşayı engelleyerek hatırlamanın da daha kolay ve hızlı olmasında etkin rol oynar (İnan, 2019: 45).

Coğrafya öğretiminde zihin haritası aktivitelerinin uygulanması öğrencilerin mekânsal algılamalarına katkıda bulunarak zihin haritalarının gelişmesini sağlar. Ayrıca öğrencilerin bir bölge ya da mekân, coğrafi konum, insan ve çevre etkileşimi gibi konularda çıkarım yapma ve karar verme becerilerinin gelişmesinde katkıda bulunur (Taş, 2003).

2.1.8. Zihin Haritasının Sınırlılıkları

Zihin haritaları kişiye özgü tasarımlardır. Bu nedenle kişilerin kendilerine ait zihin haritaları oluşturmaları daha olumlu sonuçlar doğurabilmektedir (Brinkmann, 2007: 41).

Farklı kişilerin yaptığı zihin haritalarını başkalarının kullanması kavram ve sembollerin anlaşılmasında ve ilişkiler arasındaki bağlantının kavranmasında sorunları beraberinde getirir. Özellikle hiyerarşik yapıya dikkat edilmediği durumlarda, karmaşık yapı hatırlamayı güçleştirmekte, bu durum konunun tam olarak kavranmasını da engellemektedir (Şeyihoğlu vd., 2012).

Karmaşık bağlantılar ve hiyerarşik yapı dikkate alınmadan oluşturulan zihin haritaları, bilginin zihnimizde yanlış bir şekilde kodlanarak yer almasına sebep olabilir. Yanlış kodlanan bilgilerin doğrusu ile yer değiştirmesi oldukça zor olduğundan geri dönülmez öğrenme yanılıklarına sebebiyet verebilir.

2.1.9. Zihin Haritalarının Kullanım Alanları

Zihin haritası tekniği, sadece belirli alanlara özgü kullanılan bir teknik olmaktan çok farklı birçok alanda kullanılan ve ihtiyaç duyulan bir teknik haline gelmiştir. Gelişen teknoloji ve zorlaşan ekonomik durumlar nedeniyle insanların psikolojik durumları kolaylıkla olumsuz etkilenebilmekte, bu durumda karşılaşılan sorunlara daha hızlı ve pratik çözüm yolları bulma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Pratik ve kolaylaştırıcı etkileri nedeniyle zihin haritaları, düşünme işlevini gerektiren bütün durumlarda kullanılabilir (Derelioğlu, 2005).

Zihin haritalarının kullanım alanlarına bakıldığında sunumlar, proje organizasyonları, not alma, liste yapma, kişisel gelişim gibi farklı alanlara yayıldığı görülmektedir. Günümüz örgütleri çalışanlarından daha fazla verim elde etmek ve performansını yükseltmek amacıyla çalışanlarına zihin haritası tekniği ile ilgili eğitimler sunmaktadır. Ülkemizin ev sahipliğinde Unilever'in gerçekleştirdiği etkinliğe Tony Buzan 2001 yılında gelerek zihin haritası ve zihinsel okuryazarlık alanlarında çalışanlara eğitimler vermiştir (Şeyihoğlu, vd., 2012).

Zihin haritası tekniği toplantı ve sunum organizasyonlarının dışında yabancı dil öğreniminde, etkili kitap okumada ve yeni bir öğrenme alanında kullanıldığında başarılı sonuçlar elde edilmektedir (Yaşar, 2006). Ayrıca konu özetlerinde, farklı araştırma sonuçlarıyla ilişkilerin belirlenmesinde ve bir konu hakkındaki bilgilerin ifade edilmesinde de zihin haritası tekniği kullanılmaktadır (Kortelainen ve Vanhala, 2004).

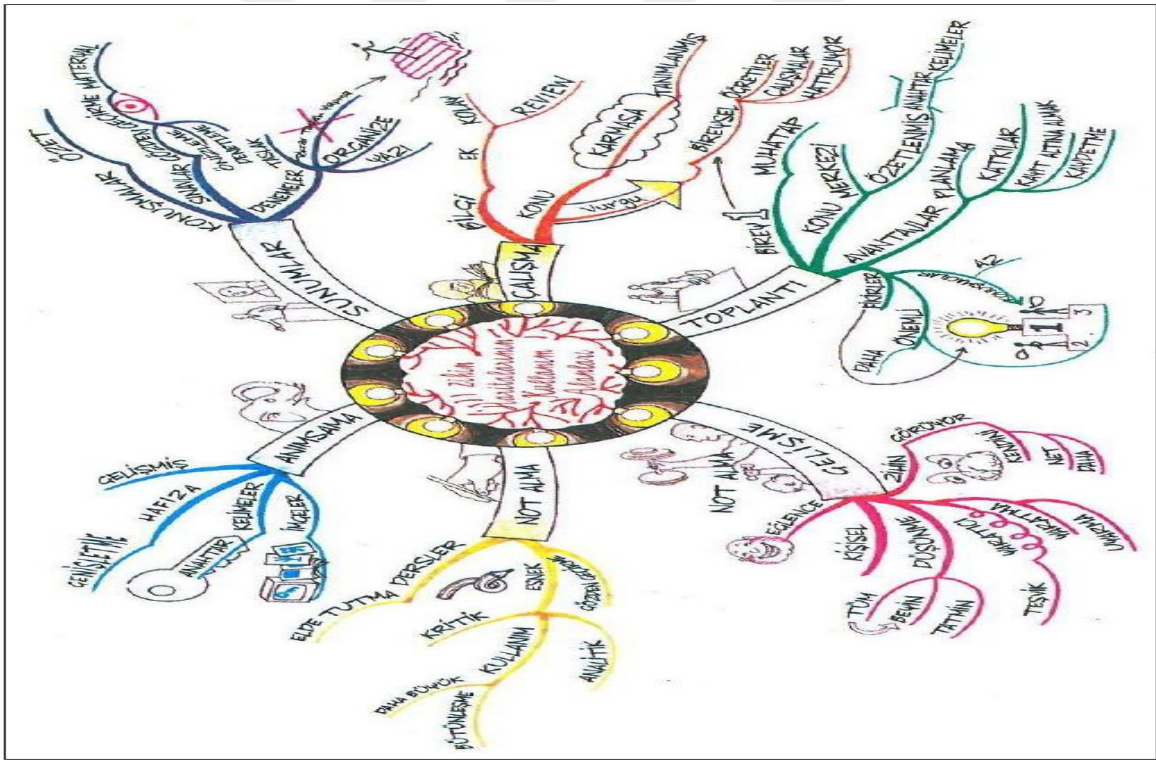
Zihin haritası tekniğinin yukarıda bahsedilen durumlarda kullanılması günümüz bilgi çağında, bilgiye erişim ve donanım konusunda bireylere birçok fayda sağlamaktadır. Bireyler zihin haritası tekniğini kullanarak eğitim ve iş hayatında kendilerini kısa zamanda geliştirme fırsatı bulurlar. Böylece yaşadığımız çağın gerektirdiği kişisel donanımlara sahip oluruz.

Zihin haritası tekniği beyin fonksiyonları ile yakından ilişkilidir. Düşünme, hatırlama, planlama ve yaratıcılık gerektiren durumlarda beyinsel fonksiyonlarla uyumlu olduğu için zihin haritaları kullanımı kişilere büyük avantajlar sağlamaktadır. Kullanım alanları açısından zihin haritaları için şu şekilde bir gruplama yapılabilir (Yetkiner, 2011; Buzan, 2008):

- 1- Hedeflerimizi oluştururken: Rutin işlerde ve çeşitli iş planlamaları yapılırken zihin haritaları kullanılmaktadır. Ana hedef merkeze konduktan sonra kişisel bir taslak oluşturularak alt hedefler merkez etrafında belirlenir. Bu durum planlı ve sistemli hareket tarzından dolayı kişiye büyük faydalar sağlar.
- 2- Toplantı hazırlığındayken: Toplantılar genellikle sorunlara çözüm önerisi ararken veya gelecek planlaması yaparken gerçekleştirilmektedir. Toplantı sırasındaki iyi fikirlerin alınması veya unutulmaması için zihin haritaları etkili şekilde kullanılmaktadır.
- 3- Sunum hazırlığındayken: Belirli bir konuda bir gruba yapılacak sunum ve bilgilendirme sırasında konular arası bağlantıların açıklanmasında görsele dökerek kullanılan zihin haritası ile kalıcı etki sağlanır. Bu durum izleyenlerin anahtar kelimeleri kavramasını kolaylaştırmaktadır.
- 4- Raporlama: Belirlenen bir konuda hazırlanacak raporlarda zihin haritaları kişilere büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Görsellerden yararlanarak benzer unsurların kalıcılığının sağlanmasında etkili olan zihin haritaları, bütünlük ve birleştirme işlevlerini sağlarken yardımcı olmaktadır.
- 5- Not tutmak: Anlatılan bilgilerin not alındığı bir çalışmada zihin haritası kullanarak daha az yer kaplayan, daha net bilgilere ulaşılması mümkündür.
- 6- Beyin fırtınası: Yaratıcılık, beyin fırtınası tekniğinde öne çıkmaktadır. Aynı zamanda zihin haritası tekniği ile kullanıldığında ortaya çıkan yeni ve etkili düşünceler kayba uğramadan haritaya işlenerek bireysel öğrenmeye büyük katkı sağlar.
- 7- Yeni bir konu öğrenilirken: Farklı konular öğrenilirken konuya ait merkez düşünce ve alt dallar oluşturulması ile konu görselleşir. Bu durum daha net bir görüntü kazandırırken kolay öğrenme fırsatı sağlar. Bu nedenle zihin haritası öğrenilen bilgilerin kalıcı bilgiye dönüşmesinde ve kolay hatırlanmasında etkilidir. Zihin haritası tekniğinden coğrafya öğretiminin birçok konusunda faydalanılabilir. Özellikle öğrencilerin hatırlamakta zorluk

çektığı ve mekânsal konum bilgisi gerektiren konuların öğrenimde kullanılabilir. Dünya'nın yapısı ve oluşum süreçleri, kayaçlar, toprak tipleri, su kaynakları gibi Fiziki Coğrafya konuları, Bölgesel Coğrafya konuları ile nüfus, göç, yerleşme gibi Beşeri Coğrafya konuları zihin haritası tekniği ile öğrenilmesi oldukça uygun konulardır. Ayrıca zihin haritası tekniği, öğrencilerin dünyada yaşanan siyasi olayların meydana geldiği yerler ile bağlantı kurabilmesini sağlar.

- 8- Dil öğrenirken: Yabancı dil öğreniminde kişi birçok yeni kelime ve kavramla karşılaşmaktadır. Zihin haritası kullanılması yeni kelime ve kavramların zihinde daha kolay canlanmasında ve hatırlanmasında kolaylık sağlar. Zihin haritasının kâğıda çizilmesiyle hatırlatıcılık artarken kalıcı öğrenme gerçekleşir.
- 9- Kitap okurken: Kitap okumadan önce kitabın bölümleri incelenir. Zihinde oluşturulan taslak kitap okumaya devam ettikçe dolar. Bu yolla kitabın bölümleri arasında ilişkiler oluşturularak kitabın tamamı zihinde oluşan haritaya yerleşir (Yaşar, 2006).

Şekil 6. Zihin haritasının kullanım alanlarına ilişkin bir zihin haritası
(Özmen, 2015: 26)

2.1.10. Zihin Haritasının Değerlendirilmesi

Zihin haritaları öğrencinin bilgi düzeyi ve konu eksiklerini belirlemede önemli bir ölçme aracı görevi görür. Ölçme aracı olarak kullanılabilen zihin haritası sayesinde öğrencilerin eksik, hatalı ya da var olan bilgileri ortaya çıkar. Öğretmenler öğrencilerin bilgi kazanma düzeylerini görebilmek için öğretimden önce ve sonra zihin haritalarını kontrol edebilirler. Bu yolla aradaki farklılık gözlenir (Buzan, 2009). Goodnough ve Long (2002), zihin haritasının değerlendirilmesinin aşağıdaki puanlamaya göre yapılması gerektiğini ifade eder.

Tablo 1

Zihin haritası değerlendirme ölçeği

Kelime Hazinesi	Puan
Bütün kavram ve terimlerin % 100'ü zihin haritasında yer alıyorsa	4 puan
Birçok kavram ve terimler (%90-%100) zihin haritasında yer alıyorsa	3 puan
Birkaç kavram ve terim (%80-%89) zihin haritasındayer almıyorsa	2 puan
Pek çok kavram ve terim (%80'den az) zihin haritasındayer almıyorsa	1 puan
Bilimsel Terim ve Kavramların Doğruluğu	
Öğrenci kavram ve terimlerde olağanüstü bir anlamaya sahipse	4 puan
Öğrenci kavram ve terimlerde kabul edilebilir bir anlamaya sahipse	3 puan
Öğrenci kavram ve terimlerde yüzeysel bir anlamaya sahipse	2 puan
Öğrenci kavram ve terimlerde sınırlı bir anlamaya sahipse	1 puan
Bilginin Organizasyonu	
Dallanma, ayrıntıları gösteriyor, fikirler arasındaki bağlantılar açık; sözcükler ve semboller, açıklık ve renk sayesinde bağlantıları destekliyorsa	4 puan
Dallanma, ayrıntıları gösteriyor, fikirler arasındaki birçok bağlantı açık; sözcükler ve semboller, açıklık ve renk sayesinde genellikle bağlantıları destekliyorsa	3 puan
Dallanma, ayrıntılı değil ve fikirler arasındaki bağlantılar geliştirilmemiş; sözcükler ve semboller sınırlı ölçüde sunulmuşsa	2 puan
Dallanma sınırlı sayıda veya yok ve fikirler arasındaki bağlantılar, geliştirilmemiş; sözcükler ve semboller büyük ölçüde eksik ise	1 puan

Kaynak: Goodnough ve Long,2002, s. 20-24.

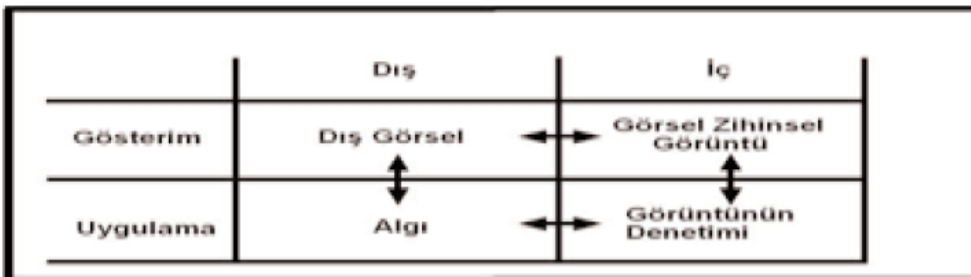

2.1.11. Coğrafya Eğitiminde Zihin Haritalarının Kullanılması Ve Önemi

Davranışsal coğrafya olarak ifade edilen kavram, çevre algısı ve kişisel düşüncelerin davranışa olan etkisini inceler. Bu kavramda insanların değişik çevrelere olan algıları ve davranışları arasındaki ilişki esastır. Özellikle 1970’li yıllarda başlayan çalışmalarla kişilerdeki mekânsal algıların ölçülmesi amaçlanmış ve değişik yollar üzerinde çalışmalar yoğunlaşmıştır. Ortaya çıkan en etkili yöntem zihin haritası olarak karşımıza çıkmaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 2000).

Coğrafya alanındaki araştırmacılar, mekânsal algıların kişilerin zihinlerinde nasıl şekillendiği üzerinde durmaktadırlar. Kişinin zihninde yer alan haritaya ait bilgiler ölçülmek istendiğinde o mekâna ait belirleyici özellikler veya farklı mekânlara ait yönergeler kullanılmaktadır. Farklı yer adları ve konumları kullanılarak kişiye ait zihin haritası ortaya çıkarılabilmektedir. Son olarak kişiye belirli bir yere ait alan tanımlaması veya kroki çizimi yaptırılarak zihin haritası incelenebilmektedir (Tunçel, 2002).

Ülke, kıta ve bölge kavramları coğrafyada sıklıkla kullanılmaktadır. Çevresel bilgilerle coğrafi bilgiler özellik bakımından zıt özellikler taşımaktadır. Çevresel bilgiler kişisel algılar ve duyularla yapılırken coğrafi bilgilerde gözlem ve haritaların önemi büyüktür. Görsel ve mekânsal düşünme becerisinin temelinde haritalar yer almaktadır. Görsel-mekânsal beceriler ile coğrafi bilgilerin yapılandırılmasında kullanılan sinirsel yapılar, coğrafi haritaların algılanmasında ve incelenmesinde de kullanılmaktadır. Bu nedenle zihinde oluşan görsel, algılanan ve zihinde işlenen dış objelerin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır (Montello, 1993’ten akt. Barkowsky, 2002). Şekil 7’de dış görsel ile görsel zihinsel görüntü arasındaki ilişki gösterilmiştir.

Şekil 7. Dış görsel ile görsel zihinsel görüntü arasındaki ilişki

(Aksoy ve Koç, 2012: 112).

Dorling ve Fairbairn (1997) bu tekniğin eğitim öğretimdeki kullanımı açısından çok büyük öneme sahip olduğunu ve bu nedenle eğitimde kullanımının öğrencilere büyük

farkındalıklar kazandıracığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin zihinlerine yerleşen bu haritalar yoluyla dünyaya bakış açıları değişerek gelişecek ve algıları en üst düzeylere ulaşacaktır.

Amerikan Ulusal Coğrafya Standartları (Geography for Life) (1994), lise mezunu olan öğrencilerde zihin haritası kullanma becerisi ile ilgili yeterlilikleri özetlemiştir (National Geography Standards, 1994). Mezun olan öğrencilerin karmaşık coğrafya sorularını cevaplayabilmeleri için dünyadaki fiziki ve beşeri özellikleri gösteren zihin haritalarını nasıl kullanacaklarını bilmeleri gerekir. Zihin haritası tekniğini kullanan öğrenciler farklı yerler açısından farklı algılamalar olabileceğini, mekânsal ve doğal ortamlara ait algıların zihin haritasıyla nasıl algılanabileceği ve zihin haritalarının bu durumlardan nasıl etkilenebileceği konularında çıkarımlarda bulunur. Bu nedenle mezun öğrenciler;

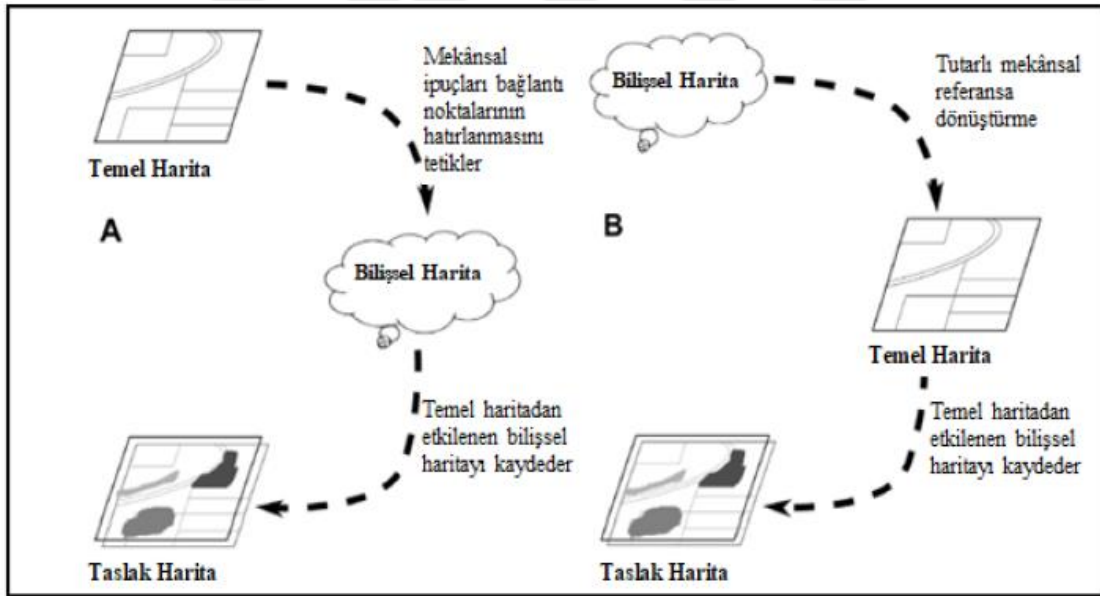
1. Coğrafya sorularının çözümünde zihin haritalarından yararlanmalıdır. Tarihi olaylar hakkındaki mekânsal dinamikleri taslak haritalarda yapabilmeli veya mekânsal etkileşimlerin sonuçlarına dair yorumlar çıkarabilmelidir.
2. Belirli bir çevreye ait yerleşim düzeni, konum ve kamu regüleasyonları gibi konularda zihin haritası tekniğini kullanarak beşeri kararları etkileyen durumları yorumlayabilmelidir. Ayrıca üst düzey karar vericilerin zihin haritalarını okuma veya tahmin etme gibi beceriler geliştirebilmelidir. Bununla birlikte belirli bir bölge için algı ve değerler bakımından alınacak kararları etkileyen nedenler hakkında çıkarımlar yapabilmelidir. Ayrıca çeşitli nedenlerle farklı bölge veya ülkelere göç etmek zorunda kalanlar bakımından bu duruma neden olan coğrafi etkenler hakkında yorumlar çıkarabilmelidir (National Geography Standards, 1994).

2.1.12. Ortaöğretim Coğrafya Programlarında Zihin/Taslak Harita Oluşturma Becerileri

Mekânsal açıdan bakıldığında coğrafya, insan ve çevre arasındaki ilişki ve etkileşimi farklı mekânlar açısından incelemektedir. Mekânsal algıda önemli olan ne, nerede gibi sorulara ek olarak niçin ve nasıl sorularının da sorulmasıdır. Burada amaç insan ve çevre arasındaki ilişkinin yere ve zamana göre değerlendirilerek ortaya çıkan durumun açıklanmasıdır. Burada coğrafya eğitimi alan bireylerin bakış açıları normal bireylerden farklılaşarak mekânsal bakış açısına dönüşmektedir. Verileri toplama ve analiz gibi becerilerinin yanında elde ettiği bilgileri sunma yollarında coğrafi temsil araçlarını kullanabilmektedir (Taş, 2006).

Coğrafya alanında belirli bir eğitim alan bireyler, zihinsel haritaların kullanımında diğer bireylere oranla daha yetkindirler. Normal bireyler coğrafya alanında bilgiye sahip olabilmek için çevre, insanlar ve olaylar arasında birçok bilgiyi öğrenerek zihinlerinde organize etmeye çalışmaktadır. Oysa zihin haritası kullanma bilgi ve becerisine sahip olanlar ise coğrafi bilgileri zihin haritasına dönüştürerek istedikleri bilgi ve yoruma farklı bakış açılarıyla sahip olabilmektedirler (Bent, 1999).

Coğrafya eğitimi bireylerin dünya üzerindeki mekânların konumu, doğal, kültürel, siyasi ve ekonomik ilişkilerdeki etkileşimleri hakkında bilgi sahibi olmalarını amaçlamaktadır. Bu noktada harita, küre ve atlas kullanımları bireylerin mekânsal düşünme becerisini geliştiren önemli araçlardır. Coğrafya eğitimi süresince kullanılan temel (kartografik) haritalar öğrencilerin zihnindeki mekânsal temsillerin oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla temel haritalar bireylerin zihin haritasını şekillendiren önemli kaynak haline dönüşebilmektedir (Köşker, 2019: 328).

Şekil 8. Taslak harita çiziminde, temel haritaların bilişsel haritalarla nasıl etkileşime girdiğine ilişkin iki farklı model (Köşker, 2019: 328)

Şekil 8’de görüldüğü üzere A şemasında temel harita, taslak haritada hatırlanan bilgileri tetiklemekte; B şemasında ise bilişsel harita temel haritaya bağlı olarak tetiklenmemekte fakat temel haritalar, bilişsel haritaların referanslamasına yardımcı olmaktadır.

Ortaöğretimde öğrenim gören öğrenciler, farklı coğrafi gösterim araçlarının yanında genellikle haritaları kullanmaktadırlar. Sınıf seviyesi ve öğrenci yetenekleri temel alınarak

oluşturulmuş haritalar yoluyla mekânsal ve sembolik bilgileri rahatlıkla kazanmakta ve soyut simgeler olarak zihinlerine yerleştirmektedirler (Kızılcıoğlu, 2007).

2005 ve 2018 yılı Coğrafya Dersi Öğretim Programları incelendiğinde; Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler öğrenme alanına 2018 yılında 4 yeni kazanım eklenmiştir. Ancak 2005 ve 2018 Coğrafya Programlarında zihin haritası aktivitelerine dair herhangi bir kazanım ifadesine rastlanmamıştır (Şahin, 2019). Her iki programda da öğrencilerin harita becerilerinin geliştirilmesi ile zihin/taşlak haritalarının geliştirilmesi ifadesi yer almaktadır. Fakat zihin haritası ile ilgili açık bir kazanım ifadesi belirtilmemiştir.

2.2. Güney Amerika Kıtası Yerleşme Tarihine Genel Bir Bakış

Güney Amerika'da yaşayan ilk topluluklar, Orta Amerika yolundan göç ederek gelen avcılık, toplayıcılık ve balıkçılık yapan topluluklardır. Kuzey Amerika'daki Aztek ve Maya gibi yazıya dayanan medeniyetler bulunmuyordu. X.yy. sonlarına doğru Peru'ya nereden geldiği bilinmeyen İnkalar Güney Amerika'daki ilk medeniyeti Curzo yakınlarında kurmuşlar ve bölgedeki yerli kabileleri hâkimiyet altına almışlardır. XV. yüzyıl'da medeniyetlerinin doruğuna ulaşan İnkalar bugünkü Peru, Ekvador, Bolivya, Kuzey Arjantin ve Kuzey Şili'yi içine alan geniş bir imparatorluk kurmuşlardır (Özey, 2012).

1492 yılında Kristof Kolomb'un Amerika kıtasını keşfinden sonra kıta, Avrupalı devletlerin sömürsü haline geldi. Ekonomik açıdan güçlü olan Avrupa devletleri, artan hammadde ihtiyacını karşılamak için bu bölgeye akın etmişlerdir. Sömürge arayışları hızla artan İspanya, konumunun da etkisiyle Amerika kıtasının orta ve güney bölgelerini sömürge toprakları haline getirmiştir. Brezilya bölgesini ise Portekiz Kralı ele geçirmiş ve bölgenin yıllarca sömürge halinde kalmasını sağlamıştır. Yaklaşık 300 yıllık kolonyal dönemden sonra İspanya'nın ihtilal savaşları sırasında Napolyon'un işgaline uğraması, 1815 yılında İspanyol sömürgesinin sonunu getirmiştir. İspanyol sömürgesinin sonlanmasında etkili olan İngiltere, Fransa ve Rusya, aslında İspanya'nın yerini almayı amaçlamışlardır. Ancak İspanyol sömürgesinden yeni kurtulan halk, bağımsızlık yolunda güçlü adımlar atarak 1823 yılında Amerikan Kongresinde Cumhurbaşkanı Monroe'nin isteği ile iki maddelik doktrini dünyaya ilan etmiştir (Armaoğlu, 2020):

1- Birleşik Amerika kendi dışındaki devletlerin iç işlerine karışmadığından, diğer devletlerin de Birleşik Amerika'nın iç işlerine karışmaması gerekir.

2- Avrupa devletlerinden Amerika'ya gelerek sömürge kurmaya çalışan olursa, bu savaş nedeni sayılacaktır.

Doktrinin duyurulmasından sonra Avrupalı devletler sömürgeci anlayışları için Amerika kıtası dışındaki diğer bölgelere yönelmişlerdir. 1820-1830 yıllarında ise İspanyol sömürgeleri olan ülkeler bağımsızlık savaşlarını kazanarak yeni dünya düzenindeki yerlerini almaya başlamışlardır.

Bağımsızlık savaşlarındaki en etkili kişi şüphesiz Simon Bolivar olmuştur. 1815'te bağımsızlığın eşiğinde sömürgeciliye verdiği mücadele ile "El Libertador" (Kurtarıcı) olarak kabul edilen Simon Bolivar; halkı için ne Avrupalı ne de yerli olduklarını, doğuş itibarıyla Amerikalı, halkları ile Avrupalı olan İspanyollar ve yerliler arasında melez bir tür olduklarını belirtmiştir. Simon Bolivar, 1816'da İspanya'ya karşı savaşın kazanılmasında etkili bir rol oynayarak Venezuela devletine bağımsızlık kazandırdı. Bolivar, aradan geçen üç yılın sonunda ülkesinde cumhurbaşkanı seçilmiş ve akabinde Bogota bölgesine girerek Kolombiya devletinin bağımsızlığını kazanmasını sağlamıştır. Venezuela ve Kolombiya devletlerinin birleşmesinin daha güçlü bir devlet ortaya çıkaracağını düşünen Bolivar, önce bu iki ülkeyi birleştirdi. Daha sonra Ekvator'un da katılmasıyla bölgede güçlü bir yapı ortaya çıktı. 1816'da Arjantin ve 1818'de Şili İspanya'dan, 1822'de Brezilya Portekiz'den, Uruguay ise önce Portekiz ve İspanya daha sonra Arjantin ve Brezilya ile yaptığı mücadelelerin ardından 1811-1828 yıllarında bağımsızlıklarını kazandılar. Panama ve Peru'nun da Bolivar'ın yardımlarıyla bağımsızlıklarını kazanmalarından sonra Orta Amerika eyaletleri de bu akımdan etkilenerek bağımsızlık ilanı ile birlikte Meksika İmparatorluğu'na katılmayı seçtiler. 1823'te Meksika İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra bu beş eyalet 1838'de Guatemala, Honduras, El Salvador, Nikaragua ve Kosta Rika isimleriyle bağımsızlıklarını ilan ettiler (Kürkçügil, 2004). Sömürge savaşları ve bağımsızlık mücadelelerinin ardından günümüzde Güney Amerika kıtasında 13 bağımsız ülke (Brezilya, Arjantin, Kolombiya, Bolivya, Ekvador, Guyana, Paraguay, Peru, Surinam, Şili, Uruguay, Venezuela, Trinidad ve Tobago) ve 2 (Falkland Adaları ve Fransız Guyanası) özerk bölge bulunmaktadır (Güner ve Ertürk, 2020: 590).

2.3. Güney Amerika Kıtası Fiziki Coğrafyası

Güney Amerika kıtasının doğusunda Atlas Okyanusu, batısında Büyük Okyanus, kuzeyinde Karayip Denizi yer almaktadır. Kıtanın kuzeybatısında yer alan Panama Kanalı Güney ve Kuzey Amerika kıtasının sınırını oluşturmaktadır. Kıtanın güneyinde yer alan Drake Boğazı ise Güney Amerika kıtasını Antarktika'dan ayırmaktadır. Harita üzerinde üçgen biçimine benzeyen kıtanın yüzölçümü 17.746.114 km²'dir. Kıtanın en kuzey ucu Gallinas

Burnu, en güney ucu ise Horn Burnu'dur. Falkland Adaları, Galapagos Adaları, Paskalya Adası ve Ateş topraklar olarak bilinen Tierra de Fuego takımadaları Güney Amerika kıtası'nın en büyük adalarını oluşturmaktadır (Gözenç, 1985; Atasoy, 2010).

Kuzey ve Güney Amerika kıtalarına bir bütün olarak bakacak olursak; coğrafi özellikler ve jeolojik yapı bakımından benzerlik gösterdiği dikkat çekmektedir. Bu benzerlik ve simetri genç dağlarda daha da belirgindir. Kıtanın batısında genç dağlar Alaska'dan başlayıp Ateş ülkesine kadar devam eder. Güney Amerika kıtasının başlıca dağ sistemi olan And Dağları, aynı zamanda dünyanın en uzun sıradağlar zinciridir. Bu dağ sırasına Kuzey Amerika kıtasında Kayalık Dağları, Güney Amerika kıtasında And Dağları adı verilmektedir. Burası aynı zamanda depremlerin ve volkanik faaliyetlerin sıklıkla meydana geldiği bir kuşaktır. Arjantin ve Şili sınırında yer alan Aconcagua Zirvesi (6959 m) Amerika kıtasının en yüksek noktasıdır. Güney Amerika kıtasında platolar yapı itibariyle çeşitli jeolojik devirleri kapsar. Alp Orojenezinde içindeki platoların başlıcaları Peru ve Bolivya platolarıdır. Kaledonya ve Hersinya kıvrımları çevresinde, Huron kıvrımları üzerinde yer alan platolar ise Alp Orojenezinde üzerindeki platolara göre daha geniş alan kaplamaktadır. Guyana ve Brezilya platoları oldukça geniş ve yüksek düzlükleri barındırır. Orinoco ve Paraguay ırmaklarının havzalarında ise geniş alüvyon ovaları yer almaktadır (Güner ve Ertürk, 2020: 505-506).

Güney Amerika kıtası dünyanın en büyük nehrine (Amazon) ve dünyanın en kurak çölüne (Atacama Çölü) ev sahipliği yapar. Bu bakımdan Güney Amerika kıtası zıtlıkların kıtası olarak bilinir. Güney Amerika kıtası çok çeşitli iklim bölgelerini barındırmaktadır. Kıtanın geniş bir bölümünde ekvatorial iklim şartlarının görülmesiyle beraber ılıman, kurak ve soğuk iklim bölgelerini de görmek mümkündür. Yıl boyunca sıcaklığın ve yağışın fazla olduğu alanlar ekvator çevresi ve Amazon havzasıdır. Buna karşılık Şili'deki Atacama Çölü dünyanın en kurak bölgesi olma özelliğine sahiptir. Kıtanın doğu ve batı kıyılarında okyanus akıntıları iklim şartlarını etkilemektedir. Humbolt soğuk su akıntısı kıtanın güneybatı kıyılarını kuraklaştırıcı etki yaratmıştır. Soğuk iklimler ise Arjantin ve Şili'nin güney kesimlerinde Antarktika'ya yakın alanlarda yaşanmaktadır (Atalay, 2001).

Amazon Nehri debisi itibariyle dünyanın en büyük nehri olup, uzunluğu bakımından Afrika'daki Nil Nehri'nden sonra dünyanın ikinci en büyük nehridir. Batıdan And Dağları, kuzeyden Guyana Platosu, güneyden Brezilya Platoları ile kuşatılan saha Amazon havzasını oluşturur. Kaynağını And Dağlarından alan Amazon Nehri kollarıyla birlikte Atlas Okyanusuna dökülür. Amazon havzasında genel olarak yıl boyunca sıcak ve nemli olan

ekvatorial iklim görülmektedir. Yıl boyunca sıcaklık seviyesinde çok az mevsimlik farklar yaşanmaktadır. Yağışlar genelde fazla olmakla birlikte havzanın en yağışlı dönemi aralık ve haziran ayları arasındadır. Amazon havzası, bol yağışın etkisiyle dünyanın en zengin bitki örtüsünü oluşturmaktadır. Kıtanın ikinci önemli akarsuyu Parana nehridir. Parana nehri Brezilya Platolarından doğar. Arjantin ve Uruguay sınırında bulunan Rio de la Plato körfezinden Atlas Okyanusuna ulaşır. Güney Venezuela'da Sierra Parima dağlarından doğan Orinoco nehri Kolombiya ve Venezuela'nın sınırını oluşturur. Orinoco Nehrinin yan kollarından biri olan Caroni Irmağı üzerinde dünyanın en büyük şelalesi olan Angel Şelalesi (980 m) bulunur (Güner, 2000; Özey, 2019).

Güney Amerika kıtasında göllerden en bilineni Peru ile Bolivya sınırını oluşturan Titicaca Gölü'dür. Bu göl yeryüzünde yükseltisi (3.812 m) en fazla olan göldür. Bolivya toprakları içinde yer alan Poopo Gölü derinliği fazla olmayan bir göldür. 3.700 m yükseltiye sahip ancak derinliği birkaç metredir. Venezuela'nın kuzeybatısında yer alan Maracibo Gölü dar bir boğaz ile Venezuela Körfeziyle bağlantılıdır. Gölün çevresi zengin petrol yataklarıyla kaplıdır. Bu göller dışında Güney Amerika kıtasında fazla büyük olmayan göller bulunmaktadır. Bunlar arasında Arjantin'de Mar. Chiquite, Uruguay-Brezilya arasında Mirim Gölü, Surinam'da Blommestia Gölü bulunmaktadır (Özey, 2019).

Güney Amerika kıtası son derece benzersiz bitki ve hayvan çeşitliliğine sahiptir. Dünya'daki çeşitliliğin çoğuna ve önemli sayıda endemik türe ev sahipliği yapmaktadır. Güney Amerika kıtasında bu çeşitliliğe en fazla sahip olan ülkeler Brezilya, Kolombiya, Ekvador, Peru ve Venezuela'dır. Tropikal yağmur ormanları, savan ve nemli subtropikal iklimler tüm Güney Amerika'nın %80'ini kaplar. Şili'nin orta bölümünde Akdeniz; Arjantin, Paraguay, Şili'nin kuzeyinde kurak(step) ve kurak iklimler hâkimdir (Atalay, 2001).

Şekil 9. Güney Amerika kıtası fiziki haritası

Kaynak: www.geology.com

Not: Güney Amerika kıtası fiziki haritası Gözenç (1985)'ten faydalanarak oluşturulmuştur.

2.4. Güney Amerika Kıtası Beşerî Coğrafyası

Güney Amerika kıtasının sık nüfuslanmış yerleri genel olarak kıyı bölgeleri ile plato sahalarıdır. Kuzeybatı kıyıları ve doğu-güneydoğu kıyıları oldukça yoğun nüfuslanmış bölgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık Amazon alçak havzası, gür tropikal ormanlarla kaplı olup yerleşmeyi büyük oranda sınırlandırmıştır. Seyrek nüfuslu alanlara Şili'nin kuzeyinde bulunan Atacama Çölü, büyük bir kısmı Arjantin topraklarında kalan Patagonya Bozkırları ve Güney And Dağlarının yüksek kesimleri de dâhildir (Özey, 2012).

Dünya Bankası 2020 verilerine göre Güney Amerika kıtasının toplam nüfusu yaklaşık 437 milyondur. Brezilya (212.5 milyon), Kolombiya (50.8 milyon) ve Peru (32.9 milyon) kıtanın en kalabalık ülkeleridir. Güney Amerika ülkelerinin doğal nüfus artışı ortalama %0.9 oranında büyüme göstermektedir. En yüksek yıllık nüfus artış oranlarına sahip ülkeler Ekvador (%1.5), Bolivya (%1.4), Peru (%1.4), Paraguay (%1.2), Kolombiya (%1.1)'dir. Bunlar dışında kalan Güney Amerika ülkeleri nüfusları yılda %1'in altında büyüme oranına sahiptir. Kıta ülkelerinde doğuştan yaşam beklentisi ortalama 76 yıldır. Yetişkin okuryazar oranı %99 düzeyindedir. Toplam nüfus içinde 15 yaş altı nüfus oranı ise yaklaşık %26,8 düzeyindedir.

Güney Amerika ülkelerinde kırsal alanlardan kentlere doğru işgücü akını, büyük yerleşmeleri sürekli kalabalıklaştırmaktadır. Bunun sonucunda da büyük kentler çevresinde yeni gecekondu semtleri ortaya çıkmaktadır. Güney Amerika ülkelerindeki şehrsel nüfusun önemli bir bölümü genellikle bu ülkelerin tek başkentinde yaşadığı görülmektedir. Örnek verecek olursak, Uruguay nüfusunun yaklaşık %54'ü Montevideo'da; Şili nüfusunun %39'ü Santiagoda'da; Arjantin nüfusunun %36,3'ü Buenos Aires'te; Paraguay nüfusunun %37'si Asuncion'da; Peru nüfusunun da %32'si Lima'da yaşamaktadır (Güner ve Ertürk, 2020, s. 523). 2020 yılı verilerine göre en kalabalık nüfusa sahip olan Güney Amerika şehirleri ise şunlardır; Sao Paula (22.043.028 kişi), Buenos Aires (15.153.729 kişi), Bogota (10.978.360 kişi). Rio de Janeiro (13.458.075 kişi), Lima (10.719.188 kişi) ve Santiago (6.767.223 kişi) (Bekdemir, 2021, s. 150-151).

Güney Amerika kıtasında şehir yerleşmelerinde dikkat çeken diğer özellikler ise dünyanın en güneyinde ve en yüksek irtifada bulunan şehirlerin bu kıtada olmasıdır. Nitekim Ateş topraklarındaki (Tierra del Fuego) Ushuaia şehri, dünyanın en güneyinde bulunan şehirdir. Peru'daki Cerro de Pasco şehri ise dünyanın en yüksek irtifada kurulmuş şehridir.

Ayrıca dünyanın en yüksekte kurulmuş başkenti ise Bolivya'nın başkenti La Paz'dır (Özey, 2019).

Güney Amerika kıtasının iç kısımları yerleşme tarihinde arka planda kalan yerlerdir. Bunun sebebi bir yandan topografik şartların ve iklimin olumsuzluğu, bir yandan kırsal bölgede yaşayan yerli halkın caydırıcı etkisinden kaynaklanmıştır. Güney Amerika kıtasında şehirleşme oranı en yüksek olan ülkelerin başında Venezuela (%88,2), Uruguay (%95,3) ve Arjantin (%92) gelmektedir. En düşük şehirleşme oranı ise (%53,2) Trinidad ve Tobago'da görülmektedir (Aliğaoğlu ve Uğur, 2021).

Güney Amerika kıtasının bugünkü nüfusu yerliler, Avrupalılar ve siyahi ırk karışımı katkısıyla oluşmuştur. Bunlar; Mestizolar (Avrupa-Yerli karışımı), Mulattolar (Avrupalı-Siyahi karışımı) ve Zambolar (Yerli-Siyahi karışımı) olarak sıralanabilir. Güney Amerika kıtası'nda Brezilya, Guyana, Fransız Guyanası, Surinam ve Trinidad-Tobago dışında kalan ülkelerin resmi dili İspanyolca'dır. Brezilya'da Portekizce, Guyana ve Trinidad-Tobago'da İngilizce, Fransız Guyanası'nda Fransızca, Surinam'da Flamanca resmi dillerdir. Söz konusu resmi diller dışında Güney Amerika yerli dillerinin sayısı oldukça fazladır (Güner ve Ertürk, 2020).

Güney Amerika kıtasında Hristiyanlık baskın dini temsil etmektedir. Katolik mezhebi kıtada en yaygın Hristiyanlık mezhebidir. En çok Ortodoks Hristiyan barındıran ülke ise Arjantin (370 000)'dir. Kıta nüfusunun %69'u Katolik, %19'u Protestan mezhebine inanırken, %8'lik kısmı ise hiçbir dine mensup değildir. Müslüman nüfus ise küçük parçalar halinde yaşamaktadır. En fazla Müslüman nüfus oranına sahip ülkelerin başında Surinam (%21,3), Guyana (%9), Trinidad ve Tobago (%6,5) ve Arjantin (%0,6) gelmektedir (Berktaş ve Atasoy, 2007).

Şekil 10. Güney Amerika kıtası siyasi haritası

Kaynak: www.d-map.com

Not: Güney Amerika kıtası siyasi haritası Özey (2007)'den faydalanarak oluşturulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ/MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde çalışma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklerle ilgili bilgiler verilmiştir.

3.1. Çalışmanın Modeli

Türkiye’de öğrenim gören yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında, Güney Amerika algısını değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel yöntemler temelde var olan durumu ortaya çıkaran yöntemlerdir. Betimsel tarama modeli geçmişte veya şu anda var olan durumu niceliksel ve niteliksel olarak tanımaya yardımcı olan ilk aşamayı oluşturur (Kaptan, 1998: 59).

3.2. Çalışmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini ÇOMÜ’de 2021-2022 akademik yılında öğrenim gören tüm T.C. ve yabancı uyruklu öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma örnekleme basit seçkisiz örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. 2021-2022 eğitim öğretim yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde farklı fakültelerde öğrenim gören ve çalışmaya gönüllü katılım gösteren 205’i yabancı uyruklu öğrenci ve Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında öğrenim gören 50 Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğrenci çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmada farklı ülkelerden üniversite öğrencilerinin Güney Amerika kıtasıyla ilgili zihin haritalarını bazı demografik ve coğrafi değişkenleri esas alarak değerlendirmek amaçlandığı için yabancı ve T.C. uyruklu öğrenciler üzerinden yürütülmüştür. Bununla birlikte farklı kültür gruplarından öğrencilerin yarı yapılandırılmış dilsiz haritalar üzerinde; özeldir Güney Amerika kıtası, genelde ise dünya ölçeğinde birtakım ipuçları vermesi gerektiği düşünüldüğünden araştırmanın yabancı ve T.C. uyruklu öğrenciler üzerinden yürütülmesinin daha doğru bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir. T.C. uyruklu öğrencilerin örnekleminin Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerinden seçilmesinin nedenleri arasında ilgili anabilim dalı öğrencilerinin ülkeler coğrafyası dersi okumaması ve geniş bir sosyal bilimler dersleri havuzu ile yetişmeleri nedeniyle küresel bakış açılarına ilişkin oluşturdukları kazanımların Güney Amerika kıtası özelinde dilsiz haritalara ne ölçüde yansıtılmasının ortaya

konulması düşüncesidir. Güney Amerika kıtası ülkelerinden örnekleme yabancı uyruklu öğrenciler alınmamıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların zihin haritasındaki Güney Amerika kıtası algısının hangi faktörlere göre şekillendiğini ölçmek amacıyla veri toplama aracı olarak anket ve yarı yapılandırılmış dilsiz haritalar kullanılmıştır. Zihin haritası çiziminde bireylerin mekânsal bilgileri boş bir kâğıda aktarması beklenir. Ancak bu araştırmada çalışmaya katılan öğrencilerin geldikleri ülkeler, öğrenim gördükleri fakülte ve bölüm değişkenleri ile bilgi düzeyleri göz önünde bulundurulduğunda Güney Amerika kıtası yarı yapılandırılmış dilsiz haritaları (siyasi ve fiziki) tercih edilmiştir. Öğrencilerden bu dilsiz haritalar üzerine Güney Amerika kıtasında yer alan ülkeleri, başkentleri, önemli şehirleri ve fiziki unsurları yerleştirmeleri istenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada katılımcıların zihin haritasındaki Güney Amerika kıtası algısını ölçmek amacıyla veri toplama aracı olarak hazırlanan anket ve yarı yapılandırılmış dilsiz haritalar 2021 yılı Kasım ve Aralık aylarında öğrencilere uygulanmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çeşitli değişkenler (cinsiyet, yaş, uyruk, yaşadıkları ülke ya da şehir) ikinci bölümde ise sahip olunan mekânsal bilgiyi ölçmek için iki Güney Amerika dilsiz haritası (siyasi ve fiziki) yer almıştır. Haritalardan birincisinde Güney Amerika ülkeleri adları, başkentleri ve önemli şehirleri; ikincisinde ise Güney Amerika kıtasının ana akarsuları, dağları, gölleri, adaları, platoları, ovaları ile bu kıtayı çevreleyen okyanuslarının adları istenmiştir. Bu iki haritaya doğru olarak yerleştirilen ya da konumlandırılan adları 1 olarak, yanlış cevaplar veya boş cevaplar ise 0 olarak kodlanarak SPSS veri dosyasına aktarılmıştır. Her iki haritadan elde edilen toplam puanlar esas alınarak çalışmadan elde edilen bulguların betimsel analizleri yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin çözümlenmesinde SPSS 22 paket programından yararlanılmıştır. Araştırma sorularının çözümlenmesinde; frekans, yüzde aritmetik ortalama değerleri ile Man Withney U testi, Kuruskal Wallis ve ki Kare testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular iki bölüme ayrılarak incelemesi yapılmıştır. İlk aşamada çalışmaya katılan öğrencilerin mekânsal

biliş düzeyleri ile onların demografik özellikleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak incelenmiştir. İkinci aşamada ise öğrencilerin Güney Amerika ülkelerini haritada gösterebilme sıklıkları ile Güney Amerika ülkelerinin yüzölçümü, nüfus miktarı ve ekonomik gelişmişlik seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin zihin haritasındaki Güney Amerika kıtası algı düzeylerini ortaya çıkarmak amacıyla; literatürdeki (Saarinen, MacCabe ve Morehouse, 1988; Nishimoto, 2012; Özdemir, 2014; Akbaş ve Toros, 2016) örnekler de incelenmiş ve belirli kriterlere göre kategorilere ayrılmıştır. Bu kategorilerin oluşturulmasında Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi haritası üzerinde doğru isimlendirilen ve konumlandırılan ülke ve şehir sayısı dikkate alınarak Tablo 2’de gösterilen kategori oluşturulmuştur. Ayrıca Güney Amerika kıtası dilsiz fiziki haritası üzerinde doğru isimlendirilmiş ve konumlandırılmış yer adları ile fiziki coğrafya unsurları, oluşturulan kritere göre kategorilere ayrılmıştır. Aşağıda oluşturulan kategoriler ve bunların ölçütleri (Akbaş ve Toros, 2016) Tablo 2 ve Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 2

Zihin haritası analizinde kullanılan kategoriler (dilsiz siyasi harita)

Kategori	Puan Değeri	Ölçütleri
Çok Eksik	1	Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan ülke sayısı 2’den az olduğu haritalar.
Eksik	2	Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan ülke sayısı 2-3 arasında olduğu haritalar.
Kısmen Eksik	3	Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan ülke sayısı en az 4 olduğu haritalar.
Orta Düzeyde	4	Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan ülke sayısı 5-6 arasında olduğu haritalar.
İyi Düzeyde	5	Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan ülke sayısı 7-10 arasında ve en az 1 şehir ismi yer alan haritalar.
Mükemmel	6	Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan ülke sayısı 10 + arasında ve en az 1 şehir ismi yer alan haritalar.

(Akbaş ve Toros, 2016)

Öğrencilerin Güney Amerika kıtasını algılama düzeyleri dilsiz siyasi harita puanlamaları için Tablo 2’deki, dilsiz fiziki harita unsur düzeylerinin analizinde ise Tablo 3’teki kategoriler kullanılmıştır.

Tablo 3

Zihin haritası analizinde kullanılan kategoriler (dilsiz fiziki harita)

Kategori	Puan Değeri	Ölçütleri
Çok Eksik	1	Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan fiziki unsur sayısı 2’den az olduğu haritalar.
Eksik	2	Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan fiziki unsur sayısı 2-3 arasında olduğu haritalar.
Kısmen Eksik	3	Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan fiziki unsur sayısı en az 4 olduğu haritalar.
Orta Düzeyde	4	Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan fiziki unsur sayısı 5-9 arasında olduğu haritalar.
İyi Düzeyde	5	Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan fiziki unsur sayısı 10-13 arasında olduğu haritalar.
Mükemmel	6	Doğru isimlendirilen ve konumlandırılan fiziki unsur sayısı 13+ olan haritalar.

(Akbaş ve Toros, 2016)

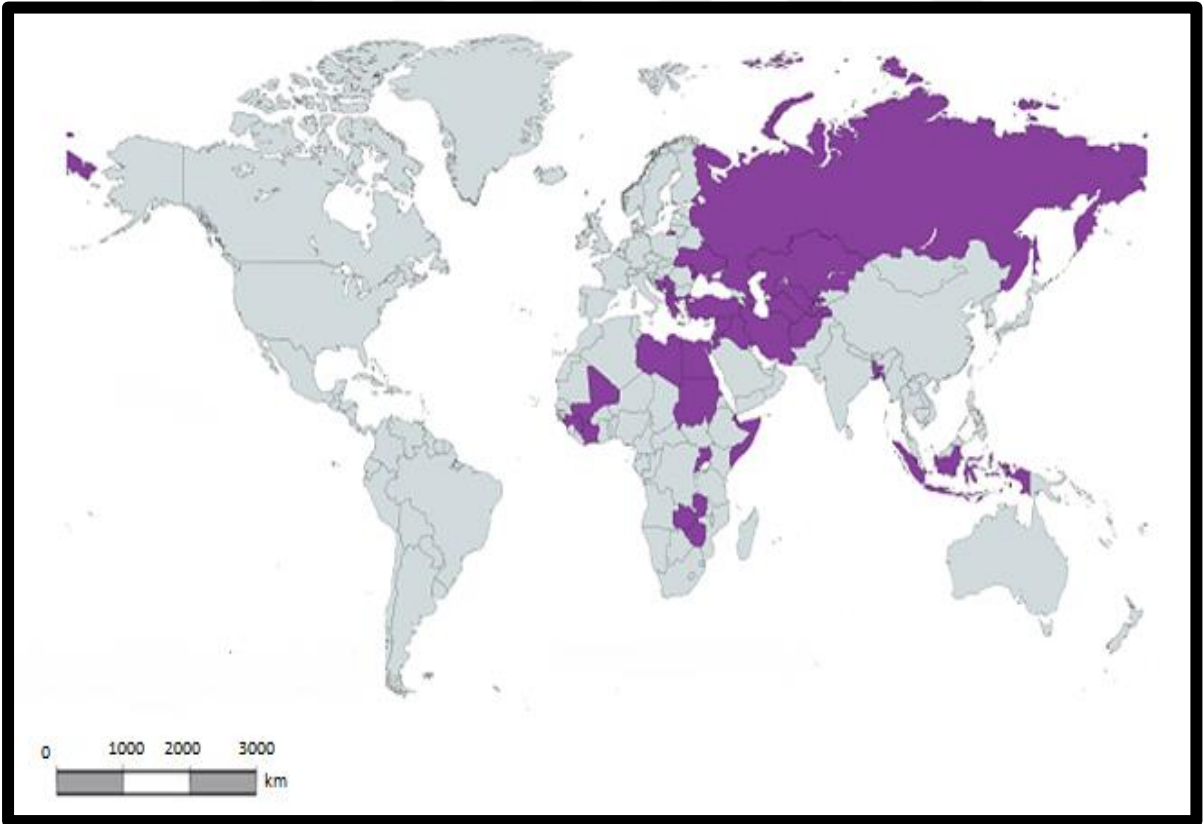
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri ile ilgili bulgular açıklanmış; anket ve zihin haritalarından elde edilen veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda istatistiksel yöntemler ile analiz edilerek bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Örnekleme oluşturan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde öğrenim gören 205 yabancı uyruklu öğrencinin çoğunluğu başta Kazakistan olmak üzere Asya'nın 13 ülkesinden gelerek okuyan öğrencilerdir. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelen öğrenciler ise (çoğunluğu Arnavutluk olmak üzere) örneklemin %31'ini oluşturmaktadır. Afrika kıtasındaki 13 ülkeden gelen öğrenciler örneklemin % 12,3'ünü oluşturmuştur (Tablo 4). Ayrıca Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında öğrenim gören T.C. uyruklu 50 (%19,6) öğrenci araştırmaya gönüllü olarak katılmışlardır.

Şekil 11. Araştırmaya katılan öğrencilerin geldikleri ülkelere göre dağılımı

Araştırma örnekleminde Amerika kıtasından gelen öğrencilerin bulunmaması, kıta dışında yaşayan öğrencilerin zihinlerinde Güney Amerika kıtasının ne şekilde yer edindiğini belirlemek açısından önem arz etmektedir (Şekil 11).

Tablo 4

Örnekleme oluşturan öğrencilerin kıtalara ve ülkelere göre sayısal dağılımı

Asya		Afrika		Avrupa		Türkiye	
Ülke	f	Ülke	f	Ülke	f	f	
1.Kazakistan	23	1.Somali	10	1. Arnavutluk	18	50	
2.Türkmenistan	19	2.Mısır	5	2.Yunanistan	15		
3.Azerbaycan	12	3.Cibuti	3	3.Bosna Hersek	11		
4.Afganistan	10	4.Gine	2	4.Kosova	10		
5.Endonezya	6	5.Zimbabve	2	5.Sırbistan	9		
6.Suriye	5	6.Uganda	2	6. Kuzey Makedonya	8		
7.Tacikistan	4	7.Mali	1	7. Rusya Federasyonu	4		
8.İran	4	8.Sudan	1	8.Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti (Rusya Fedarasyonu)	3		
9.Filistin	4	9.Libya	1	9. Ukrayna	1		
10.Irak	3	10.Zambia	1	10.Gagavuzya Özerk Cumhuriyeti (Moldova)	1		
11. Özbekistan	2	11. Ruanda	1				
12.Bangladeş	1	12. Komorlar	1				
13.Ürdün	1	13. Fildişi Sahili	1				
Ö.S	T 94		T 31		T 80	T 50	
	%37,1		%12,3		%31	%19,6	

Tablo 5

Örnekleme oluşturan öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte ve birimlere göre dağılımı

Fakülte	f	%
Eğitim Fakültesi	79	31,0
Tömer	33	12,9
Tıp Fakültesi	33	12,9
Siyasal Bilgiler Fakültesi	29	11,4
Mühendislik Fakültesi	22	8,6
Turizm Fakültesi	14	5,5
Sağlık Bilimleri Fakültesi	10	3,9
İlahiyat Fakültesi	9	3,5
Fen Edebiyat Fakültesi	8	3,1
İletişim Fakültesi	8	3,1
Ziraat Fakültesi	6	2,5
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	2	0,8
Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	2	0,8
Toplam	255	100

Tablo 5'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerden yabancı uyruklu öğrenciler Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinin 12 fakültesinde ve Türkçe Öğretim Merkezi'nde yabancı uyruklu öğrencilere yönelik Türkçe hazırlık programına (TÖMER) dâhil olan öğrencilerden oluşmaktadır. Örnekleme oluşturan öğrencilerin % 31'i Eğitim Fakültesi, % 12,9'si Tömer, %12,9'si Tıp Fakültesi, %11,4'ü Siyasal Bilgiler Fakültesi ve %8,6'sı Mühendislik Fakültesi ve diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 6

Örnekleme oluşturan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kadın	117	45,9
Erkek	138	54,1
Toplam	255	100

Tablo 6'dan görüleceği gibi örnekleme oluşturan öğrencilerin %54,1'i erkek, %45,9'u ise kadın öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 7

Örnekleme oluşturan öğrencilerin sınıf seviyelerine göre dağılımı

Sınıf	f	%
1	47	18,4
2	38	14,9
3	64	25,1
4	64	25,1
Lisansüstü	3	1,2
Tömer	39	15,3
Toplam	255	100

Tablo 7'de görüldüğü üzere çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunu (%50,2'si) 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Türkçe hazırlık eğitimi (TÖMER) B (orta) ve C (iyi) seviyesinde öğrenim gören öğrenciler örneklemin %15,3'ünü, lisansüstü eğitim alan öğrenciler ise % 1,2'sini oluşturmaktadır.

4.2. Zihin Haritaları Verilerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Araştırmaya katılan öğrencilerin zihin haritalarındaki Güney Amerika kıtası algısını ortaya çıkarmak amacıyla dilsiz siyasi ve dilsiz fiziki harita üzerinde gösterdikleri yer isimleri kodlanarak SPSS veri tabanına aktarılmıştır. Dilsiz siyasi ve dilsiz fiziki harita puanları hesaplanarak verilerin normal dağılıma uygunluğunu test etmek için Kolmogorov- Smirnov testi ve Shapiro-Wilk testi uygulanmıştır. Tablo 8'de bu testlerin sonucuna göre harita puanlarının normal dağılıma uymadığı anlaşılmış ve bu nedenle verilerin analizinde parametrik olmayan testler uygulanmıştır.

Tablo 8

Ölçme araçlarından elde edilen puanların normalliğini denetlemek için yapılan Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testi sonuçları

	Tests of Normality					
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Dilsiz siyasi harita	,213	255	,000	,803	255	,000
Dilsiz fiziki harita	,317	255	,000	,653	255	,000

4.2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Cinsiyet Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bunun için Mann Whitney U- testi kullanılmıştır ve elde edilen bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Öğrencilerin zihin haritalarındaki Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının cinsiyet değişkenine göre Mann Whitney U- testi sonuçları

Cinsiyet	f	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Kadın	117	122,78	14365,00	7462,000	,284
Erkek	138	132,43	18275,00		

Tablo 9'daki analiz sonucuna göre erkeklerin zihin haritalarındaki Güney Amerika algısı toplam puanları, nispeten kadınlara göre daha yüksektir. Ancak bu durum çalışmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası algısında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturmamıştır ($p>0,05$).

4.2.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Uyruk Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının uyruk değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bu farklılığı belirlemek amacıyla Kuruskal Wallis H- Testi uygulanmış ve analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10

Öğrencilerin zihin haritasındaki Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının uyruk değişkenine göre Kuruskal Wallis H- testi sonuçları

Asya	f	Mean Rank	Afrika	f	Mean Rank	Avrupa	f	Mean Rank	Türkiye	f	Mean Rank
Ülke	Ö.S	Sıra ort.	Ülke	Ö.S	Sıra ort.	Ülke	Ö.S	Sıra ort.			Sıra ort.
Kazakistan	23	141,32	Somali	10	97,75	Arnavutluk	18	169,18		50	141,32
Türkmenistan	19	123,32	Mısır	5	92,40	Yunanistan	15	97,17			
Azerbaycan	12	110,72	Cibuti	3	79,50	Bosna Hersek	11	248,50			
Afganistan	10	129,40	Gine	2	47,50	Kosova	10	119,30			
Endonezya	6	233,00	Zimbabve	2	47,50	Sırbistan	9	122,94			
Suriye	5	79,60	Uganda	2	47,50	K.Makedonya	8	59,56			
Tacikistan	4	151,38	Mali	1	206,00	Rusya Fed.	4	160,50			
İran	4	110,50	Sudan	1	197,50	Çenenistan	3	90,17			
Filistin	4	186,63	Libya	1	47,50	Ukrayna	1	144,00			
Irak	3	185,83	Zambia	1	47,50	Gagavuzya	1	171,50			
Özbekistan	2	122,50	Ruanda	1	144,00						
Bangladeş	1	47,50	Komorlar	1	144,00						
Ürdün	1	225,50	Fildişi Sahili	1	47,50						
Toplam	255		sd 42		x ² 73,0				P,002		

Tablo 10'daki analiz sonuçları araştırmaya katılan öğrencilerin almış oldukları toplam harita puanlarının uyruk değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşma gösterdiğini ortaya koymaktadır (*p<0,05). Uyruk değişkeni dikkate alındığında Asya ve Avrupa kıtasından

çalışmaya katılan öğrencilerin harita puanlarının sıra ortalamaları daha yüksektir. Afrika kıtasından çalışmaya katılan öğrencilerin ise harita puanları sıra ortalamaları daha düşüktür. Asya ve Avrupa kıtası ülkelerinden katılan öğrencilerin harita üzerinde ülke adı ve doğru konumlandırma sayısı daha yüksek olurken, Afrika kıtasından katılan öğrencilerin ise harita üzerinde ülke adı bilme ve çeşitli unsurları doğru konumlandırma sayısı daha düşüktür. Bunun sebebinin Afrika kıtası ülkelerinde verilen eğitimin yetersizliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.2.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Yaş Grupları Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının yaş grupları değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bu farklılığı belirlemek amacıyla Kuruskal Wallis H-Testi uygulanmış ve analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11

Öğrencilerin zihin haritasındaki Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının yaş grupları değişkenine göre Kuruskal Wallis H- testi sonuçları

Yaş Grupları	f	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
20 altı	97	130,40	2	3,057	,217
20-25	144	123,80			
26 ve üstü	14	154,61			
Toplam	255				

Tablo 11’deki analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin almış oldukları harita puanları yaş gruplarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir ($p>0,05$). 26 yaş ve üstü öğrencilerin aldıkları harita puanlarının sıra ortalamaları diğer yaş gruplarından fazladır. Ancak bu durum yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa yol açmamaktadır.

4.2.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Memleketlerinde Oturdukları Yerleşim Yeri Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediği Araştırılmıştır. Bunun İçin Kuruskal Wallis H-Testi Yapılmış ve Elde Edilen Sonuçlar Tablo 12’de Verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının memleketlerinde yaşadıkları yerleşim yeri değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bunun için Kuruskal Wallis H-Testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Öğrencilerin zihin haritasındaki Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının yerleşim yeri değişkenine göre Kuruskal Wallis H- testi sonuçları

Yerleşim Yeri	f	Sıra Ort.	Sd	x ²	p
Köy	16	126,19	4	15,2	,004
Küçük şehir	50	146,92			
Orta ölçekli şehir	59	126,90			
Büyük şehir	112	113,21			
Metropol	18	172,67			
Toplam	255				

Tablo 12’deki analiz sonuçları örneklemdaki öğrencilerin almış oldukları toplam harita puanları ile memleketlerinde yaşadıkları yerleşim yeri değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmuştur (*p<0,05). Metropol özelliği gösteren şehirlerde yaşayanların, toplam harita puanlarının sıra ortalamaları diğer yerleşim birimlerine göre daha fazla olduğunu anlaşılmaktadır. Metropolde oturduğunu belirten öğrencilerin Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi haritası üzerinde daha çok ülkeyi doğru konumlandığını söyleyebiliriz. Bunun sebebi metropol özelliği gösteren şehirlerin eğitim imkânları güçlü, medya, internet, sosyo-kültürel faaliyetlerinin daha gelişmiş olması dolayısıyla Güney Amerika kıtası ülkeleriyle ilgili gizil yoldan daha çok bilgi edinmiş olmaları şeklinde yorumlanabilir.

4.2.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Öğrenim Gördükleri Fakülte Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının öğrenim gördükleri fakülte değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bunun için Kuruskal Wallis H-Testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Öğrencilerin zihin haritasındaki Güney Amerika algısına ilişkin toplam puanlarının öğrenim gördükleri fakülte değişkenine göre Kuruskal Wallis H- testi sonuçları

Fakülteler	f	Sıra Ortalaması	sd	x ²	p
Eğitim F.	79	129,94	12	17,242	,141
Tömer	33	153,08			
Tıp F.	33	126,89			
Siyasal Bilgiler F.	29	104,05			
Mühendislik F.	22	131,27			
Turizm F.	14	137,14			
Sağlık Bilimleri F.	10	89,50			
İlahiyat F.	9	97,83			
İletişim F.	8	139,25			
Fen Edebiyat F.	8	136,13			
Ziraat F.	6	155,00			
Mimarlık ve Tasarım F.	2	124,50			
Biga İktisadi ve İdari Bilimler F.	2	76,50			
Toplam	255				

Tablo 13'teki analiz sonuçları araştırmaya katılan öğrencilerin almış oldukları harita puanları öğrenim gördükleri fakülte değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir ($p>0,05$). Tömer'de eğitim gören öğrencilerin aldıkları harita puanlarının sıra ortalamaları diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilerden nispeten fazladır. Ancak bu durum istatistiksel olarak fakülte değişkenine göre anlamlı bir farklılığa yol açmamaktadır.

4.3. Zihin Haritaları Verilerinin Coğrafi İlgili ve Bilgi Değişkenlerine Göre İncelenmesi

4.3.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Duvar Haritası ya da Küre Bulundurma Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam harita puanlarının evlerinde duvar haritası ya da küre bulundurma değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Bunun için Mann Whitney U-Testi uygulanmış ve elde edilen analiz sonuçları Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14

Öğrencilerin zihin haritasındaki Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının duvar haritası veya küre bulundurma değişkenine göre Mann Whitney U-testi sonuçları

Duvar haritası/ Küre	f	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Evet	94	125,77	11822,00	7357,0	,704
Hayır	161	129,30	20818,00		
Toplam	255				

Tablo 14’e göre örnekleme oluşturan öğrencilerin Güney Amerika kıtası toplam harita puanlarının evlerinde duvar haritası veya küre bulundurma değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır ($p>0,05$). Toplam harita puanlarının daha yüksek olduğu katılımcılar evlerinde duvar haritası ya da küre bulundurmadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun sebebinin günümüzde bilişim teknolojileri yoluyla ya da yazılı ve görsel medya aracılığıyla bilgiye erişimin kolaylaşması olduğu düşünülmektedir.

4.3.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Coğrafi Gezi Programlarını Seyretme Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin toplam harita puanlarının coğrafi gezi programlarını seyretme değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bunun için Mann Whitney U-Testi uygulanmış ve analiz sonucunda elde edilen veriler Tablo 15’te gösterilmektedir.

Tablo 15

Öğrencilerin zihin haritasındaki Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının coğrafi gezi programları seyretme değişkenine göre Mann Whitney U-testi sonuçları

Coğrafi gezi	f	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Evet	178	137,30	24439,00	5198,0	,002
Hayır	77	106,51	8201,00		
Toplam	255				

Tablo 15'teki analiz sonucunda öğrencilerin toplam harita puanlarının coğrafi gezi programı seyretme değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (* $p < 0,05$). Coğrafi gezi programı seyreden katılımcıların Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi haritası üzerinde daha çok ülkenin yerini doğru göstermiş olup aynı zamanda toplam harita puanları, sıra ortalaması ve sıra toplamı değerleri daha yüksektir. Bunun sebebi medya ve görsel araçların daha fazla duyu organına hitap ederek zihin haritamızdaki bilgilerin kalıcılığını olumlu yönde etkilemesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

4.3.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Coğrafi Çevre İle İlgili Belgeselleri Seyretme Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin toplam harita puanlarının coğrafi çevre belgeselleri seyretme değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bunun için Mann Whitney U-Testi uygulanmış ve analiz sonucunda elde edilen veriler Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16

Öğrencilerin zihin haritasındaki Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının coğrafi çevre belgesi seyretme değişkenine göre Mann Whitney U-testi sonuçları

Belgesel	f	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Evet	162	136,26	22074,00	6195,0	,015
Hayır	93	113,61	10566,00		
Toplam	255				

Tablo 16'ya göre öğrencilerin toplam harita puanlarının coğrafi çevre belgeseli seyretme değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark oluşmuştur (*p<0,05). Coğrafi çevre belgeseli seyreden katılımcıların Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi haritası toplam puanları ve sıra ortalamaları, seyretmeyen katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur. Coğrafi çevre belgeseli izleyen katılımcılar dilsiz harita üzerinde daha fazla ülkeyi doğru bir şekilde isimlendirmiştir. Bunun sebebi ise belgesellerin coğrafi yer ve özelliklerini daha fazla duyu organına hitap ederek somutlaştırma sağlamasıdır.

4.3.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası İle İlgili Ne Tür Belgeseller İzlediklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili ne tür belgesel izledikleri frekans ve yüzde değerleri Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17

Araştırmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili ne tür belgeseller izlediklerine ilişkin frekans (f) ve yüzde (%) değerleri

Güney Amerika kıtası ile ilgili belgesel	f	%
Amazon havzası	113	44,3
Kıtanın fiziki çevresi	54	21,2
Kıtanın yerleşme tarihi ve eski uygarlıklar	39	15,3
Kıtanın beşeri çevresi	25	9,8
Kıtanın sömürge tarihi	24	9,4
Toplam	255	100

Tablo 17'ye göre yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtasıyla ilgili algının oluşmasında katkı sağlayan belgesel türlerini incelediğimizde, öğrencilerin %44,3'ü Amazon havzası, %21,2'si kıtanın fiziki çevresi, %15,3'ü kıtanın yerleşme tarihi ve eski uygarlıklar, %9,8'i kıtanın beşerî çevresi, %9,4'ü kıtanın sömürge tarihi ile ilgili belgesel izlediklerini belirtmişlerdir. Güney Amerika kıtasıyla ilgili en çok izlenen belgesel türünün Amazon havzası olduğu tespit edilmiştir. Amazon Nehri'nin dünyadaki en geniş havzalı nehir olma özelliğini taşımasının yanı sıra çevresinin yağmur ormanlarınca zengin olması ve çok sayıda biyolojik çeşitliliğe ev sahipliği yapması havzaya olan ilgiyi arttırmıştır. Bu yönüyle öğrencilerin Güney Amerika kıtasıyla ilgili en çok

izledikleri belgesel türü olduğu düşünülmektedir. Kıtanın sömürge tarihi kosundaki belgesellerin ise en az izlenen belgesel türü olduğu tespit edilmiştir.

4.3.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Ülkeleri İle İlgili Bilgi Alma Yollarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtasına ilişkin bilgi edinme yollarını belirlemek amacıyla frekans ve yüzdelik değerleri analiz edilmiştir. Yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin Güney Amerika kıtası ülkeleri ile ilgili bilgi alma seçeneklerinde farklılaşma olup olmadığını değerlendirmek amacıyla ayrı ayrı analizler yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 18a ve Tablo 18b’de verilmiştir.

Tablo 18a

Yabancı uyruklu öğrencilerin Güney Amerika kıtası algısına ilişkin bilgi edinme yolları değişkenine göre frekans (f) ve yüzde (%) değerleri

Güney Amerika kıtası ülkeleri ile ilgili bilgi edinme seçenekleri	f	%
Televizyon	131	15,0
İnternet	128	14,6
Film	111	12,7
Okul Öğretmeni	102	11,7
Ders Kitapları	95	10,9
Atlas	73	8,4
Belgesel	71	8,1
İnsanlarla İletişim	47	5,4
Seyahat	39	4,5
Gazeteler	31	3,5
Ders kitabı dışındaki kitaplar	31	3,5
Aktüel Coğrafya dergileri	15	1,7
Toplam	874	100

Tablo 18a incelendiğinde araştırmaya katılan yabancı uyruklu öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili bilgi edinme yollarında en çok; televizyonun (%15,0), internetin (%14,6) ve filmlerin (%12,7) etkili olduğu belirlenmiştir. Bunları sırasıyla okul öğretmeni (%11,7), ders kitapları (%10,9), atlas (%8,4), belgesel (%8,1), insanlar ile iletişim (%5,4), seyahat (%4,5) etkenleri takip etmektedir. Gazeteler (%3,5), ders kitapları dışındaki kitaplar (%3,5) ve aktüel coğrafya dergilerinin (%1,7) bilgi edinme yollarında düşük etkiye sahip olması dikkat çekicidir.

Tablo 18b

T.C. uyruklu öğrencilerin Güney Amerika kıtası algısına ilişkin bilgi edinme yolları değişkenine göre frekans (f) ve yüzde (%) değerleri

Güney Amerika kıtası ülkeleri ile ilgili bilgi edinme seçenekleri	f	%
İnternet	42	17,7
Televizyon	37	15,5
Belgesel	30	12,6
Film	27	11,3
Okul Öğretmeni	26	10,9
Atlas	20	8,4
Ders Kitapları	19	8,0
İnsanlarla İletişim	14	5,9
Ders kitapları dışındaki kitaplar	9	3,8
Aktüel Coğrafya dergileri	7	2,9
Gazeteler	6	2,6
Seyahat	1	0,4
Toplam	238	100

Tablo 18b incelendiğinde araştırmaya katılan T.C. uyruklu öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili bilgi edinme yollarında en çok; internetin (%17,7), televizyonun (%15,5) ve belgeselin (%12,6) etkili olduğu belirlenmiştir. Bunları sırasıyla film (%11,3), okul öğretmeni (%10,9), atlas (%8,4), ders kitapları (%8,0), insanlar ile iletişim (%5,9) etkenleri takip etmektedir. Türk öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili bilgilerinin oluşumunda medya araçlarının ağırlıklı etkisi olduğu düşünülmektedir. Yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin atlas aracılığıyla bilgi edinme oranının (%8,4) eşit olduğu görülmektedir. Türk öğrenciler arasında seyahat yolu ile Güney Amerika kıtası bilgi edinimi yalnızca bir öğrenci tarafından (%0,4) belirtilirken, yabancı uyruklu öğrencilerde bu oran %4,5'tür. Ayrıca Türk öğrencilerin bilgi edinme yollarından en düşük etkiye sahip olan faktörlerin; ders kitapları dışındaki kitaplar (%3,8), aktüel coğrafya dergileri (%2,9) ve gazeteleri (%2,6) olduğu anlaşılmaktadır. Yabancı uyruklu öğrencilerin bilgi edinme yollarında sözü edilen faktörlerin yakın oranlar göstermesi dikkat çekicidir. Bu da öğrencilerin dijital bilgi edinme kanallarına yöneldiğini göstermektedir.

4.3.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası İle İlgili Akıllarına İlk Gelen Unsurlara İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili akıllarına ilk gelen unsurları belirlemek amacıyla frekans ve yüzdelik değerleri analiz edilmiştir. Yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtasıyla ilgili akıllarına gelen unsurlarda farklılık olup olmadığını değerlendirmek amacıyla ayrı ayrı tablolar oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular Tablo 19a ve Tablo 19b’de verilmiştir.

Tablo 19a

Yabancı uyruklu öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili akıllarına gelen en yaygın unsurlar frekans (f) ve yüzde (%) değerleri

Unsurlar	f	%	Unsurlar	f	%
1. Brezilya	72	14,7	22. Hırsızlık	7	1,4
2. Amazon Nehri	67	13,7	23. Okyanus	6	1,2
3. Futbol	54	11,0	24. Latin İnsanlar	6	1,2
4. Kahve	39	8,0	25. Tropikal iklim	6	1,2
5. İspanyolca	22	4,5	26. Eski uygarlıklar	5	1,0
6. Karnaval	16	3,3	27. Latin Amerika insanları	5	1,0
7. Peru	15	3,1	28. Tropikal iklim hayvanları	5	1,0
8. Sıcaklık	14	2,9	29. Diziler	5	1,0
9. Yoksulluk	13	2,7	30. Tropikal meyveler	4	0,8
10. Latin Amerika dansı	13	2,7	31. Latince	4	0,8
11. Yağmur ormanları	12	2,4	32. Seyahat	3	0,6
12. Sömürgecilik	11	2,2	33. Macchu Pichhu	2	0,4
13. Messi	11	2,2	34. Pablo Escobar	2	0,4
14. Şili	9	1,9	35. Latin Amerika kadınları	2	0,4
15. Uyuşturucu	8	1,7	36. Puro	2	0,4
16. Rio de Janeiro	8	1,7	37. Uruguay	2	0,4
17. Latin Amerika ülkeleri	8	1,7	38. Ekvator çizgisi	1	0,2
18. Mafya	7	1,4	39. Güney Yarım Küre	1	0,2
19. Meksika	7	1,4	40. Coğrafi keşifler	1	0,2
20. Petrol	7	1,4	41. Latin Amerika yemekleri	1	0,2
21. Latin Amerika tarihi	7	1,4	Toplam	490	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili akıllarına gelen üç unsur sorusuna verdikleri cevaplar karışıklığı azaltmak ve daha anlaşılır kılmak için gruplanarak spss yazılımına kodlanmıştır. Bunun sebebi birbirine yakın unsurların birçok defa farklı katılımcılar tarafından yazılmış olmasıdır. Tablo 19a incelendiğinde, araştırmaya katılan yabancı uyruklu öğrencilerin birbirinden farklı toplam 41 adet Güney Amerika kıtası ile ilgili unsur ifade ettiği görülmektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerin ifade ettiği en sık unsur 72 tekrar ve %14,7 oranıyla Brezilya olmuştur. Ardından 67 tekrar ve %13,7 oranıyla Amazon Nehri, 54 tekrar ve %11,0 oranıyla futbol, 39 tekrar ve %8,0 oranıyla kahve en çok ifade edilen unsurlardır. Ekvator çizgisi, güney yarım küre, coğrafi keşifler ve latin Amerika yemekleri 1 tekrar ve %0,2 oranı ile yabancı uyruklu öğrencilerin en az belirttiği unsurlardır.

Tablo 19b

T.C.uyruklu öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili akıllarına gelen en yaygın unsurlar frekans (f) ve yüzde (%) değerleri

Unsurlar	f	%	Unsurlar	f	%
1. Amazon Nehri	17	14,0	16. Karnaval	2	1,7
2. Brezilya	16	13,2	17. Messi	2	1,7
3. Şili	9	7,4	18. Mafya	2	1,7
4. Futbol	8	6,5	19. Uyuşturucu	2	1,7
5. Sömürgecilik	7	5,8	20. Uruguay	2	1,7
6. Kahve	6	5,0	21. Machhu Pichhu	2	1,7
7. Yağmur Ormanları	6	5,0	22. Ekvator çizgisi	2	1,7
8. İspanyolca	5	4,1	23. Latin Amerika insanları	1	0,8
9. Kolombiya	5	4,1	24. Latin Amerika yemekleri	1	0,8
10. Sıcaklık	4	3,3	25. Tropikal iklim	1	0,8
11. Okyanus	4	3,3	26. Latince	1	0,8
12. Fakirlik	3	2,5	27. Latin Amerika kadınları	1	0,8
13. Venezuela	3	2,5	28. Pablo Escobar	1	0,8
14. Sahiller	3	2,5	29. Güney Yarım Küre	1	0,8
15. Coğrafi Keşifler	3	2,5	30. Panama Kanalı	1	0,8
			Toplam	121	100

Tablo 19b incelendiğinde, araştırmaya katılan T.C. uyruklu öğrencilerin birbirinden farklı toplam 30 adet Güney Amerika kıtası ile ilgili unsur ifade ettiği görülmektedir. Araştırmaya katılan 50 T.C. uyruklu öğrenciler arasında en sık ifade edilen unsur 17 tekrar ve

%14,0 oranıyla Amazon Nehri olmuştur. Ardından 16 tekrar ve %13,2 oranıyla Brezilya, 9 tekrar ve %7,4 oranıyla Şili, 8 tekrar ve %6,5 oranıyla futbol, 7 tekrar ve %5,8 oranıyla sömürgecilik en çok ifade edilen unsurlardandır. Latin Amerika insanları, Latin Amerika yemekleri, tropikal iklim, latince, Latin Amerika kadınları, Pablo Escobar, Güney Yarım Küre, Panama Kanalı 1 tekrar ve %0,8 oranıyla T.C. uyruklu öğrencilerin en az belirttiği unsurlardır.

Tablo 19a ve Tablo 19b birlikte incelendiğinde araştırmaya katılan yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarındaki Güney Amerika kıtası ile ilgili unsurların daha çok coğrafi bilgi kaynaklarından elde edildiği düşünülmektedir. Brezilya ve Amazon unsurları hem yabancı uyruklu hem de T.C. uyruklu öğrencilerin en çok belirttiği unsurları oluşturmaktadır. Tablo 19a ve Tablo 19b karşılaştırıldığında T.C. uyruklu öğrencilerin coğrafi unsurları yabancı uyruklu öğrencilere göre daha fazla hatırladığı görülmektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerin daha fazla belirttiği unsurların temelinde medyada sıklıkla yer alan konuların (futbol, karnaval, yoksulluk, vb) olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca yabancı uyruklu öğrencilerin (41 unsur) zihin haritalarında Güney Amerika kıtası ile ilgili unsurların T.C. uyruklu öğrencilere (30 unsur) göre daha fazla çeşitlilik gösterdiği tespit edilmiştir.

4.3.7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Güney Amerika Kıtası Algısı Puanlarının Atlas Üzerinde Güney Amerika Kıtasını İnceleme Değişkeni Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin toplam harita puanlarının atlas üzerinde Güney Amerika kıtasını inceleme değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bunun için Mann Whitney U-Testi uygulanmış ve analiz sonucunda elde edilen veriler Tablo 20'da verilmiştir.

Tablo 20

Öğrencilerin zihin haritasındaki Güney Amerika kıtası algısına ilişkin toplam puanlarının atlas inceleme değişkeni farklılığı için Mann Whitney U-testi sonuçları

Atlas İnceleme	f	Sıra Ort.	Sıra top.	U	p
Evet	101	140,65	14205,50	6499,500	,012
Hayır	154	119,70	18434,50		
Toplam	255				

Tablo 20'ye göre öğrencilerin toplam harita puanlarının atlas üzerinde Güney Amerika kıtası haritalarını inceleme değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir (* $p < 0,05$). Atlas üzerinde inceleme yapan öğrencilerin Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi haritası toplam puanlarının sıra ortalamalarının inceleme yapmayan katılımcılara göre daha yüksek değerler göstermiştir. Atlas üzerinde Güney Amerika kıtasını inceleyen katılımcılar dilsiz siyasi harita üzerinde daha fazla ülkenin adını doğru sınırlar içinde göstermiştir. Bunun sebebi öğrencilerin görsel okuryazarlıklarının gelişmesi ve aynı zamanda harita bilgi ve izlenimlerinin zihinlerinde daha çok yer edinmesi olarak yorumlanabilir.

4.3.8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Atlas Üzerinde Güney Amerika Kıtasının Çeşitli Haritalarını İncelerken Dikkatlerini Çeken Unsurlara İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin atlas üzerinde Güney Amerika kıtasının çeşitli haritalarını incelerken dikkatlerini çeken unsurları belirlemek amacıyla frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21

Araştırmaya katılan öğrencilerin atlas üzerinde Güney Amerika kıtasının çeşitli haritalarını incelerken dikkatlerini çeken unsurlara ilişkin frekans (f) ve yüzde (%) değerleri

Öğrencilerin Güney Amerika haritaları üzerinde dikkatini çeken unsurlar	f	%
Brezilya'nın kıtanın yüzölçümü en geniş ülkesi olması	106	16,2
İnka antik şehri Machu Picchu'nun lokasyonu	83	12,7
Antartika kıtasına yakınlığı	83	12,7
Petrol yatakları bakımından zengin Venezuela	83	12,7
Ülkeme olan uzaklığı	81	12,3
Kıtayı çevreleyen okyanuslar	81	12,3
Humbolt soğuk su akıntısı	79	12,0
Şeker kamışı ve kahve yetiştiriciliği	60	9,1
Toplam	656	100

Tablo 21'deki analiz sonucuna göre yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin atlas üzerinde Güney Amerika kıtasının çeşitli haritalarını incelerken dikkatlerini çeken unsurları incelediğimizde, öğrencilerin %16,2'si Brezilya'nın kıtanın yüzölçümü en geniş ülkesi olması, % 12,7'si İnka antik şehri Machu Picchu'nun lokasyonu, Antartika kıtasına yakınlığı ve Venezuela'nın petrol yatakları bakımından zengin olması, %12,3'ü ülkeme olan uzaklığı ve kıtayı çevreleyen okyanuslar , %12'si Humbolt soğuk su akıntısı, %9,1'i ise şeker kamışı ve kahve yetiştiriciliği dikkatlerini çektiğini belirtmişlerdir. Brezilya kıtada en geniş yüzölçüme sahip ülke olması dolayısıyla öğrencilerin çeşitli haritalar üzerinde dikkatlerini çeken unsur olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi harita üzerinde geniş alan kaplayan ülkelerin daha çok dikkat çekmesi olarak yorumlanabilir.

4.3.9. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Herhangi Bir Coğrafya Dergisini (National Geography, Atlas vb.) Hangi Sıklıkla Takip Ettiklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin herhangi bir coğrafya dergisini (National Geography, Atlas vb.) hangi sıklıkla takip ettiklerini belirlemek amacıyla frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 22a ve Tablo 22b'de verilmiştir.

Tablo 22a

Araştırmaya katılan yabancı uyruklu öğrencilerin herhangi bir coğrafya dergisini (national geography, atlas vb.) hangi sıklıkla takip ettiklerine ilişkin frekans (f) ve yüzde (%) değerleri

Herhangi bir coğrafya dergisini takip etme sıklığı	f	%
Ara sıra	99	48,3
Nadiren	81	39,5
Düzenli takip	17	8,3
Abone	8	3,9
Toplam	205	100

Tablo 22a'da yabancı uyruklu öğrencilerin herhangi bir aktüel coğrafya dergisini takip etme sıklıklarını incelediğimizde, %48,3'ü ara sıra, %39,5'i nadiren ve %8,3'ü düzenli takip ettiklerini belirtmişlerdir. Yalnızca 8 öğrenci herhangi bir coğrafya dergisine abone olduklarını belirtmiştir. Bu bulgu araştırmaya katılan yabancı uyruklu öğrencilerin çoğunluğunun herhangi bir coğrafya dergisini ara sıra ya da nadiren takip ettiklerini göstermektedir.

Tablo 22b

Araştırmaya katılan T.C. uyruklu öğrencilerin herhangi bir coğrafya dergisini (national geography, atlas vb.) hangi sıklıkla takip ettiklerine ilişkin frekans (f) ve yüzde (%) değerleri

Herhangi bir coğrafya dergisini takip etme sıklığı	F	%
Nadiren	29	58,0
Ara sıra	18	36,0
Abone	2	4,0
Düzenli takip	1	2,0
Toplam	50	100

Tablo 22b'de T.C. uyruklu öğrencilerin herhangi bir coğrafya dergisini takip etme sıklıklarını incelediğimizde, öğrencilerin %58'i nadiren, %36'sı ara sıra aktüel coğrafya dergisi takip ettiklerini belirtmişlerdir. Herhangi bir coğrafya dergisine abone olduklarını belirten öğrencilerin oranı %4'tür. Yalnızca 1 öğrencinin ise düzenli takip ettiği görülmektedir. Bu bulgu, T.C. uyruklu öğrencilerin çoğunluğunun herhangi bir coğrafya dergisini nadiren takip ettiklerini göstermektedir. Aktüel coğrafya dergisi takip etme sıklığı

hem yabancı uyruklu hem de T.C. uyruklu öğrencilerde oldukça düşük seviye olduğu tespit edilmiştir.

4.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Yer İsimlerine İlişkin İncelemeler

4.4.1. Araştırmaya Katılan Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Ülkelerine İlişkin Bulgular

Yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtası ülkelerine ilişkin bulguların farklılık gösterip göstermediğini değerlendirmek amacıyla ayrı ayrı analizler yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtası ülkelerine ilişkin bulguları belirlemek amacıyla frekans ve yüzdelik değerleri analiz edilmiştir (Tablo 23a ve Tablo 23b).

Tablo 23a

Araştırmaya katılan yabancı uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi haritası üzerinde yerini doğru bildikleri ülke frekansları (f) ve yüzde (%) değerlerine ilişkin bulgular

Ülkeler	f	%
Brezilya	160	22,3
Arjantin	102	14,2
Şili	79	11,0
Venezuela	65	9,0
Peru	63	8,8
Kolombiya	57	7,9
Bolivya	45	6,3
Paraguay	44	6,1
Ekvador	42	5,8
Uruguay	37	5,1
Surinam	10	1,4
Guyana	9	1,3
Fransız Guyanası	6	0,8
Falkland Adaları	-	-
Trinidad ve Tobago	-	-
Toplam	719	100

Tablo 23a incelendiğinde yabancı uyruklu öğrencilerin Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi harita üzerinde doğru konumlandırılan ülke sayısı ve yüzde değerlerine bakacak olursak, Brezilya 160 öğrencinin haritasında doğru konumlandırılarak en yüksek (%22,3) oranda bilinen ülke olmuştur. Brezilya'dan sonra 102 öğrencinin haritasında doğru konumlandırılan ülke %14,2 oranıyla Arjantin olmuştur. Bunu %11,0 oranla Şili, %9,0 oranla Venezuela, %8,8 oranla Peru, %7,9 oranla Kolombiya, %6,3 oranla Bolivya, % 6,1 oranla Paraguay, %5,8 oranla Ekvador, %5,1 oranla Uruguay, %1,4 oranla Surinam, %1,3 oranla Guyana ve %0,8 oranla Fransız Guyanası takip etmektedir. Trinidad ve Tobago ile İngiltere'ye bağlı olan Falkland Adaları ise yabancı uyruklu öğrencilerin hiçbirinin haritasında yer almadığı tespit edilmiştir. Çeşitli özellikleriyle (yüzölçüm, dünya siyasi ve ekonomik arenasında etkililik, doğal ve beşeri çevre özellikleri) öne çıkan ülkeler dilsiz harita üzerinde yeri en fazla doğru konumlandırılan ülkeler olmuştur.

4.4.2. Araştırmaya Katılan T.C. Uyruklu Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Ülkelerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritaların Güney Amerika kıtası ülkelerine ilişkin bulguları belirlemek amacıyla frekans ve yüzdelerle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 23b'de verilmiştir. Ayrıca yabancı ve T.C uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında ortaya çıkan bulgular karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Tablo 23b

Araştırmaya katılan T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi haritası üzerinde yerini doğru bildikleri ülke frekansları (f) ve yüzde (%) değerlerine ilişkin bulgular

Ülkeler	f	%
Brezilya	44	23,0
Arjantin	34	17,9
Şili	27	14,2
Peru	20	10,6
Kolombiya	19	9,9
Venezuela	14	7,4
Bolivya	10	5,3
Paraguay	10	5,3
Uruguay	7	3,8
Ekvador	5	2,6
Guyana	-	-
Surinam	-	-
Fransız Guyanası	-	-
Falkland Adaları	-	-
Trinidad ve Tobago	-	-
Toplam	190	100

Tablo 23b incelendiğinde T.C. uyruklu öğrencilerin Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi harita üzerinde doğru konumlandırılan ülke sayısı ve yüzde değerlerine bakacak olursak, Brezilya 44 öğrencinin haritasında doğru konumlandırılarak en yüksek (%23,0) oranda bilinen ülke olmuştur. Brezilya'dan sonra 34 öğrencinin haritasında doğru konumlandırılan ülke %17,9 oranıyla Arjantin olmuştur. Bunu %14,2 oranla Şili, %10,6 oranla Peru, %9,9 oranla Kolombiya, %7,4 oranla Venezuela, %5,3 oranla Bolivya ve Paraguay, %3,8 oranla Uruguay ve %2,6 oranla Ekvador takip etmektedir. Guyana, Surinam, Trinidad ve Tobago ile bağımlı ülkeler olan Fransız Guyanası ve Falkland Adaları ise T.C. uyruklu öğrencilerin hiçbirinin haritasında yer almadığı tespit edilmiştir.

Tablo 23a ve Tablo 23b birlikte incelendiğinde araştırmaya katılan yabancı uyruklu ve T.C. uyruklu öğrencilerin dilsiz siyasi harita üzerinde en çok Brezilya'yı doğru konumlandıkları tespit edilmiştir. Bu durumun nedenleri ise; Brezilya'nın Güney Amerika

kıtasındaki yüzölçümü en geniş ülke olması, Amazon havzasının büyük bir bölümünün ülke içinde bulunması, dünya gündeminde ses getiren karnaval etkinlikleri ve futbol gibi unsurların öğrencilerin zihin haritasında yer edinmesi olarak yorumlanabilir. Brezilya'dan sonra en fazla Arjantin'in yeri doğru konumlandırılmıştır. Bunun nedenini ise futbol takımları ve ekonomik krizleriyle dünya gündeminden düşmemesinin etkiliği olduğu düşünülmektedir.

4.4.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Fiziki Coğrafya Unsurlarına İlişkin Bulgular.

Araştırmaya katılan öğrencilerin zihin haritalarındaki Güney Amerika kıtası fiziki coğrafya unsurlarını belirlemek amacıyla frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24

Araştırmaya katılan öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtası dilsiz fiziki haritasında gösterdikleri fiziki coğrafya adları, gösterilme sıklıkları frekans (f) ve yüzde (%) değerlerine ilişkin bulgular

Fiziki Unsurlar	f	%
Atlas Okyanusu	68	28,7
Amazon Nehri	61	25,7
Pasifik Okyanusu	51	21,5
And Dağları	14	5,9
Panama Kanalı	12	5,1
Atacama Çölü	5	2,3
Macellan Boğazı	4	1,7
Falkland Adaları	4	1,7
Brezilya Platosu	3	1,3
Mirim Gölü	3	1,3
Karayip Denizi	2	0,8
Humbolt Soğuk Su Akıntısı	2	0,8
Selvalar	2	0,8
Pampalar	2	0,8
San Jorge Körfezi	1	0,4
Patagonya Andları	1	0,4
Bahia Körfezi	1	0,4
San Jorge Körfezi	1	0,4
Toplam	237	100

Tablo 24'te araştırmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası dilsiz fiziki haritası üzerinde doğru bilinen fiziki coğrafya unsurları incelediğimizde, Atlas Okyanusu %28,7 oranıyla 68 öğrenci tarafından doğru konumlandırılarak en çok belirtilen coğrafi unsur olmuştur. Dilsiz fiziki haritada % 25,7 oranıyla 61 öğrencinin Amazon Nehri ve % 21,5 oranıyla Pasifik Okyanusu en çok belirtilen diğer fiziki unsurlardır. Bunu %5,9 oranıyla And Dağları, %5,1 oranıyla Panama Kanalı, %2,3 oranıyla Atacama Çölü, %1,7 oranıyla Macellan Boğazı ve Falkland Adaları, %1,3 oranıyla Mirim Gölü ve Brezilya Platosu, %0,8 oranıyla Selvalar, Pampalar, Humbolt soğuk su akıntısı ve Karayip Denizi, %0,4 oranıyla Patagonya Andları, Bahia Körfezi, San Jorge Körfezi takip etmektedir. Bu bulgu öğrencilerin

zihinlerinde, harita üzerinde daha fazla yer kaplayan fiziki unsurlardan daha az yer kaplayana doğru bilinme ve hatırlanma etkisi yarattığı düşünülmektedir.

4.4.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Ülkelerinin Önemli Şehirleri ve Başkentlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin zihin haritalarındaki Güney Amerika ülkelerinin önemli şehirleri ve başkentlerini belirlemek amacıyla frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 25a ve Tablo 25b’de verilmiştir. Yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında bulguların farklılık gösterip göstermediğini değerlendirmek amacıyla ayrı ayrı analizler yapılmıştır.

Tablo 25a

Araştırmaya katılan yabancı uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi haritasında gösterdikleri önemli şehirler ve başkentleri gösterme sıklıkları frekans (f) ve yüzde (%) değerlerine ilişkin bulgular

Başkentler ve Önemli Şehirler	f	%
Bogota	9	17,3
Lima	8	15,4
Santiago	6	11,6
Caracas	5	9,6
Rio de Janerio	5	9,6
Quito	5	9,6
Brasilia	4	7,7
Buenos Aires	4	7,7
Montevideo	3	5,8
La Paz	2	3,8
Manaus	1	1,9
Toplam	52	100

Tablo 25a incelendiğinde, araştırmaya katılan yabancı uyruklu öğrencilerin zihin haritalarındaki Güney Amerika ülkelerinin önemli şehir ve başkentleri arasında en çok yer alan şehir %17,3 oranıyla Kolombiya’nın başkenti ve en büyük şehri olan Bogota’dır. Bunu sırasıyla Peru’nun başkenti Lima (%15,4), Şili’nin başkenti Santiago (%11,6), Venezuela’nın

başkenti Caracas (%9,6), Brezilya'nın Rio karnavalı ile ünlü şehri Rio de Janerio (%9,6), Ekvador'un başkenti Quito (%9,6), Brezilya'nın başkenti Brasilia (%7,7), Arjantin'in başkenti Buenos Aires (%7,7), Uruguay'ın başkenti Montevideo (%5,8), Bolivya'nın bölgesel başkenti La Paz (%3,8) takip etmektedir. Brezilya'nın önemli bir liman kenti olan Manaus ise yalnızca 1 öğrencinin haritasında yer almaktadır. Bu bulgular yabancı öğrencilerin zihin haritalarında yer alan Güney Amerika şehirlerinin genellikle başkentler olduğunu göstermektedir. Bunun sebebi ülke başkentlerinin yönetim merkezi olması durumuyla hem medyada hem de ders konularında daha fazla yer alması olarak yorumlanabilir. Yabancı öğrencilerin zihin haritalarında Rio de Janeiro kentinin daha fazla yer alması karnaval etkinlikleri gibi küresel ölçekte ses getiren kültürel aktivitelerin zihin haritalarında önemli etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

Tablo 25b

Araştırmaya katılan T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi haritasında gösterdikleri önemli şehirler ve başkentleri gösterme sıklıkları frekans (f) ve yüzde (%) değerlerine ilişkin bulgular

Başkentler ve Önemli Şehirler	f	%
Lima	5	35,3
Buenos Aires	4	23,5
Brasilia	3	17,6
Santiago	2	11,8
Caracas	1	5,9
Bogota	1	5,9
Rio de Janerio	-	-
Manaus	-	-
Quito	-	-
Montevideo	-	-
La Paz	-	-
Toplam	16	100

Tablo 25b incelendiğinde, araştırmaya katılan T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarındaki Güney Amerika ülkelerinin önemli şehir ve başkentleri arasında en çok yer alan şehir % 35,3 oranıyla Lima'dır. Bunu sırasıyla %23,5 oranıyla Buenos Aires, %17,6 oranıyla Brasilia, %11,8 oranıyla Santiago, %5,9 oranıyla Caracas ve Bogota şehirleri takip etmektedir. T.C

uyruklu öğrenciler Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi harita üzerinde yalnızca ülke başkentlerine yer vermişlerdir. Ayrıca yabancı uyruklu öğrencilerin haritalarında yer alan Manaus, Quito, Montevideo ve La Paz şehirlerine T.C. uyruklu öğrencilerin haritalarında rastlanmamıştır.

4.5. Zihin Haritaları Verilerinin Güney Amerika Ülkelerinin Ekonomi, Yüzölçüm ve Nüfus İlişkisine Yönelik İncelemeler

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası ülkelerini haritada gösterebilme sıklıkları ile bu ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyi, yüzölçüm ve nüfus miktarları oranında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Sözü edilen yaklaşımı araştırmasında kullanan Özdemir (2017, s. 403-405)'den yararlanılmıştır.

4.5.1. Zihin Haritaları Verilerinin Güney Amerika Ülkeleri Ekonomik Gelişmişlik Seviyesi İle İlişkisine Yönelik Bulgular

Güney Amerika ülkelerinin ekonomik düzey sınıflandırması amacıyla 2020 Dünya Bankasının verileri esas alınmıştır. Dünya bankası verilerine göre kişi başına düşen Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (GSYİH) bakımından ekonomik sınıflandırma aşağıdaki şekildedir (Worldbank, 2020).

- 1.046 altı: Düşük Gelirli Ekonomiler
- 1046 \$ - 4.095 \$: Alt Orta Gelirli Ekonomiler
- 4.096\$ - 12.695 \$: Üst Orta Gelirli Ekonomiler
- 12.695 üstü: Yüksek Gelirli Ekonomiler

Dünya Bankası 2020 yılı verilerinden hareketle Güney Amerika kıtası ülkelerinin GSYİH verileri Şekil 12'de görüleceği üzere; Güney Amerika kıtasında yer alan 1 ülkenin alt-orta gelirli, 8 ülkenin üst-orta gelirli, 6 ülkenin ise yüksek gelirli ülkeler grubunda yer almaktadır.

Şekil 12. Ekonomik gelir düzeylerine göre Güney Amerika kıtası ülkeleri

Kaynak: <https://data.worldbank.org> verilerinden faylanılarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 26

Güney Amerika dilsiz siyasi haritasında öğrencilerin yerlerini doğru bildikleri ülke frekansları (gruplandırılmış)

%0-6	%7-12	%13-15	%22+
Surinam	Bolivya	Arjantin	Brezilya
Guyana	Kolombiya		
Ekvador	Venezuela		
Paraguay	Peru		
Uruguay	Şili		
Fransız Guyanası			
6 ülke	5 ülke	1 ülke	1 ülke

Tablo 26’da görüldüğü gibi, katılımcıların %0-6’sının dilsiz siyasi haritasında doğru olarak bilinen 6 ülke vardır. Bu ülkelerin 4’ü üst orta, 2’si (Uruguay ve F.Guyanası) yüksek gelir grubunda yer alan ülkedir. Katılımcıların %7-12’sinin dilsiz haritasında doğru olarak bilinen 5 ülke vardır. Bu ülkelerin 1’i (Bolivya) alt-orta, 2’si (Kolombiya ve Peru) üst orta ve diğer 2 ülke (Şili ve Venezuela) ise yüksek gelir grubunda yer almaktadır. Bununla birlikte çalışmaya katılan öğrencilerin %13-15’inin dilsiz siyasi haritasında yer alan ülke Arjantindir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %22,4’ünün dilsiz siyasi haritasında yer alan Brezilya üst orta gelir grubunda yer almaktadır. Trinidad ve Tobago ile Falkland Adaları araştırmaya katılan hiçbir öğrencinin dilsiz siyasi haritasında yer almadığı için tabloya dâhil edilmemiştir.

Tablo 27

Güney Amerika ülkelerinin haritada gösterilme sıklıkları ile bu ülkelerin gelişmişlik düzeyi arasındaki ilişkiyi gösteren ki Kare (X^2) analizi

Ülke Bilinme	Alt Orta	Üst Orta	Yüksek	Toplam
%				
0-6	0	4	2	6
7-12	1	2	2	5
13-15	0	1	0	2
22+	0	1	0	1
Toplam	1	8	4	13

($X^2(30) = 300,445$, $p^* = ,00$)

Güney Amerika ülkelerinin ekonomik düzey sınıflandırmasına göre dağılımı ve bu ülkelerin öğrencilerin harita puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını sınamak için yapılan ki Kare (X^2) analizi sonucu Tablo 27’de verilmiştir. Analiz sonucunda Güney Amerika ülkelerinin öğrencilerin haritalarında yer alma sıklıkları ile bu ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır ($X^2(30) = 300,445$, $p < ,05$). Ekonomileri daha gelişmiş olan ülkelerin; dünya gündeminde daha sık yer alması ve politik etkinliğinin yüksek olması dolayısıyla öğrencilerin zihin haritasında daha fazla yer aldığı düşünülmektedir.

4.5.2. Zihin haritaları verilerinin Güney Amerika ülkeleri yüzölçümü ile ilişkisine yönelik bulgular.

Çalışmaya katılan öğrencilerin dilsiz siyasi harita üzerinde Güney Amerika ülkelerinin doğru bilinme sıklıkları ile bu ülkelerin yüzölçümleri arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla ki Kare (X^2) testi yapılmıştır. Verileri sadeleştirmek ve analizde karşılaştırma yapabilmek amacıyla yüzölçümlerine göre Güney Amerika ülkeleri 4 gruba ayrılmıştır (Güner ve Ertürk, 2020).

- 100.000 km² altı yüzölçüme sahip 3,
- 100.000-500.000 km² arasında yüzölçüme sahip 5,
- 500.001-1.000.000 km² arasında yüzölçüme sahip 2,
- 1.000.001 km² ve üstü yüzölçüme sahip 5 ülke bulunmaktadır.

Güney Amerika kıtası ülkelerinin 3’ü 100.000 km² altı yüzölçüme sahipken 5’i 1.000.001 km² ve üstü, diğer ülkeler ise 100.000-1.000.000 km² arasında değişen yüzölçüme sahip olan ülkelerdir. 5.155 km² ile Güney Amerika kıtasında en küçük yüzölçüme sahip olan Trinidad ve Tobago araştırmaya katılan hiçbir öğrencinin dilsiz siyasi haritasında yer almamıştır.

Tablo 28

Güney Amerika ülkelerinin haritada gösterilme sıklıkları ile bu ülkelerin yüzölçümleri arasındaki ilişkiyi gösteren ki Kare (X^2) analizi

Ülke Bilinme %	Ülke yüzölçümleri (km ²)					Toplam
	100.000 altı	100.000-500.000	500.001-1.000.000	1.000.001-3.000.000	3.000.001-9.000.000	
0-6	1	5	0	0	0	6
7-12	0	0	2	3	0	5
13-15	0	0	0	1	0	1
22+	0	0	0	0	1	1
Toplam	1	5	2	4	1	13

($X^2(60) = 315,832$; $p^* = ,00$)

Güney Amerika ülkelerinin yüzölçümlerinin bu ülkelerin öğrencilerin dilsiz siyasi haritalarında yer alma sıklıkları ile anlamlı bir ilişki olup olmadığını sınamak amacıyla yapılan ki Kare (X^2) analizi sonucu Tablo 28'de görülmektedir. Analiz sonucunda Güney Amerika ülkelerinin öğrencilerin haritalarında yer alma sıklıkları ile bu ülkelerin yüzölçümleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($X^2(60) = 315,832$; $p < 0,05$). Güney Amerika ülkelerinin yüzölçümü bakımından en büyük ülkesi ve dünyanın 5. büyük ülkesi olan Brezilya (8.514.887 km²) %22,4 oranıyla araştırmaya katılan öğrencilerin dilsiz siyasi haritasında en çok doğru bilinen ülke olmuştur. 5.155 km² yüzölçümüne ile Güney Amerika kıtasındaki en küçük ülke olan Trinidad ve Tabago öğrencilerin dilsiz siyasi haritasında yer almamıştır. Atlas ve haritalar üzerinde inceleme yapılması esnasında daha büyük yüzölçüme sahip olan ülkelerin öğrencilerin zihin haritasında daha fazla yer edindiği düşünülmektedir.

Şekil 13. Yüzölçümlerine göre Güney Amerika kıtası ülkeleri

Kaynak: (Güner ve Ertürk, 2020)'ten faydalanarak sınıflandırılmıştır.

4.5.3. Zihin Haritaları Verilerinin Güney Amerika Ülkeleri Nüfusları İle İlişkinde Yönelik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin taslak harita üzerinde Güney Amerika ülkelerinin doğru bilinme sıklıkları ile bu ülkelerin nüfus büyüklükleri arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla ki Kare (X^2) testi yapılmıştır. Verileri sadeleştirmek ve analizde karşılaştırma yapabilmek amacıyla 2020 Dünya Bankası verilerinden hareketle Güney Amerika kıtası ülkelerini nüfus büyüklüklerine göre 5 gruba ayrılmıştır (Worldbank, 2020).

- 3.000 – 500.000 arasında nüfusa sahip 2,
- 500.001 – 5.000.000 arasında nüfusa sahip 4,
- 5.000.001- 20.000.000 nüfusa sahip 4,
- 20.000.001 – 40.000.000 nüfusa sahip 2,

- 40.000.001- 212.559.409 nüfusa sahip 3 ülke bulunmaktadır.

Tablo 29

Güney Amerika ülkelerinin haritada gösterilme sıklıkları ile bu ülkelerin nüfus büyüklüğü arasındaki ilişkiyi gösteren ki Kare (X^2) analizi

Ülke	3.000 – 500.000	500.001 – 5.000.000	5.000.001- 20.000.000	20.000.001- 40.000.000	40.000.001- 212.559.409	Toplam
%						
0-6	1	3	2	0	0	6
7-12	0	0	2	1	1	4
13-15	0	0	0	0	1	1
22+	0	0	0	1	1	2
Toplam	1	3	4	2	3	13

($X^2(66)=294,235$; $p^*=,00$)

Güney Amerika ülkelerinin nüfusları ile bu ülkelerin öğrencilerin dilsiz siyasi haritalarında yer alma sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını sınamak amacıyla yapılan ki Kare (X^2) analizi sonuçları Tablo 29’da görülmektedir. Analiz sonucunda Güney Amerika ülkelerinin araştırmaya katılan öğrencilerin haritalarında yer alma sıklıkları ile bu ülkelerin nüfus büyüklükleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($X^2(66)=294,235$; $p < ,00$). Bir başka ifadeyle nüfus büyüklüğü fazla olan ülkeler diğerlerine göre daha çok tanınmakta ve doğru konumlandırılmaktadır. Güney Amerika kıtasında en fazla nüfusa sahip ve dünyanın nüfus bakımından 5. büyük ülkesi olan Brezilya (212,559,409) öğrencilerin dilsiz siyasi haritasında en fazla doğru konumlandırılan ülke olmuştur. Nüfusu fazla olan ülkelerin öğrencilerin dilsiz siyasi haritasında daha fazla hatırlanmasının sebebi; bu ülkelerin coğrafya dersi kapsamında oldukça fazla ele alınmasından kaynaklı olabileceği düşünülmüştür.

Şekil 14. Nüfus büyüklüklerine göre Güney Amerika kıtası ülkeleri

Kaynak: <https://data.worldbank.org>. verilerinden faydalanarak sınıflandırılmıştır.

4.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Algılama Düzeylerinin İncelenmesi

4.6.1. Katılımcıların Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası Algılama Düzeylerine Yönelik Bulgular (Dilsiz Siyasi Harita)

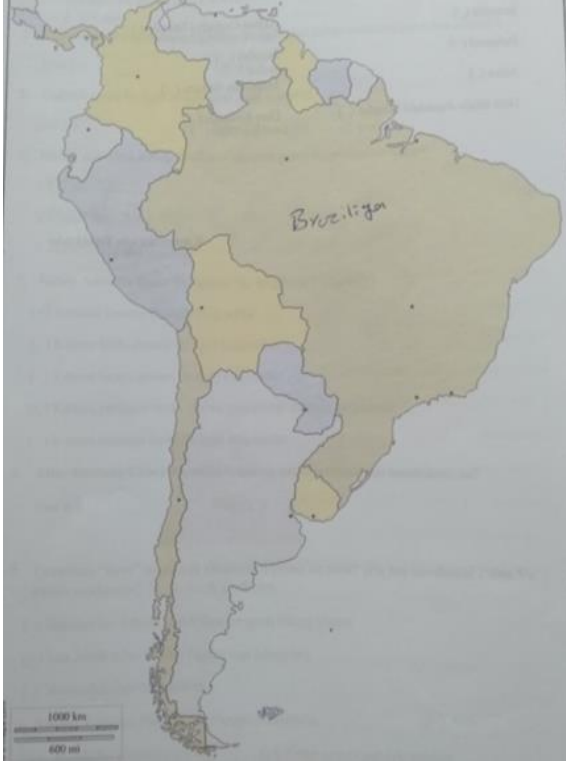
Katılımcı öğrencilerin dilsiz siyasi haritalarından elde edilen veriler yöntem bölümünde Tablo 2’de verilen kategoriye göre ayrıştırılmıştır. Böylece öğrencilerin doğru bildiği ve doğru konumlandığı ülke düzeyleri tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 30

Katılımcıların zihin haritalarında Güney Amerika kıtası algılama düzeyleri
(dilsiz siyasi harita)

Kategoriler	Puan Değeri	f	%
Çok eksik	1	193	75,7
Eksik	2	49	19,2
Kısmen eksik	3	9	3,5
Orta Düzeyde	4	2	0,8
İyi Düzeyde	5	1	0,4
Mükemmel	6	1	0,4
Toplam	-	255	100

Tablo 30 incelendiğinde öğrencilerin dilsiz siyasi haritaları çok eksik düzeyde (%75,7) olduğu anlaşılmıştır. Bunu eksik (%19,2) ve kısmen eksik (%3,5) düzeyde haritalar takip etmektedir. Orta (%0,8), iyi (%0,4) ve mükemmel (%0,4) düzeyde olan haritaların oldukça düşük bir orana sahip olduğu tespit edilmiştir.

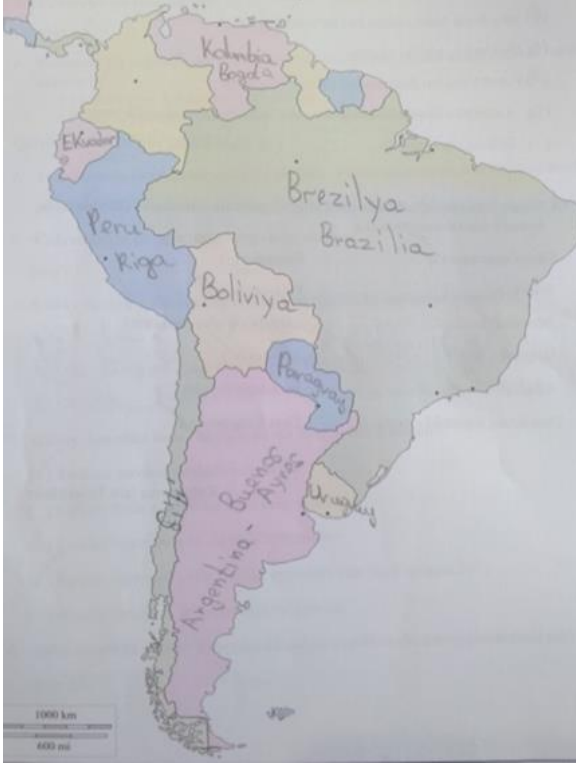

Şekil 15. K102 Dilsiz siyasi haritası

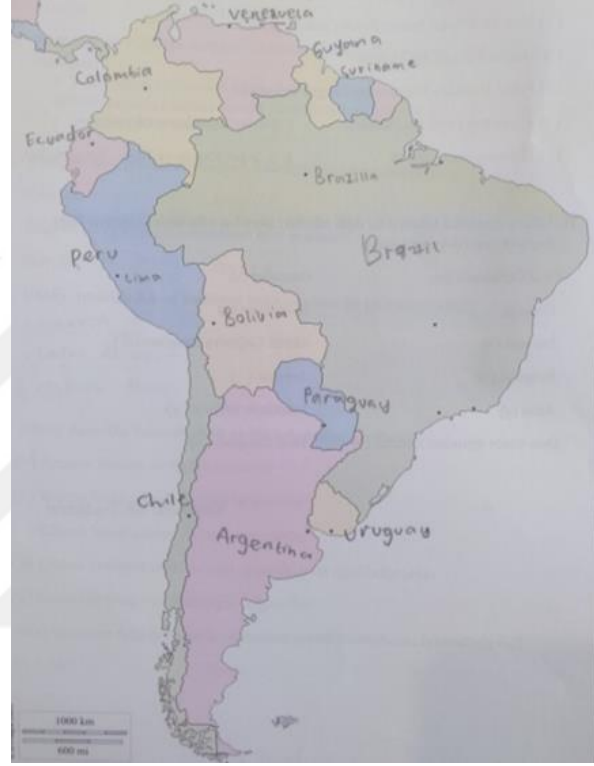

Şekil 16. K37 Dilsiz siyasi haritası

Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi haritasında ikiden az ülkeyi doğru konumlandıran öğrencilerin zihin haritaları *çok eksik düzey* olarak değerlendirilmiştir. Dilsiz siyasi harita üzerinde beş ila altı ülkeyi doğru konumlandıran öğrencilerin zihin haritaları *orta düzeyde* değerlendirilmiştir. K102'nin zihin haritası çok eksik düzeyde kategorilendirilen haritalara örnek olarak gösterilebilir (Şekil 15). K37'nin zihin haritası ise orta düzeyde kategorilendirilen haritalara bir diğer örnektir (Şekil 16).

Şekil 17. K223 Dilsiz siyasi haritası

Şekil 18. K156 Dilsiz siyasi haritası

Güney Amerika kıtası dilsiz siyasi haritasında yedi ila on ülkeyi doğru konumlandıran öğrencilerin zihin haritaları *iyi düzeyde* değerlendirilmiştir. Dilsiz siyasi harita üzerinde on ve üstü ülkeyi doğru konumlandıran öğrencilerin zihin haritaları *mükemmel düzeyde* değerlendirilmiştir. K223'ün zihin haritası iyi düzeyde ve K156'nın mükemmel düzeyde kategorilendirilen haritalara gösterilebilen tek örneklerdir (Şekil 17 ve Şekil 18).

4.6.2. Katılımcıların zihin haritalarında Güney Amerika kıtası algıma düzeylerine yönelik bulgular (Dilsiz fiziki harita).

Katılımcı öğrencilerin dilsiz fiziki haritalarından elde edilen veriler yöntem bölümünde Tablo 3'te verilen kategoriye göre analiz edilmiştir. Böylece öğrencilerin doğru bildiği ve doğru konumlandığı fiziki unsurlar düzeylerine göre tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 31

Katılımcıların zihin haritalarında Güney Amerika kıtası algılama düzeyleri
(dilsiz fiziki harita)

Kategoriler	Puan Değeri	f	%
Çok eksik	1	188	73,7
Eksik	2	52	20,4
Kısmen eksik	3	9	3,5
Orta Düzeyde	4	4	1,6
İyi Düzeyde	5	1	0,4
Mükemmel	6	1	0,4
Toplam	-	255	100

Tablo 31'den anlaşılacağı üzere öğrencilerin dilsiz fiziki haritaları %73,7 oranıyla çok eksik düzeyde olduğu tespit edilmiştir. %20,4'ü eksik, %3,5'i kısmen eksik, %1,6'sı ise orta düzeyde haritalardır. Yalnızca birer öğrencinin iyi (%0,4) ve mükemmel (%0,4) düzeyde dilsiz haritası bulunmaktadır.

Şekil 19. K68 Dilsiz fiziki haritası

Şekil 20. K17 Dilsiz fiziki haritası

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular ve sonuçlar çerçevesinde benzer araştırmalar değerlendirilmiştir. Ayrıca ulaşılan sonuçlar ve alana yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma

Araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde ulaşılan sonuçlar ve benzer araştırma sonuçlarıyla tartışılarak aşağıda verilmektedir.

Özdemir (2017)'in “*Türkiye’de öğrenim gören yabancı uyruklu ve Türk öğrencilerin zihin haritalarında Afrika kıtası: Ondokuz mayıs üniversitesi örnekleme*” adlı çalışmasında katılımcıların Afrika kıtasıyla ilgili zihin haritalarının cinsiyet ve yaş değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada Özdemir’in araştırma sonuçlarına benzer olarak öğrencilerin zihin haritasında Güney Amerika kıtası algısı cinsiyet ve yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir.

Aksoy ve Koç (2012)’un “*Türkiye’de öğrenim gören lisans öğrencilerinin zihin haritasında Avrupa birliği algısı (Ankara ili örneği)*” adlı çalışmasında yükseköğretim öğrencilerinin Avrupa Birliği algısı, uyruk değişkenine göre anlamlı farklılaşma gösterdiği belirtilmiştir. Bu araştırmada da öğrencilerin zihin haritalarındaki Güney Amerika kıtası algısının uyruk değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle araştırmamız Aksoy ve Koç’un çalışmasındaki bulgu ile paralellik göstermektedir. Ayrıca Harwick ve Holtgrieve (1996)’in “*Geography For Educator-Standarts, Themes and Concepts*” adlı eserinde de uyruk durumun öğrencilerin zihin haritalarını etkilediği belirtilmiştir.

Aksoy ve Koç (2012)’un çalışmasında araştırmaya katılan öğrencilerin Avrupa Birliği algısı puanlarının yaş ve lisans eğitimi öncesi yaşadıkları yer değişkenlerine göre anlamlı farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Araştırmamızda öğrencilerin zihin haritasındaki Güney Amerika kıtası algısının yaş değişkenine göre anlamlı farklılaşma göstermemesi Aksoy ve Koç’un bulgusu ile paralellik göstermektedir. Ancak araştırmamızda Güney Amerika kıtası algısı puanlarının öğrencilerin lisans eğitimi öncesi yaşadıkları yer değişkenine göre anlamlı farklılaşma göstermesi Aksoy ve Koç’un bulgusu ile farklılık göstermiştir.

Tunçel (2002)'in "*Türk öğrencilerin zihin haritasında İslam ülkeleri*" adlı çalışmasında öğrencilerin üniversite öğrenimi öncesi yaşadıkları ve eğitim gördükleri ortamdaki uyaranların farklı oluşu, onların mekân algıları üzerinde değişik etkilere neden olduğu belirtilmiştir. Tunçel'in çalışması ile çalışmamız arasında araştırmaya katılan öğrencilerin üniversite öncesi yaşadıkları yerleşim yerlerinin zihin haritalarına etki etmesi bakımından benzerlik görülmektedir.

Akbaş ve Toros (2016)'un "*Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının coğrafi bilgi kaynakları ve zihin haritalarındaki dünya imajları*" adlı çalışmasında öğretmen adaylarının zihin haritalarındaki dünya imajlarını etkileyen bilgi kaynakları arasında atlas ve diğer insanlarla etkileşimin önemli ölçüde etkin; kitap ve gazetelerin etkinliğinin düşük olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmada kitap, gazete ve aktüel coğrafya dergilerinin öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili bilgi kaynakları arasında en düşük etkiye sahip olması Akbaş ve Toros'un araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Akbaş ve Toros'un araştırmasından farklı olarak bu araştırmada zihin haritasına etki eden bilgi kaynakları arasında en çok internet ve televizyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aksoy ve Karaçalı (2015)'nin "*7. sınıf öğrencilerinin zihin haritasında Türk dünyası algısı*" adlı çalışmasında öğrencilerin zihin haritasındaki Türk Dünyası algısının atlas bulundurma değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Araştırmamızda; Güney Amerika kıtasını atlas üzerinde inceleme değişkeninin öğrencilerin zihin haritasında anlamlı bir farklılık oluşturması açısından Aksoy ve Karaçalı'nın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Aksoy ve Karaçalı (2015)'nin çalışmasında 7. sınıf öğrencilerinin zihin haritasında Türk dünyası algısı toplam puanlarının cinsiyet değişkenine göre kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Aksoy ve Karaçalı'nın çalışmasından farklı olarak araştırmamızda öğrencilerin zihin haritasındaki Güney Amerika kıtası algısının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır.

Özdemir (2014)'in "*Öğretmen adaylarının Türkiye'nin yeryüzü şekilleri konusundaki zihin haritalarını geliştirmeye yönelik deneysel bir çalışma*" adlı makalesinde öğretmen adaylarının harita çizme ve harita üzerinde coğrafi unsurları gösterme becerisinin zayıf olduğu tespit edilmiştir. Araştırmamızda her ne kadar örneklem grubu ve konu bakımından

farklılıklar olsa da iki araştırmada da üniversite öğrencilerinin harita üzerinde coğrafi unsurları gösterme becerisinin düşük olması dikkat çekicidir.

Gould ve White (1974)'in “*Zihinsel haritalar*” adlı çalışmasında bir ülkenin, bölgenin alanı ve nüfusu ne kadar büyük olursa bu yerlerin hatırlanmasının daha kolay olacağını savunmuştur. Bu araştırmada da öğrencilerin dilsiz haritalarında Güney Amerika kıtasının yüzölçümü en büyük olan Brezilya ve Arjantin'in daha çok hatırlanması Gould ve White'in görüşü paralelinde bir sonuçtur.

Özdemir (2017)'in çalışmasında Afrika kıtasının simgesi olan Nil Nehri'nin öğrencilerin çoğunluğu tarafından doğru konumlandırıldığı anlaşılmıştır. Özdemir'in sonucuna benzer olarak araştırmamızda Güney Amerika kıtasının simgesi kabul edilen Amazon Nehri öğrencilerin en çok bildiği, hatırladığı ve doğru konumlandığı nehir olmuştur.

Özdemir (2017)'in araştırmasında Afrika ülkelerinin ekonomik gelişmişliği ile ülkelerin bilinme ve hatırlama düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip değilken, bu ülkelerin yüzölçümü ve nüfus büyüklükleri ile bilinme düzeyleri arasında anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmamızda Özdemir'in araştırma sonucuna benzer şekilde Güney Amerika kıtası ülkelerinin nüfus ve yüzölçümü büyüklüğünün bu ülkelerin bilinme düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma yarattığı tespit edilmiştir. Özdemir'in sonucundan farklı olarak Güney Amerika kıtası ülkelerinin ekonomik gelişmişlik düzeyi ile bilinme ve hatırlanma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Akbaş ve Toros (2016)'un çalışmasında öğretmen adaylarının dünya imajlarının aynı zamanda kıtaları ve ülkeleri harita üzerinde konumlandırma konusunda çok eksik düzeyde bilgiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmada dilsiz haritalardan elde edilen verilerin öğrencilerin Güney Amerika kıtası algılarının, kıta ülkelerini ve fiziki unsurları bilme oranlarının çok eksik düzeyde tespit edilmesi Akbaş ve Toros'un çalışması ile paralellik göstermiştir.

Köşker (2019)'in “*Öğretmen adaylarının zihin/taslak haritalarına göre Türkiye'nin çevresindeki ülkeler*” adlı çalışmasında sınıf öğretmeni ve sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının Türkiye'nin komşu ve yakın çevresindeki ülkelere dair en çok bilgi edindikleri kaynakların televizyon ve internet olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmamızda yabancı ve T.C.

uyruklu öğrencilerin Güney Amerika ülkelerine ilişkin bilgi kaynaklarını en fazla televizyon ve internetin teşkil etmesi Köşker'in araştırma sonucuyla paralellik göstermiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde bireylerin zihin haritasındaki çevresel algıların kişilerin yaşam tarzı, kültürel yapı, yaşadıkları yerdeki uyarıcılar, ilgi ve tutumların etkisinde değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Ayrıca bir ülkenin ekonomik, politik ve medyatik anlamda küresel arenadaki etkinliği, bireylerin zihin haritasına olan etkilerini tek başına değerlendirilemeyeceği, bu faktörlerin tümünün zihin haritaları üzerinde etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmadan elde edilen veriler öğrencilerin zihin haritalarında, özelden Güney Amerika kıtası genelde ise dünya ölçeğindeki algılarına dair birtakım ipuçları sunmaktadır.

5.2. Sonuç

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi örneklemini çerçevesinde yapılan Güney Amerika ülkeleri fiziki ve beşeri coğrafya bilgisini sınavan yarı yapılandırılmış zihin haritası çalışmasından elde edilen bulgular şu şekildedir:

1. Araştırmadan elde edilen veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Güney Amerika kıtasındaki 13 ülkenin tamamı ile Falkland Adaları ve Fransız Guyanası gibi bağımlı ülkelerin bilinme düzeyleri oransal olarak farklılaşmaktadır. Bununla birlikte doğal çevre unsurları, spor ve kültürel faaliyetleri ile ön plana çıkan ülkeler diğerlerine göre daha fazla bilindiği ve hatırlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca haritada geniş yer kaplayan ve kıtada en büyük yüzölçüme sahip olan Brezilya'yı öğrencilerin yarıdan fazlası bilirken, yüzölçümü küçük ülkeler (Fransız Guyanası, Guyana ve Surinam) ise çok az öğrencinin zihin haritasında yer almıştır.

2. Dilsiz fiziki harita verilerinden Güney Amerika kıtasına ait toplamda 18 adet dağ, ova, çöl, göl, deniz, okyanus, nehir, plato isimleri doğru hatırlanmıştır. Bazı coğrafi yer isimleri bir ya da iki öğrenci tarafından hatırlanırken, Atlantik Okyanusu ve Amazon Nehri en çok bilinen coğrafi unsurlar olmuştur. Bu durum Amazon Nehri'nin Güney Amerika kıtasının simgesi olma durumunu doğrulamaktadır. Bununla birlikte Atlantik ve Pasifik okyanuslarının bilinme oranının yüksek olması geniş alan kaplamasıyla ilişkilidir. Haritada daha fazla yer kaplayan okyanus, deniz, sıra dağlar ve nehirlerin öğrencilerin bilişsel haritalarında daha fazla yer aldığı anlaşılmaktadır.

3. Dilsiz siyasi harita verileri incelendiğinde öğrencilerin bilişsel haritasında bilinen başkent ve şehirler arasında en çok bilinenler genellikle başkentler olmak üzere karnaval etkinlikleri ile tanınan Rio de Janeiro şehri olduğu tespit edilmiştir.

4. Öğrencilerin zihin haritasında Güney Amerika kıtası algısına yönelik toplam puanlarının cinsiyet, yaş ve öğrenim gördükleri fakülte değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur.

5. Öğrencilerin zihin haritasında Güney Amerika kıtası algısına yönelik toplam puanlarının uyruk değişkenine göre Asya ve Avrupa kıtalarından gelen öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

6. Öğrencilerin zihin haritasında Güney Amerika kıtası algısına yönelik toplam puanlarının memleketlerinde yaşadıkları yerleşim yeri değişkenine göre metropolde yaşayan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

7. Öğrencilerin zihin haritasında Güney Amerika kıtası algısına yönelik toplam puanlarının evlerinde duvar haritası veya küre bulundurma değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

8. Öğrencilerin zihin haritasında Güney Amerika kıtası algısına yönelik toplam puanlarının coğrafi gezi programı seyretme değişkenine göre coğrafi gezi programı seyreden öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

9. Araştırmaya katılan öğrencilerin zihin haritasında Güney Amerika kıtası algısına yönelik toplam puanlarının coğrafi çevre belgeseli seyretme değişkenine göre coğrafi çevre belgeseli seyreden öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

10. Araştırmaya katılan öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili en çok izledikleri belgesel türünün Amazon havzası olduğu tespit edilmiştir. Bunu kıtanın fiziki çevresi ile ilgili belgeseller takip etmektedir. Kıtanın sömürge tarihi ise en az izlenen belgesel türüdür.

11. Yabancı uyruklu öğrencilerin Güney Amerika ülkeleri ile ilgili bilgiyi en çok televizyon, T.C. uyruklu öğrencilerin ise İnternet aracılığıyla edindikleri sonucuna varılmıştır. Bunu film ve belgesel seyretme değişkeni takip etmektedir. En az bilgiyi ise aktüel coğrafya dergilerinden öğrendikleri sonucuna ulaşılmıştır.

12. Yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin Güney Amerika kıtası ile ilgili akıllarına gelen en yaygın isim Brezilya olmuştur. Ardından sırasıyla Amazon Nehri, futbol, kahve, İspanyolca

ve karnaval olarak sıralanmaktadır. Panama Kanalı ise sadece bir öğrenci tarafından doğru konumlandırılmıştır.

13. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin zihin haritasında Güney Amerika kıtası algılarına yönelik toplam puanlarının atlas üzerinde Güney Amerika kıtasını inceleme değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmuştur. Atlas üzerinde inceleme yapan öğrencilerin harita okuryazarlık becerilerinin daha gelişmiş olması sebebiyle Güney Amerika kıtası algısı puanları atlas üzerinde inceleme yapmayan öğrencilere göre daha fazladır.

14. Araştırmaya katılan öğrencilerin atlas üzerinde Güney Amerika kıtasını incelerken dikkatlerini en fazla çeken unsur, Brezilya'nın kıtanın yüzölçümü en geniş ülkesi olması, en az dikkatlerini çeken unsur ise kıtada şeker kamışı ve kahve yetiştiriciliği olduğu tespit edilmiştir.

15. Güney Amerika kıtası ülkelerinin ekonomik gelişmişlik düzeyi, nüfus ve yüzölçüm büyüklükleri ülkelerin bilinme düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin bilişsel haritalarında ekonomik gelişmişlik seviyesi yüksek olan ülkeler düşük olan ülkelere göre daha çok hatırlanmış ve doğru konumlandırılmıştır. Yüzölçümü büyük olan (Brezilya, Arjantin) ülkelerinin bilinme veya hatırlanma oranı yüzölçümü küçük olan (Fr. Guyanası, Guyana, Surinam) ülkelerin bilinme veya hatırlanma oranına göre daha fazladır. Nüfusu fazla olan ülkeler, öğrencilerin bilişsel haritasında daha sık yer alırken nüfusu az olan ülkeler ise öğrencilerin haritalarında daha az yer edinmiştir.

16. Bilişsel haritalarda en çok bilinen ülkeler sırasıyla Brezilya, Arjantin ve Şili olurken, Fransız Guyanası en az bilinen bağımlı bölge olmuştur. İngiltere'ye bağlı Falkland Adaları ise hiçbir öğrencinin dilsiz siyasi haritasında yer almazken, dört öğrencinin dilsiz fiziki haritasında fiziki unsur olarak belirtildiği tespit edilmiştir. Trinidad ve Tobago öğrencilerin dilsiz siyasi haritasında yer almayan diğer bir ülkedir.

17. Yabancı ve T.C. uyruklu öğrencilerin zihin haritalarında Güney Amerika kıtasını algılama düzeyleri genel olarak çok düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir.

5.3. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre zihin haritası tekniğinin daha yaygın kullanılması için getirdiğimiz öneriler aşağıda yer almaktadır.

1. Coğrafi belgesel ve gezi programı seyreden öğrenciler, Güney Amerika ülkelerinin yerini ve ismini, seyretmeyen öğrencilere göre daha doğru gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu çerçevede görsel ve işitsel araçların öğrenme kalıcılığını arttırmasından dolayı coğrafya eğitiminde daha yaygın kullanılması gerekmektedir.

2. Ülkeler ve bölgeler arasındaki etkileşimin rolünü kavrayan, doğru bir dünya algısına ve küresel anlayışa sahip bireyler yetiştirmede başarıya ulaşabilmemiz için, öğrencilere ilkokuldan başlayarak dünya ülkeleri hakkında kapsamlı bir eğitim verilmesi sağlanmalıdır.

3. Öğrenciler için en iyi öğrenme ortamları, aktif katılım sağlayabildikleri, yaparak yaşayarak ve eğlenerek öğrendikleri ortamlar olduğu söylenebilir. Bu bağlamda zihin haritası tekniğinin bir ders konusu olarak öğrencilere öğretilmesi sağlanmalıdır. Böylece zihin haritası tekniğini kullanmayı bilen öğrencilerin derse ve konuya gösterdikleri ilgi artarak, öğrenmenin kalıcı izli olması sağlanacaktır.

4. Coğrafya öğretim programında, öğrencilerin zihin haritalarının gelişmesi ve zihin haritaları tekniğini coğrafi bilgileri organize etmek için nasıl kullanacaklarına dair kazanımlar ve kılavuz bilgiler yer almalıdır.

5. Zihin haritası tekniğini başarılı bir şekilde uygulayabilmemiz için öğretmenlere hizmetiçi eğitimler ve seminerler verilmelidir. Böylece tekniğin uygulama esaslarını öğrenen coğrafya öğretmenleri zihin haritası tekniğini işlevsel bir şekilde kullanabileceklerdir. Ayrıca web 2.0 araçları kapsamında zihin haritalarının oluşturulması öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Aktif öğrenme* (2.Baskı). Biliş Yayınları: İzmir.
- Akbaş, Y. ve Toros, S. (2016). “Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının coğrafi bilgi kaynakları ve zihin haritalarındaki dünya imajları”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21(36), 201-224.
- Akıncı, B. (2015). Zihin Haritası Kullanımının 6. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarı, Kalıcılık Ve Fen’e Yönelik Tutumlarına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aksaray.
- Aksoy, B. ve Koç, H. (2012). “Türkiye’de Öğrenim gören lisans öğrencilerinin zihin haritalarında Avrupa Birliği algısı (Ankara İli Örneği)”. *Milli Eğitim Dergisi*, 42 (196), 107-123.
- Aksoy, B. ve Karaçalı, H. (2015). “7. sınıf öğrencilerinin zihin haritasında Türk dünyası algısı”. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (4), 1-14.
- Aktaş, Ö. (2012). İlköğretimde Kavram Ve Zihin Haritaları İle Desteklenmiş Fen Ve Teknoloji Eğitiminin Öğrenme Ürünleri Üzerindeki Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aliağaoğlu, A. (2007). “Davranışsal coğrafyaya bir örnek: öğrenci merkezli Balıkesir şehir imajı”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 17 (1) ,17-44.
- Aliağaoğlu, A. ve Uğur, A. (2021). *Şehir coğrafyası* (8.Baskı). Nobel Yayınları: Ankara.
- Armaoğlu, F. (2020). *20. yüzyıl siyasi tarihi (1914-1995)* (27.baskı). İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Aslan, A. (2006). İlköğretim Okulu 4. Sınıf Öğrencilerin Bilgilendirici Metinleri Anlama, Özetleme Ve Hatırlama Becerileri Üzerinde Zihin Haritalarının Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atalay, İ. (2001). *Kıtalar ve ülkeler coğrafyası* (2.Baskı). Meta Basımevi: İzmir.
- Atasoy, E. (2010). *Kıtalar ve ülkeler coğrafyası*. (2.Baskı). Ezgi Kitabev: İstanbul.
- Aydın, G. (2009). Zihin Haritalama Tekniğinin Dinlenenin Anlamaya Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Baktır, E. (2009). *Zihin haritası*. Ankara: Teknolojik ve Kurumsal İşbirliği Merkezi (TEKİM).

- Balim, A. G. (2013). Use of technology-assisted techniques of mind mapping and concept mapping in science education: a constructivist study. *Irish Educational Studies*, 32 (4), 437-456.
- Barkowsky, T. (2002). Mental representation and processing of geographic knowledge, Springer-Verlag Berlin Heidelberg Printed in Germany.
- Bednarz, S. W. (1994). Geography for Life: National Geography Standards, National Geographic Society.
- Bekdemir, Ü. (Ed.) (2021). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* (1.Baskı). Pegem Akademi: Ankara.
- Bent, B. (1999). *Cartography: Thematic map design*. New York: Published by McGraw-Hill Companies Inc.
- Berktaş, F. ve Atasoy, E. (2007). Dinler coğrafyasına küresel bir bakış. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (18), 18-44.
- Brinkmann, A. (2007). Graphical knowledge display - mind mapping and concept mapping as efficient tools in mathematics education. (Çev. S. Ö. Bütüner). *Elementary Education Online*, 6 (1), 1-11.
- Brinkmann, A. Ve Bütüner, S. Ö. (2007). Graphical Knowledge Representation-Mind and Concept Maps as Effective Tools in Mathematics Education. *Elementary Education Online*, 6 (1), 1-11.
- Budd, J. W. (2004). Mind map as classroom exercises. *Journal of Economic Education*, 35 (1), 35-46.
- Buzan, T. (2002). *How to mind map* (1.Baskı). Thorsons: London.
- Buzan, T. (2003). *Yaratıcı zekânın gücü* (1.Baskı). Epsilon Yayıncılık: İstanbul.
- Buzan, T. (2008). *Aklını kullan: zihinsel potansiyelinizi kullanmak için yeni öğrenme teknikleri* (2.Baskı). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd.
- Buzan, T. (2009), *Akıl Haritaları: Yaratıcılığınızı harekete geçirin ve dönüştürün* (1.Baskı). Boyut Yayıncılık: İstanbul.
- Buzan, T. and Buzan, B. (1994). *The mind map book: How to use radiant thinking to maximize your brain's untapped potentia* .(1.baskı). Penguin Group: New York.
- Buzan, T. ve Buzan, B. (2011). *Zihin haritaları: yaratıcılığınızı ortaya çıkarır, hafızanızı güçlendirir, hayatınızı değiştirir* (6.baskı). Alfa Yayınları: İstanbul.
- Buzan, T. ve Keene, R. (1996). *Dehanın el kitabı* (2.baskı). Birleşik Basın Dağıtım: İstanbul.
- Chiodo, J.J. (1993). "Mental maps: preservice teachers' awareness of the World". *Journal of Education*, 92(3), 111-117.

- Chokor, B. A. (2003). "Pattern of representation of countries in cognitive maps of the world with special reference to africa." *Journal of Environmental Psychology*, 23 (4), 427-437.
- Comenetz, J. (2005). "Mental mapping: A lesson that creates itself". *Journal of Geography*, 104(3), 113-118.
- Derelioğlu, Y. (2005). "Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretime dersinde akıl haritasının kullanımı", *Eğitimde İyi Örnekler Konferansı*, 15-16 Ocak 2005, Sabancı Üniversitesi: İstanbul.
- Doğanay H., Zaman S. ve Mete A. (2001). "Orta öğretim coğrafya eğitiminde klasik ders materyali ve coğrafya öğretime onların bunlardan yararlanma sıklığı". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7 (6), 33-34.
- Dorling, D. ve Fairbairn, D. (1997). *Mapping-ways of representing the world*. Eddison Wesley Longman Limited.
- Downs, R.M and Stea, D. (1977). *Maps in minds: reflections on cognitive mapping* (1.baskı). New york.
- Evrekli, E. ve Balım, A. G. (2010). "Fen ve teknoloji öğretiminde zihin haritası ve kavram karikatürü kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve sorgulayıcı öğrenme becerileri algılarına etkisi". *Bati Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi (BAED)*, 1 (2), 76-98.
- Fuller, G. and Chapman, M. (1974). "On the role of mental maps in migration research". *International Migration Review*. 8 (4), 491-506.
- Gelb, M.J. (2002). *Düşünmenin tam zamanı* (1.Baskı). Taylan Bilgiç (çev.). Arion Yayınevi: İstanbul.
- Goodnough, K. ve Long, R. (2002). "Mind mapping: A graphic organizer for pedagogical toolbox". *Science Scope*, 25 (8), 20-24.
- Gould, P. and White, R. (1974). *Mental maps*. routledge: London.
- Gözenç, S. (1985). *Güney Amerika ülkeler coğrafyası*. (1.baskı). Acar Matbaacılık Tesisleri: İstanbul.
- Güner, İ. (2000). *Kıtalar ve ülkeler coğrafyası (yenidünya kıta ve ülkeleri)* (2.Baskı). Atatürk Üniveristesi Yayınları: Erzurum.
- Güner, İ. ve Ertürk, M. (2020). *Kıtalar ve ülkeler coğrafyası* (9.Baskı). Pegem Akademi: Muğla.
- Hardwick, S. W. and Holtgrieve, D. G. (1996). *Geography for educator-Standarts, themes, and concepts*. Printice Hall.

- Islami, Z. R., Afrian, R., and Nurlina, N. (2017). "The influence of the use of mind map on students sanalytical ability (experimental study on demography, geography education program, universitas samudra in langsa city academic year 2016/2017)". In *International Conference on Science, Technology and Modern Society* 1 (1), 139-141.
- İnan, M.E. (2019). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Temel Biyoloji Kavramlarına Yönelik Bilişsel Yapıları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Kaptan, F. (1998). "Fen öğretiminde kavram haritası yönteminin kullanılması". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (14).
- Karaçalı, H. (2012). 7. Sınıf Öğrencilerinin Zihin Haritasında Türk Dünyası Algısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kıdık E. F. (2005). "Canlılar Çeşitlidir" Ünitesinin Öğretilmesinde Zihin Haritalama Tekniği Kullanılarak Geliştirilen Yapılandırıcı Öğretim Yönteminin Uygulanması Ve Geleneksel Yöntemle Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir
- Kızılcıoğlu, A. (2007). "Harita becerilerine pedagojik bir bakış". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 341-358.
- Kızılcıoğlu, A. Ve Ünlü, M. (2008). "9. sınıfta dilsiz haritaların kullanımına yönelik aktivite önerileri". *Marmara Coğrafya Dergisi*, (17), 45-67.
- Koç, H. (2008). Coğrafya Öğretim Programındaki Kazanımların Öğrencilerin Harita Beceri Düzeyleri Üzerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kong, L., Savage, V. R., Saarinen, T., and Maccabe, C. (1994). "Mental maps of the world: the case of Singapore students". *Journal of Geography*, 93 (6), 258-263.
- Kortelainen, T. ve Vanhala, M. (2004). "Portfolio, peer evaluation, and mind map in an introductory course of information Studies". *Journal of Education for Library and Information Science*, 45 (4), 273-285.
- Köşker, N. (2019). "Öğretmen adaylarının zihin/taslak haritalarına göre Türkiye'nin çevresindeki ülkeler". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 50, 324-358.

- Kurt, B. (2015). Tarihi Olaylarda Geçen Coğrafi Mekânları Öğrencilerin Algılama Düzeyleri (Samsun Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Kürkçügil, M. (2004). *Latin Amerikanın kanayan damarları* (1. baskı). İthaki Yayınları: İstanbul.
- Lowenthal, D. (1961). "Geography, experience, and imagination: towards geographical epistemology". *Annals of The Association of American Geographers*, 51 (3), 241-260.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. MIT Press. Cambridge MA, 208.
- Matthews, M.H. (1980). "Children represent their environment: mental-maps of coventry city centre". *Geoforum*, (11), 385-397.
- MEB (2004). *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı türkçe öğretim programı kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2004). Coğrafya Dersi Öğretim Programı Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Michalko, M. (2001). *Cracking creativity: The secrets of creative genius* (1.Baskı). Berkeley: Ten Speed Press.
- Montello, D. R. (1993). Scale and multiple psychologies of space. In European conference on spatial information theory. *Spatial information theory: A theoretical basis for GIS* Springer: Berlin. 312-321.
- Nishimoto, S. (2012). Evaluating mental maps. unpublished master thesis. *University of Oregon, usa*.
- Özdemir, N. (2014). "Öğretmen adaylarının Türkiye'nin yeryüzü şekilleri konusundaki zihin haritalarını geliştirmeye yönelik deneysel bir çalışma". *Electronic Turkish Studies*, 9 (5), 1685-1706.
- Özdemir, N. F. (2017). "Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu ve Türk öğrencilerin zihin haritalarında Afrika Kıtası: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Örnekleme. (s.399-430). Pegem Akademi: Ankara.
- Özey, R. (2007). *Dünya ve Ülkeler Coğrafyası* (6.Baskı). Aktif Yayınlar: İstanbul.
- Özey, R. (2019). *Amerika Coğrafyası* (4.Baskı). Aktif Yayınlar: İstanbul.
- Özey, R. (2012). *Beşeri bölgeler coğrafyası* (1.Baskı). Aktif Yayınlar: İstanbul.
- Özgüç, N. ve Tümertekin, E. (2000). *Coğrafya: Geçmiş, Kavramlar. Coğrafyacılar* (1.Baskı). Çantay Kitabevi, İstanbul.

- Özmen, F. (2015). Öğretmen Adaylarının Zihin Haritalarında Günümüz Dünya Sorunları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Saarinen, T.F., Maccabe, C. L. and Morehouse, B. (1988). “Sketch maps of the world as surrogates for world geographic knowledge”. *University of Arizona*, 83-3.
- Saban, A. (2005). *Çoklu zekâ teorisi ve eğitim* (5.Baskı). Nobel Yayınları: Ankara.
- Serrat, O. (2009). Drawing mind maps. *Knowledge Solutions*.
- Soini K. (2001). “Exploring human dimensions of multifunctional landscapes through mapping and map- making”. *Landscape and Urban Planning*, (57), 225-239.
- Südas, I. ve Gökten, C. (2012). “Cognitive maps of europe: geographical knowledge of Turkish geography students”. *European Journal of Geography*, 3 (1), 41-56.
- Şahin C. (2001). *Türkiye’de coğrafya öğretimi, sorunları ve çözüm önerileri* (1.baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, B. (2019). “2005 ve 2018 coğrafya dersi öğretim programlarına yönelik karşılaştırmalı bir değerlendirme”. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17 (1), 81-102.
- Şeyihoğlu, A., Akbaş, Y. ve Kartal, A. (2012). *Uygulama örnekleri ile coğrafya eğitiminde kavram ve zihin haritaları* (1.Baskı). Pegem Akademi: Ankara.
- Şeyihoğlu, A., Sever, R. ve Özmen, F. (2018). “Sosyal bilgiler ve coğrafya öğretmen adaylarının zihin haritalarında günümüz dünya sorunları”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 37, 1-15.
- Tağa, T. (2013). İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Dersinde Kullanılan Zihin Haritası Tekniğinin Öğrencilerin Yazma Becerilerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Taş, İ.H. (2003). “Zihinsel haritalama ve öğrencilerin zihni haritalarını geliştirme yolları”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 8, 1-18.
- Taş, İ.H. (2006). “Coğrafya eğitiminde görselleştirmenin önemi: Mekânsal algılamaya pedagojik bir bakış”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11 (16), 211-238.
- Telman, N. (1996). *Etkin öğrenme yöntemleri* (1.baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Temurçin, K. ve Keçeli, K. (2015). “Bir davranışsal coğrafya çalışması: Isparta şehir örneğinde uluslararası öğrencilerin kentsel mekân algısı”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 117-138.
- Tolun, B. (1980). “Davranışlara yönelik coğrafya, anglo-saksonların “behavioral geography”si ve sosyo-ekonomik deneyimleri”. *Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 23, 257-277.

- Townsend, R. (1997). *Öğrenme zenginliği* (1.Baskı). Pelin Sıral (çev.). Sistem Yayıncılık: İstanbul.
- Tuan, Y. (1975). "Images and mental maps". *Annals of the Association of American Geographers*, 65 (2), 205-213.
- Tucker, J. M., Armstrong, G. R. ve Massad, V. J. (2010). "Profiling the mind map user: A descriptive appraisal". *Journal of Instructional*, 2, 1-13
- Tunçel, H. (2002). "Türk öğrencilerin zihin haritalarında İslam ülkeleri". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (2), 83-103.
- Tümertekin E. (1978). *Beşeri coğrafyaya giriş* (3.Baskı). İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitü Yayınları: İstanbul.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2000). *Coğrafya: geçmiş, kavramlar, coğrafyacılar*. (1. Baskı). Çantay Kitabevi: İstanbul.
- Usta, G. (2020). "Mekân ve yer kavramlarının anlamsal açıdan irdelenmesi". *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 10 (1), 25-30.
- Ülkeryıldız, E., Arsan, Z. D. ve Tonguç, A. (2009). "Öğrenci zihin haritalarında kente ilişkin deneyimle değişen çevre algısı". *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11 (1), 72-82.
- Wheeldon, J. (2011). "Is a picture worth a thousand words? Using mind maps to facilitate participant recall in qualitative research". *The Qualitative Report*, 16 (2), 509-522.
- Wheeldon, J. ve Faubert, J. (2009). "Framing experience: concept maps, mind maps, and data collection in qualitative research". *International Journal of Qualitative Methods*, 8 (3), 68-83.
- Xavier, F. (2005). *Beşin gücünüzü arttırın* (1.Baskı). A. Şekercioğlu (çev.). Ulus Matbaası: Eskişehir.
- Yarmaidi, Y., Sugiyanta, I. G. and Wardhana, S. (2020). "Utilization of mind mapping learning to increase the result of study geography students grade at sman 1 gadingrejo". *Journal Learning Geography*, 1 (1), 23-31.
- Yaşar, I.Z. (2006). Fen Eğitiminde Zihin Haritalama Tekniğiyle Not Tutmanın Kavram Öğrenmeye Ve Başarıya Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yetkiner, A. (2011). İlköğretimde İngilizce Öğretiminde Zihin Haritası Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Tutamlarına Ve Kalıcılığa Etkisi.

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.

Yılmaz, G. (2012). Çokgenler Konusunun İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerine Vee Diyagramları Ve Zihin Haritaları Kullanılarak Öğretimi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.

Yılmaz, K. ve Yiğit, Ö. (2010). “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Avrupa, Ortadoğu ve Türkiye’ye komşu ülkelere ilişkin algıları”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38 (38), 318-334.

Yumuşak, G.K. (2013). “Fen dersinde zihin haritalarının kullanımının öğrenci başarısına etkisi”. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 1-5.

İnternet Kaynakları

<https://geology.com/world/south-america-physical-map.shtml>. Erişim tarihi: 10.05.2021

https://d-maps.com/carte.php?num_car=66288&lang=en. Erişim tarihi: 10.05.2021

<https://data.worldbank.org>. Erişim tarihi: 06.03.2022

EKLER

EK 1

ANKET FORMU

Sevgili Katılımcı;

Sizlerin zihin haritanızdaki Güney Amerika kıtası algılarınızı ortaya çıkarmak amacıyla anket formu ve dilsiz harita(2) hazırlanmıştır. Aşağıda bu algıyı belirlemeyi amaçlayan sorular bulunmaktadır. Soruları dikkatlice okuyup, size uygun olan seçeneklere (X) işareti koyarak işaretleyiniz. Vereceğiniz cevapların içten olması araştırmaya olumlu katkılar sağlayacaktır. Soruların hiç birini yanıtızsız bırakmayınız. Anket uygulamasını bitirdiğinizde verilen (2) Güney Amerika kıtası dilsiz haritalarını inceleyiniz. Haritaların yukarısında yer alan açıklamalara göre belirtilen alanları bilginiz dahilinde doldurunuz.

Cahide BAYINDIR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

I. BÖLÜM: Kişisel Bilgiler

Cinsiyetiniz: Kadın ( ) Erkek ( )

Uyruğunuz:

Yaşınız:

Memleketinizde oturduğunuz şehir

( ) Köy ( ) Küçük Şehir ( ) Orta Ölçekli Şehir ( ) Büyük şehir ( ) Metropol

Fakülteniz:

Bölümünüz:

Sınıfınız: ( ) 1. Sınıf, ( ) 2. Sınıf, ( ) 3. Sınıf, ( ) 4. Sınıf ( ) Lisansüstü öğrencisiyim

Lisans öncesi lise eğitimi almış olduğunuz yerleşim yeri

( ) Köy ( ) Küçük Şehir ( ) Orta Ölçekli Şehir ( ) Büyük şehir ( ) Metropol

II. Bölüm

1. Evinizde duvar haritası ya da küre yer almakta mıdır?
Evet ( ) Hayır ( )
2. Kendinize ait atlasınız var mı?
Evet ( ) Hayır ( )
3. Herhangi bir coğrafya dergisini (National Geography, Atlas) hangi sıklıkla takip edersiniz?
( ) Aboneyim, her sayısını takip ederim.
( ) Her sayısını kütüphanelerden düzenli olarak takip ederim.
( ) Ara sıra takip ederim.
( ) Nadiren
4. Televizyonda yayımlanan coğrafya ile ilgili gezi programlarını seyredersiniz?
Evet ( ) Hayır ( )
5. Coğrafi çevre ile ilgili belgeselleri izlersiniz?
Evet ( ) Hayır ( )
6. Güney Amerika kıtası denilince aklınıza gelen üç şey/unsur nedir?
1.....
2.....
3.....
7. Güney Amerika kıtası ile ilgili ne tür belgeseller izlediniz?
( ) Amazon havzası ile ilgili belgeseller
( ) Kıtanın fiziki çevresi ile ilgili belgeseller
( ) Kıtanın beşeri çevresi ile ilgili belgeseller
( ) Kıtanın yerleşme tarihi ve eski uygarlıklar ile ilgili belgeseller
( ) Kıtanın sömürge tarihi ile ilgili belgeseller
8. Atlas üzerinde Güney Amerika kıtasının çeşitli haritalarını incelediniz mi?
Evet ( ) Hayır ( )

9. Cevabınız “Evet” ise en çok dikkatinizi çeken ne oldu? (İlk beş tercihinizi 1’den 5’e kadar sıralayınız? (1., 2., 3.,...5. şeklinde)

- Brezilya’nın kıtanın yüzölçümü en geniş ülkesi olması
- İnka Antik Şehri Machu Picchu’nun lokasyonu
- Humbolt Soğuk Su Akıntısı
- Petrol Yatakları Bakımından Zengin Venezuela
- Antarktika kıtasına yakınlığı   Kıtayı çevreleyen Okyanuslar
- Ülkeme olan uzaklığı   Şeker Kamışı ve Kahve Yetiştiriciliği

10. Güney Amerika ülkeleri ile ilgili bilgileri nereden edindiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Okul Öğretmeni ( )   Gazeteler ( )
- Film ( )   Televizyon ( )
- İnternet ( )   Aktüel Coğrafya Dergileri ( )
- Belgesel ( )   Seyahat ( )
- Atlas ( )   İnsanlarla iletişim ( )
- Ders kitabı dışındaki kitaplar ( )   Ders Kitapları ( )

Aşağıda yer alan Güney Amerika kıtası dilsiz haritası üzerine ülkelerin adlarını, başkentlerinin ve önemli şehirlerinin adlarını yazınız.

Aşağıda yer alan Güney Amerika dilsiz haritası üzerine bildiğiniz fiziki unsurları (dağ, ova, göl, çöl, plato, havza, akarsu, okyanus, ada vb.) yazınız.

EK 2

ETİK KURUL ONAYI

T.C.
ÇANAKKALE ÖNSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu

Sayı : E-84026528-050.01.02-2100034666
Konu : Başvuru İncelenmesi

04.03.2021

Sayın Prof. Dr. Okan YAŞAR

Yürütücülüğünüzü yapmış olduğunuz 2021-YÖNP-0072 nolu projeniz ile ilgili Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun almış olduğu 25.02.2021 tarih ve 04/41 sayılı kararı aşağıdadır.

Bilgilerinize rica ederim.

KARAR:41- Prof. Dr. Okan YAŞAR'ın sorumlu yürütücülüğünü yaptığı "Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu ve Türk Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği" başlıklı araştırmasının, Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul ilkelerine **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

EK 3
ANKET İZİNİ

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-93130991-730.08.03-2100182090
Konu : İzin Alınması Cahide BAYINDIR

30.09.2021

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : 29.09.2021 tarihli ve E-93130991-730.08.03-2100181174 sayılı yazımız.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Eğitimi yüksek lisans programı öğrencisi Cahide BAYINDIR'ın "Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu ve Türk Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği" adlı tez kapsamında Üniversitemiz birimlerinde tüm sınıf seviyelerinde yabancı uyruklu, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında da ilaveten T.C. uyruklu öğrencilere uygulama yapma istemine ilişkin olur yazısı ekte gönderilmektedir.
Bilgilerinize arz ederim.

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-93130991-730.08.03-2100181174
Konu : İzin Alınması Cahide BAYINDIR

29.09.2021

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün 28.09.2021 tarihli ve E-95564340-730.08.03-2100177730 sayılı yazısı.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Eğitimi yüksek lisans programı öğrencisi Cahide BAYINDIR'ın "Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu ve Türk Öğrencilerin Zihin Haritalarında Güney Amerika Kıtası: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği" adlı tez kapsamında Üniversitemiz birimlerinde tüm sınıf seviyelerinde yabancı uyruklu, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında da ilaveten T.C. uyruklu öğrencilere uygulama yapma istemini olurlarınıza arz ederim.

